

ΙΛΙΣΟΣ

ΕΡΕΥΝΑ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΤΕΧΝΗ

Νικᾶν αὐτὸν ἑαυτὸν
πασῶν νικῶν
πρώτη καὶ ἀρίστη

Δημόκριτος

ΕΤΟΣ 26ον

ΤΕΥΧΟΣ 144

ΙΟΥΛΙΟΣ — ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1981

ΤΙΜΟΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΠΩΛΟΥΜΕΝΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ «ΙΛΙΣΟΥ» (Δραγατσάνιου 6)

Τηλέφ. 3246-837

H. P. Blavatsky	Τὸ κλειδί τῆς Θεοσοφίας	250
»	Ἡ φωνὴ τῆς σιγῆς. — Τὰ πρῶτα δῆματα στὸν Ἀποκρυφισμό	100
C. Leadbeater	Σ' ἐκείνους ποὺ πενθοῦν	50
Besant - Leadbeater	Ἡ Ἀτραπὸς τοῦ Ἀποκρυφισμοῦ	300
N. Sri Ram	Προσέγγισις πρὸς τὴν Πραγματικότητα	50
»	Αἱ θαύται διψεῖς τῆς Ζωῆς	50
»	Εἰς ἀναζήτησιν τῆς Σοφίας	100
Ed. Arnold	Τὸ Φῶς τῆς Ἀσίας	100
Irving S. Cooper	Ἡ Μετενσάρκωσις	100
An. Besant:	Ἡ ἀπόκρυφη ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου	100
Vivekananda	Κάρμα — Γιόγκα	100
J. van der Leeuw	Θεοὶ σὲ ἐξορία	50
Krishnamurti	Βλέπε στὴν γ' σελίδα τοῦ ἐξωφύλλου.	
Ἄντ. Ἀβριανοπούλου	Ἀρχαῖοι Ἑλληνες φιλόσοφοι	300
»	Ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ Ζωή	200
»	Οἱ Νόμοι τῆς Ζωῆς	150
Ἰω. Βασιλῆ	Τὸ Σημειωματάριο ἐνὸς Μύστου	300
»	Τὰ φυσικὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου	150
K. Μελισσαροπούλου	Ἀποκρυφισμὸς καὶ Μυστικισμὸς ἄδ. 80, δεμ.	150
»	Μελετήματα ἄδ. 180, δεμ.	250
»	Εἰσαγωγή στὴ Θεοσοφία δεμ.	250
»	ΜΗΤΙΣ (Τὸ διβλίον τῆς σοφίας) δεμ.	300
»	Τὰ δῆματα τῆς Φιλοσοφίας Α' ἄδ. 150, δεμ.	200
»	Τὰ δῆματα τῆς Φιλοσοφίας Β'	150
»	Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὸν Κρισηναμούρτι	150
»	Ὁ Κρισηναμούρτι γιὰ τὸν Διαλογισμό	80
»	Ὁ Ἰησοῦς	100
»	Ὁ Κομήτης (Θέατρο Ἰδεῶν)	80
»	«Ἀγνώστῳ Θεῷ»	30
»	Πέντε Τεκτονικαὶ Ὁμιλίες εἰς Α'	50
»	Μεγάλαι πράξεις στὴν Ἱστορία τῶν Ἑλλήνων	250
Χορίστου Ἀ. Ριζοπούλου	Οἱ τίτλοι τῶν Ἑλλήν. Τεκτ. Στ. τῆς Κύπρου μὲ εἰσαγωγή περὶ Ἑλευθ/σμοῦ	200
Πίναξ	Αἰώνιος Δεῖπνος	30
Περιοδικὸν «ΙΛΙΣΟΣ»,	Τόμοι χαρτόδετοι 1971 - 76, ἑκάστος	150
	Τόμοι χαρτόδετοι 1977 - 80 »	200
«ΙΛΙΣΟΣ» Ἐπιλογὴ 1956 - 58, 1959 - 61, 1962 - 65, ἑκάστη χρυσ.		250

Ἀποστελᾶτε τὸ ἀντίτημον διὰ νὰ τὰ λάβετε ταχυδρομικῶς.

Αἱ ἀποστολαὶ ἐπὶ ἀντικαταβολῇ ἐπιβαρύνονται μὲ δραχμὰς 100

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ «ΙΛΙΣΟΥ» Δρχ. 60

ΣΥΝΔΡΟΜΗ «ΙΛΙΣΟΥ» Δρχ. 300. Ἐξωτερ. \$ 10, Ἀεροπ. \$ 15

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΣΚΕΨΕΩΣ

Δραγατσανίου 6 (Πλ. Κλαυθμῶνος), ΑΘΗΝΑΙ - 122

Τηλ. 32.46.837

Διευθυντής ΚΩΣΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ἐπιμελητής ὕλης ΧΡΗΣΤΟΣ ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΤΟΣ 26ον ♦ Ἰούλιος - Οκτώβριος 1981 ♦ ΤΕΥΧΟΣ 144

ΣΤΟΧΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΣ

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΗ

Τοῦ κ. Γεώρ. Α. ΚΑΨΩΜΕΝΟΥ

Ἡ σύνδεση, ἀνάμεσα στίς ἐθνικές πολιτισμὸς καὶ παράδοση, εἶναι πάγκοινη. Ἡ συσχέτισή τους φτάνει καμιά φορά τὰ ὅρια τοῦ ταυτισμοῦ. Εἶναι ὅμως σωστή αὐτὴ ἡ ἀντίκρουση; Καὶ ἂν ὄχι, ποιά τότε τὰ κοινὰ σημεῖα — αὐτὰ ποὺ δημιουργοῦν τὴν ἐντύπωση τῆς διάλληλης συνάφειας, ποιά δὲ ἡ εἰδικοποῖς διαφορὰ ἀνάμεσα πολιτισμοῦ καὶ παράδοσης — αὐτὴ ποὺ ξεχωρίζει: τὰ διὰ καὶ ὑποσημαίνει τὸ χωριστό τους περιεχόμενο καὶ τὸν χωριστό τους ρόλο;

Γιὰ νὰ ἔχομε μιὰ ικανοποιητικὴ ἀπάντηση, πρέπει νὰ προσφύγουμε στὸν ὁρισμὸ τῶν ἐννοιῶν, νὰ δοῦμε δηλαδὴ τί εἶναι

πολιτισμὸς καὶ τί εἶναι παράδοση.

Ὁ Χρήστος Ἀνδρουτσος, στὸ Φιλοσοφικὸ του Λεξικό, ὀρίζει: «Πολιτισμὸς, ἡ ἐξύψωση τοῦ ἀνθρώπου ὑπὲρ τὴν φυσικὴν κατάστασιν δι' ἐπεξεργασίας καὶ ἐκμεταλλεύσεως τῆς φύσεως καὶ διαμορφώσεως τῶν πνευματικῶν καὶ ἡθικῶν αὐτοῦ δυνάμεων.»

Ἀπὸ πρώτη ἄποψη, ὁ ὁρισμὸς αὐτὸς ἀναφέρεται στὸ ἀποτέλεσμα, στὴν ἐξύψωση τοῦ ἀνθρώπου, δὲν μᾶς λέει ὅμως κατὰ πόσο, στὴν προσπάθεια καὶ στίς διεργασίες τῆς ἐξύψωσης, μετέχει ὁ κάθε ὄνθρωπος ἀνεξάρτητα ἀπὸ τάξιν καὶ βαθμίδα ποὺ κατέχει, οὔτε ποιοὺς ὁ ρόλος τῶν ἐμά-

δων και των μαζών.

Τò ακόμη σπουδαιότερο, αποσιωπά τις πηγές και τις έστιες του πολιτισμού, τις αρχέτυπες ρίζες, από τις οποίες αφορμιάται ή απελευθέρωση του ανθρώπου, ή εξύψωσή του πάνω από τις ποιήσεις αναγκαιότητες, φυσικές, πνευματικές, ήθικες.

Με την αποσιώπηση αυτή παρέχεται ή δυνατότητα να αντικρουστεί ό πολιτισμός σαν ένα διακινούμενο είδος, που παράγεται στα έργαστήρια κάποιας φίρμας, μεγάλης, ή κάποιας κάστας, και προσφέρεται στα πλήθη σαν σπασιατέ με σύνδρομο του κάποιο είδος πειθαναγκασμού.

Μιά τέτοια όμως διαδικασία διαψεύδει τον όρο εξύψωση, πρόκειται μάλλον για ανύψωση άδρανους σώματος, που αν τò κινήσουμε, θα κινηθεί αν όχι, θα μείνει στάσιμο και βουδó.

Ένας τέτοιος πολιτισμός δεν μπορεί να είναι αληθινός.

Κοντά στ' άλλα είναι στακτικό και πικηρόδ, γιατί τον κατευθύνουν τὰ παραιμόνυμα συμφέροντα της φίρμας ή της κάστας, ή του οποιοσδήποτε άλλου αντικειμενικού παράγοντα, κρυφού ή φανερού.

Άξιος του ονόματος πολιτισμός είναι αυτός που άγεται και στοχεύει στην αυτοαπελευθέρωση του ανθρώπου, στην αυτοεξύψωσή του πάνω από κάθε καταναγκασμό, φυσικό, πνευματικό, ήθικό. Πρόκειται για μιὰ έγγενή φύτρα στα άδυτα της ανθρωπίνης ύπαρξης, για μιὰ πρώτη και άπλή ποιότητα ψυχής. Ούτε καν ιδιότητα δεν μπορούμε να την ονομάσουμε, γιατί συμβαίνει οι ιδιότητες

να είναι πολλές φορές ύπερογεννητες, διδακτές. Έδώ όμως πρόκειται για ένα κομμάτι ψυχής, άρχέφυτο και αυτοκαθοριστικά, για ένα υπαρκτικό ρίζωμα άρχετυπο και αυτοδύναμο.

Υπό την έννοια αυτή, ό πολιτισμός κυφορείται και δεν κατασκευάζεται. Καθώς δέ άγεται από δυναμική έντελέχεια, εκφράζεται προς τὰ έξω με επάλληλες παρθενογενέσεις ως την ύπατη της τελείωσης κορυφή.

Παρθενογένεση σημαίνει χωρίς όχρεια, θατσίνα ή δάνειο. Η διακρίση που παρεμβολή επενεργεί σαν κίνητρο για διεργασίες, που καταλήγουν στην ανάδειξη της πιστότητας του ιθαγενούς πολιτισμού. Μόνο παρεμβολές που άγρίζουν ριζώματα παγκοσμιοτητας, μπορεί να πολιτογραφηθούν στην προοπτική των επάλληλων παρθενογενέσεων, γιατί ή παγκοσμιοτητα είναι πανανθρώπινο ρίζωμα ψυχής. Στην παγκοσμιοτητα ανήκουν και ή κατηγορική προστακτική του Καντίου, καθώς και οι απαγορεύσεις του Υπερπροσωπικού ή Απρόσωπου Άσυνειδήτου του Γιούγκ.

Η διάκριση όμως ιθαγενούς και παγκόσμιου πολιτισμού εισάγει τò πρόβλημα της διαφοροποίησης του πολιτισμού κατά γέννη ανθρώπων ή φυλές ή έθνη. Αυτό σημαίνει πολλαπλότητα, όχι όμως έτεροποίηση. Είναι ή «ποιοτική πολλαπλότητα» του Μπέρξον. Η αυτή ποιότητα με ιδιοφύεις τόνους, οι οποίοι προαναγγέλλουν τον όριακό τοκετό της παγκόσμιας ένότητας του πολιτισμού, διαποικιλιμένου πάντοτε από τούς ιριδισμούς των έθνικών

ἢ φυλετικῶν χρωτισμομάτων.

Μέσα σ' αὐτοὺς τοὺς ἰδιαισμούς ποποθεῖται ἡ Παράδοσι, πού ἐνθὼ εἶναι στοιχεῖο πολιτισμοῦ, δὲν εἶναι ὅμως ὁ πολιτισμός. Εἶναι μιὰ ὑπάλλληλη ἔννοια πολιτισμοῦ, ἀποκαλυπτική τοῦ πολιτισμοῦ σὲ δεδομένο τόπο καὶ χρόνο, χωρὶς ὅμως νὰ χάνει τὴν ἐξελικτική της δυναμική. Ἄν τὴν ἔχανε, θὰ μετέπιπτε σ' ἄλλο γένος. Θὰ ἔπαυε νὰ εἶναι στοιχεῖο πολιτισμοῦ.

Ἡ ἐπὶ κλησι καὶ πόν τῆς Παράδοσης δὲν σημαίνει ἀπιστοχωρητική πορεία καὶ ἀγκίστρωση σὲ μυσταϊκὰ σχήματα καὶ μορφές. Ἀλλὰ ἀνάδοπτισμὸς στὶς ἴδιες ψυχικὲς πηγές, πού διακρίστην τὴ ζωὴ στὰ περασμένα καὶ ἔφτασαν τὴ λάμψη τῶν τοπικῶν πολιτισμῶν. Εἶναι λοιπὸν καὶ ἡ Παράδοσι στοιχεῖο ψυχικῆς ποιότητος, πλὴν ἔχει οἰκουμενικό, τῆς ποιότητος πού ἐκφράζεται στὸν ὅρο ἡθός (Κρητικὸν ἥθος).

Ὑπάρχουν θέματα καὶ παγκόσμιες παραδόσεις, πράγμα πού ἀφ' ἐνός ἐπαληθεύει τὴν ἀρχή, ὅτι δὲν ὑπάρχει κανὼνας χωρὶς ἐξαιρέσεις, ἀφ' ἐτέρου δείχνει τὴν ὁργανική συνάφεια Πολιτισμοῦ καὶ Παράδοσης, καὶ χρησιμεύει τὴν ἀνάγκη προσέγγισις, οἰκείωσι καὶ ἀναχώνευσις. (Ὁ γὰρ νῦν γε κἀχθές, ἀλλ' αἶπότε ζῇ ταῦτα κ' οὐδεὶς οἶδεν ἔξ ὅτου φάνη», προκήρυξεν ἡ Ἀντιγόνη τοῦ Σοφοκλέη.

Μὲ ὅσα εἴπαμε ὡς τώρα, γνωρίζουμε ἀναλυτικὰ τοὺς ὁρισμούς τοῦ Πολιτισμοῦ καὶ τῆς Παράδοσης καὶ ἀπαντήσαμε στὰ ἐρωτήματα πού μᾶς εἶχαν τεθεῖ στὴν ἀρχή, δηλαδὴ ποῖα τὰ στοιχεῖα

τῆς συνάφειας καὶ ποῖα ἡ εἰδοποιὸς διαφορὰ ἀνάμεσα Πολιτισμοῦ καὶ Παράδοσης.

Μένει ὅμως ἀκόμη τὸ χρέος μας, νὰ ὑπηρετήσουμε τὴ λογικὴ τάξη, πού ἀπαιτεῖ, οἱ ὅρισμοί νὰ ἔχουν συνοπτικὴ διατύπωση. Καὶ ἀποτολμοῦμε τοὺς ἑξῆς ὁρισμούς:

Πολιτισμὸς εἶναι ἓνα σφαιρικό σύστημα αὐτογενῶν, αὐτονομῶν καὶ αὐτοκαθοριστικῶν θέσεων, πού ἡ ἐσωτερικὴ τους νομιστέλεια ἔχει στὴν ὑπερνίκησι τῶν δομῶν καὶ τῶν ἐνεργημάτων τοῦ φυσικοῦ καὶ γεωπολιτικοῦ περιβάλλοντος καὶ στὴ διαμόρφωσι συνθηκῶν αὐταρκείας, αὐτοπροσδιορισμοῦ, αὐτοσφαλείας καὶ αὐτοκαταξιώσεως τοῦ ἀνθρώπου πρὸς πρῶτον, σὰν ἀτόμου, φυλῆς, ἔθνους καὶ πανανθρωπότητος.

Παράδοσι εἶναι τὸ σύνολο τῶν ἀξιῶν, θεωρητικῶν καὶ πρακτικῶν, τὰς ὁποίας ἐδίωσαν καὶ ἐπραγματώσαν οἱ προγενέστεροι σ' ὁρισμένο τόπο καὶ χρόνο καὶ διαμόρφωσαν ἓνα τύπο ζωῆς δυναμιζόντο, ἱκανὸ νὰ ἐπενεργεῖ στὰς ἐπίγονους σὰν ἐκυσμὰ ποιότητος πρὸς συνεχεῖς μετεξέλιξεις, χωρὶς παραχάραξη τῆς ἀρχέγονης ταυτότητος τῆς φυλῆς ἢ τοῦ ἐθνικοῦ λαοῦ.

Ἐ π ῖ μ ε τ ρ ο : Τόσο ὁ Πολιτισμὸς, ὅσο καὶ ἡ Παράδοσι εἶναι ἔννοιες πού ἐπιδέχονται ποικιλόμορφες καὶ πολυδιαστατικές θεωρήσεις, πρὸς τίς ὁποίας δὲν κρίνουμε σκόπιμο νὰ ἐπεκταθοῦμε σήμερα. Εἴμεθα ὅμως πρόθυμοι ν' ἀπαντήσουμε σ' ὁποιαδήποτε ἀπορία ἢ ἀντίρρηση.

ΣΑΡΑΝΤΟΣ ΠΑΥΛΕΑΣ

ΑΧΑΤΗΣ

Τὰ ἐλεύθερα ζῶα ἔχουνε στὰ μάτια τους τὸν ἀχάτη, ποὺ μόνο μέσα στὴ νύχτα ὁ λεύτερος ἀχάτης τους λάμπει καὶ δὲ σβήνει μέσα στοῦ ἀνεμόβροχο, μόνο γιὰ λίγο βλεφαρίζεται στὴν ἀστραπή. Ἀλλὰ τὸ ἀδιάκοπο ἀνοιγοκλείσιμο τῆς ἀστραπῆς, τὸ ἀδιάκοπο βλεφάρισμά της παίζοντας τὰ μάτια τῶν ἐλεύθερων ζώων τὰ θαμπώνει καὶ δένει τὸ περπάτημά τους μέσα στὴ νύχτα στὴν κρύπτη τους.

ΤΟ ΧΑΜΕΝΟ ΠΡΟΒΑΤΟ

Ζητούσαμε μέρες πολλές νὰ βροῦμε τὸ χαμένο μας πρόβατο, κι ὁ κόπος μας διακρινόταν στὸ πρόσωπό μας, σημειῶνε πὼς πολὺ δρόμο εἶχαμε βαδίσει καὶ σὰς ἀποκρινόταν πὼς δὲν εἶχαμε βρεῖ τὸ πρόβατό μας τὸ χαμένο, γιὰ νὰ τὸ προσθέσουμε καὶ νὰ σχηματίσουμε πάλι τὸν ἱερὸν ἀριθμὸν ἑκατό.

Ἐκεῖνο τὸ δρόμο του εἶχε χάσει κι ἐμεῖς τὸ δρόμο του τὸν εἶχαμε χαμένο.

ΜΙΑ ΠΑΡΑΚΛΗΣΗ

ΣΤΗΝ ΚΟΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

Πρώτη μας μητέρα, κάνε μας νὰ μὴν ἡσυχάζουμε, ὅταν τὰ μικρὰ παιδιὰ κοιμοῦνται νησιτικά στὸν κόσμο. Μητέρα τῶν ποικίλων οὐρανῶν, κάνε μας νὰ μὴν ἡσυχάζουμε, ὅταν ὑπάρχουν ἄνθρωποι στὸν πλανήτη μας, ποὺ ἡ καθημερινή τους τροφή νὰ συντηρηθοῦν σωστά δὲν τοὺς ἀρκεῖ, ὅχι γιὰτὶ δὲν εἶναι πολυτελής· μὰ πῶς

νά 'ναι πολυτελής, αφού είναι πολύ κατώτερη κι από τὰ σκουπίδια τῶν μεγάλων μας ξενοδοχείων;

Δώσε μας, ὦ Πονεμένη Μίνα, πὺν κοιμήθηκες δόλοσση στὴν ἀγκαλιά σμαράγδινων ἀγγέλων, γιὰ νὰ ξεπνήσεις στὸ μεγάλο πρῶτο τοῦ Γιώτ Σου καὶ Θεοῦ μας, δίνε, ὦ πονεμένη μίνα, δίνε στὸν κάθε ἄνθρωπο νὰ σκέφτεται, νὰ τὸ ἀπαιτεῖ καὶ νὰ τὸ θέλει μ' ὅλη τὴ δύναμη τῆς διάνοιας, καὶ νὰ τὸ θεωρεῖ ἀνοησία νὰ γεμίζουμε εἰς ἀποθήκες μας μὲ ὅπλα μαζωκῆς καταστροφῆς, ἀντὶ γιὰ τροφίμα, ἰλικά καὶ πνευματικά, γιὰ νὰ ἔχομε ὅλοι μας τὴν υἰεῖα τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς, τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος τὴν ὁμορφί καὶ πολυτόθητη υἰεῖα.

ΔΕ ΘΑ ΠΑΜΕ ΛΟΙΠΟΝ ΣΤΟ ΚΑΠΙΤΩΛΙΟ

Θὰ πᾶμε λοιπὸν κι ἐμεῖς στὸ Καπιτώλιο καὶ Θὰ παρακαλέσουμε ἐκεῖ τὸ θρονασμένο Λία νὰ μᾶς δώσει χορήματα κι ἀξιώματα καὶ παραθεριστικὲς πολλὲς κατοικίες κι ἀνέσεις γιὰ ὅλα τὰ ὄργανα τοῦ Σώματος πολλὲς: Θὰ πᾶμε λοιπὸν στὸ Καπιτώλιο γιὰ νὰ παρακαλέσουμε γονυτετεῖς μὲ κάθε γονυλισία καὶ σκύψιμο ἀξιώματα, καὶ Θὰ περιφρονήσουμε τῆς ψυχῆς καὶ τῆς καρδιάς τὰ πλοῖτη: Τόσο πολὺ Θὰ ντροπιασθοῦμε νὰ θυσιάσουμε τὴν υἰεῖα τῆς ψυχῆς καὶ τὴ γνώση, πὺν αὐτὴ μᾶς προσπορίζει: Τόσο πολὺ λοιπὸν Θὰ ξεπουτολιάσουμε τὰ φτερὰ τῆς ψυχικῆς μας ἀταραξίας, γιὰ νὰ μὴ μὸς μείνει κανένα φτερό, γιὰ νὰ φύγουμε ἀπὸ τὸν κλοιὸ τῶν ἐμποδίων μας, πὺν ἐμεῖς δημιουργοῦμε:

Λέ Θὰ πᾶμε λοιπὸν στὸ Καπιτώλιο, Λέ Θὰ ἐξετελίσουμε τὴν ἀξιοπρέπειά μας. "Ὀχι!

ΛΟΥΛΑΣ Δ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

Ἀττικὸ Φθινόπωρο

Ἀφοῦ δώσαμε ἐξετάσεις
 στὸ μάθημα τῆς ξεγνιασιᾶς τὸ θέρος
 κι ἀποκητήσαμε τὴν πείρα τοῦ ὀξυγόνου
 πλουσιοπάροχα

στὰ δάση καὶ στὶς ἀκρογιαλιές,
 ἦρθε καιρὸς πιά
 νὰ ὑποβάλουμε τοὺς ἑαυτούς μας
 στὴ δοκιμασία τῆς φυγῆς
 καὶ τῆς στέρησης.

Ὅμως ἐδῶ πὺν ἀνηφορίζουμε
 στὰ πευκόφυτα μονοπάτια τῆς Ἀττικῆς
 πλέκοντας ἐγκώμια στὴ φύση,
 ποιοὶ ἴσκιοι εἶν' αὐτοί,
 πὺν μᾶς ἀκολουθοῦν
 κεντρίζοντας ὁλοένα τὴν προσοχή μας,
 μὲ φωνὴ γιομάτη παράπονο,
 κλάμα τοῦ πόνου,
 τῆς μοναξιᾶς, τῆς πείνας.

Ἄχ! αὐτὰ τὰ δύστυχα τὰ ζωντανὰ
 ποιὸς θὰ μεριμνήσει τώρα γιὰ τροφή,
 ποιὸς θὰ τὰ ἐλεήσει μὲ λίγη στοργή,
 ἐγκαταλελειμένα. ἔρημα, ἀπ' τὰ ἄσπλαγχνα χέρια
 τοῦ μεγαλύτερου Θηρίου
 πὺν λέγεται ἄνθρωπος.

Ἐσύ, ὦ Ἀρτεμις, εὐσπλαγχνίσον τα
 καὶ μὴν τὰ ἐγκαταλείψεις
 στὴν ἄδικη τιμωρία τοῦ χειμῶνα.
 Μὴν ἀφήσεις τὸ σάβανο τοῦ χιονιοῦ,
 νὰ τὰ σκεπάσει

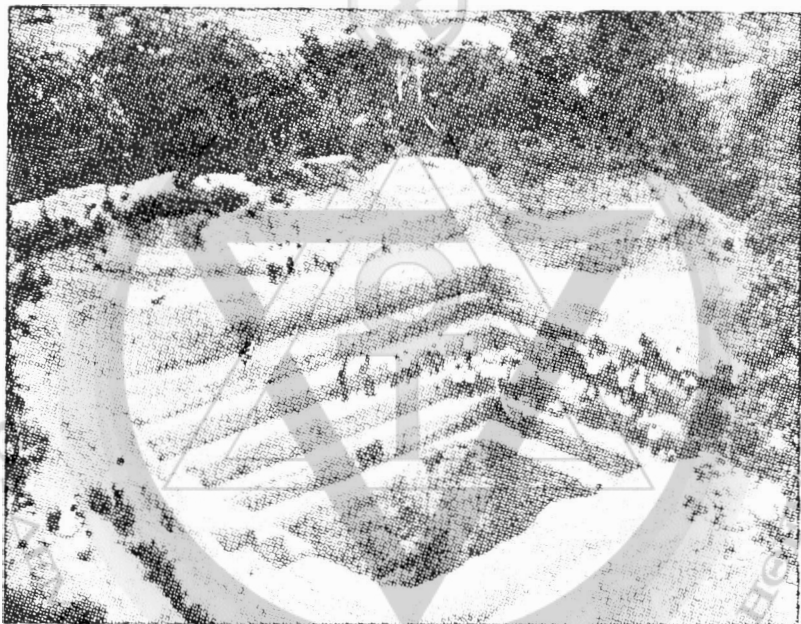
ἔξω ἀπ' τὶς παντέρημες πόρτες,
 κάτω ἀπ' τὰ κλειστὰ παράθυρα
 τῆς θερινῆς μας εὐδαιμονίας.

Τὰ κινεζικά ιδιογράμματα
πρὸς ἀποδίδουν τὴ ὄνομα
τοῦ μυθικοῦ ΛΑΟ - ΤΣΕ.

ΤΟ ΑΥΘΕΝΤΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΤΟΥ ΛΑΟ - ΤΣΕ

ΣΕ ΠΡΩΤΗ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΕΚΔΟΣΗ

Ὁ τάφος τοῦ Μά - Βάγκ - Τοῦ ὅπου εὑρέθη τὸ ἀρχαιότατο χειρόγραφο.

Ἐξεδόθη στὴν Ἰταλία σὲ παγκόσμια πρώτη ἐκδοσὴ τὸ αὐθεντικὸ κείμενον τοῦ διασήμου Κινέζου φιλοσόφου Λάο-Τσέ, τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ Ταοϊσμοῦ.

Ὁ Λάο-Τσέ φέρεται ζῆσαι τὸν 5ο π.Χ. αἰώνα. Κανεὶς δὲν ξέρει ἀκριβῶς πότε γεννήθηκε καὶ πότε ἢ ποῦ πέθανε. Τὸ ὄνομά του σημαίνει «γεροντικὸ παι-

δί», γιὰτὶ, κατὰ τὸν Θουόλο, ἔμεινε 81 ἔτη στὴν κοιλία τῆς μητέρας του, καὶ ὅταν γεννήθηκε, εἶχε ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ γέροντος. Ἀναφέρεται ἐπίσης ὅτι ἐργάσθηκε ὡς ἐπιμελητὴς τῆς βασιλικῆς βιβλιοθήκης, στὴ δυναστεία τῶν Χάν, καὶ ἔγραψε ἓνα καὶ μοναδικὸ ἔργο, τὸ «Ταὸ-Τέχ-Κίνγκ» = «Περὶ τῆς ἀρε-

τῆς καὶ τῆς ὁδοῦ». Τὸ πνεῦμα τοῦ τίτλου εἶναι «κλασικὴ μέθοδος περὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ὁδοῦ πρὸς τὴν τελειότητα». Αὐτὸ τὸ βιβλίο περιέχει τὸ δόγμα τοῦ Ταοΐσμου, μᾶς θρησκείας ποὺ ἐκφράζεται μὲ βαθὺν συμβολισμό καὶ φιλοσοφικὴ ἐνατένιση. Τὸ Ταὸ εἶναι ἓνα γράμμα ποὺ σχηματίζεται ἀπὸ δύο γραφικὰ στοιχεῖα καὶ ἐκφράζει τὴν σύνθεση τῆς θέσεως καὶ τῆς ἀντιθέσεως. Σημαίνει τὸ ὑπάρχειν καὶ μὴ ὑπάρχειν, τὸ φῶς καὶ τὴν σκιά, τὴν ἀρρενωπότητα καὶ τὴν θηλυκότητα, τὴν ἀριμονία ὧλων τῶν ἀντιθέτων. Τὸ πᾶν μεταβάλλεται, ἡ ζωὴ εἶναι μία διαδοχὴ ἀλλαγῶν. Τὸ Ταὸ, ποὺ εἶναι ἡ πρώτη δημιουργὸς ἀρχή, εἶναι τὸ ἀπόλυτο ἰδεῶδες γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ἡ ἔνωση μὲ αὐτό. Μπορεῖ νὰ ἐπιτευχθῇ μὲ τὴν ἐναρμόνιση δράσεως καὶ ἀδρανεῖας μὲ τὴν κατανόηση τῆς πραγματικότητος («δὲν ὑπάρχει θάνατος οὔτε ζωὴ, δὲν πεθαίνει ὅποιος χάνει τὴν ζωὴ, δὲν ζῇ ὅποιος ἀποφεύγει τὸν θάνατο»), καὶ μὲ τὴν ἐγκατάλειψη κάθε φιλοδοξίας.

Τῆρχαν πολλὰς (περίπου 150) ἐκδόσεις τοῦ «Τάο Τέχ-Κίνγκ» ἀλλὰ ἡ τωρινὴ θεωρεῖται ἡ πλέον ἀuthεντικὴ, γιὰτὶ εἶναι ἡ ἀπόδοσις ἐνὸς κειμένου ποὺ εὗρέθη σ' ἓνα τάφο, ὁ ὁποῖος ἐχρονολογήθη στὸν τρίτο πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα.

Κατὰ τὴν διάρκεια ἐκκαφῶν γιὰ τὴν θεμελίωση ἐνὸς νοσοκομείου στὴν περιοχὴ Μά-Βάγκ-Τοῦ τῆς ἐπαρχίας Τσάγκ-Σά, κατὰ τὸ 1972, ἀνεκαλύφθησαν τρεῖς τάφοι ποὺ διεπιστώθη ὅτι ἀνῆκαν στὸν πρῶτο μαρκεῖσιο τοῦ

Τάι, τὸν Λι-Τσού-Τσάγκ, ὁ ὁποῖος ἐβασίλευσε ἀπὸ τοῦ ἔτους 193 μέχρι τοῦ 186, στὴν σύζυγό του μαρκεῖσία τοῦ Τάι, καὶ στὸν γιό τους Χσί, δεύτερο μαρκεῖσιο τοῦ Τάι, ὁ ὁποῖος ἐβασίλευσε ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ πατέρα του μέχρι τοῦ 165. Τὸ φέροῦδο τῶν Τάι καταργήθηκε τὸ ἔτος 110 π.Χ.

Στὸν ὑπ' ἀριθ. 1 τάφο τῆς μαρκεῖσίας Τάι, τὸ πλέον ἐντυπωσιακὸ εὗρημα ἦταν... ἡ ἴδια ἡ μαρκεῖο. Τὸ σῶμα τῆς εὗρέθη σὰν νὰ εἶχε ἐνταφιασθῇ χθὲς καὶ ὄχι πρὶν ἀπὸ δύο χιλιάδες ἑκατὸν - πενήντα χρόνια! Τὸ σῶμα ἐκτίθεται τώρα σὲ μουσεῖο, σὲ θήκη διαφανῆ, μέσα σὲ χημικὴ διάλυση, ἡ ὁποία, ὅμως, δὲν θὰ τὸ διατηρήσῃ τόσο πολὺ καὶ τόσο τέλεια ὅσο ὁ τάφος ἐπὶ δύο καὶ πλέον χιλιετίες. Χαρισματικιστικὸ εἶναι ὅτι ἡ μαρκεῖσία φροῦδσε μιὰ σειρὰ ἀπὸ ἐσώρουχα ἀπὸ πολὺτιμο μετάξι, καὶ τὸ ἐξωτερικὸ τῆς φόρεμα ζύγιζε 48 γραμμάρια! Ὁ θάλαμος τῆς σαρκοφάγου εἶναι διαστάσεων 7 × 5 μέτρων καὶ ὕψους 3 μέτρων, κατασκευασμένος ἐξ ὀλοκλήρου ἀπὸ ἐνερηνῶσεις τειμαχίων κυπαρίσσου, τῶν ὁποίων τὸ μεγαλύτερο κομμάτι εἶναι θάρους ἐνὸς καὶ μισοῦ τόννου, χωρὶς νὰ χρησιμοποιηθῇ οὔτε ἓνα μεταλλικὸ καρφί. Ὁ θάλαμος περιεβάλλετο ἀπὸ ἓνα στρώμα ἄνθρακος, καὶ αὐτὸ ἀπὸ ἄλλο στρώμα λευκοῦ ἀργίλλου. Αὐτὴ ἡ τελεία μόνωση ἀπὸ ἀέρα, φαίνεται ὅτι συνετέλεσε στὴν ἄνευ προηγουμένου διατήρηση τοῦ σώματος καὶ τῶν ἄλλων ἀντικειμένων μέσα στὸν τάφο. Τὰ φορέματα ἔχουν δια-

τηρηθῇ ἄθικτα καὶ ἓνα μοριζὸ ὄργανο «σὲ» εἶχε ἄθικτες καὶ τὶς 25 χορδές του. Ἐξ ἄλλου, εὐρέθησαν πολυάριθμοι κατάλογοι τῶν κτερισμάτων σὲ φύλλα ἀπὸ μπαμπού, ποὺ εἶναι τὰ ἀρχαῖοτερα δείγματα γραφῆς σὲ ξύλο.

Ἀλλὰ στὸν τάρο ἀριθ. 3 τοῦ δειτέρου μαροχησίου εὐρέθη τὸ ἀνεπιτήκειον ἀξίας χειρόγραφο τοῦ «Ταὺ-Τεχ-Κίνγκ». Πολλοὶ ἀνατολισταὶ ἔχουν γράφει τόμους ἐπὶ τόμων γιὰ τὴν ἐξηγητικὴ τῆς Ταοϊκῆς Βίβλου. Πολλὰ ἀμφισβητούμενα προβλήματα, τώρα λύνονται. Ἐν πρώτοις, ἀποκαθίσταται ὁ σωστός τίτλος τοῦ ἔργου. Ὅχι ὅπως ὑπεστηρίζετο ἕως σήμερον «Περὶ τῆς ὁδοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς», ἀλλὰ ἀντιστρόφως, «Περὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ὁδοῦ». Πολλὰ σχόλια θὰ γίνουν γιὰ τὴν ἀποκατατεταμένην προτεραιότητα τῆς Ἀρετῆς γιὰ τὴν ὁδόν.

Τὸ ὅλο ἔργον ἀποτελεῖται ἀπὸ 81 κεφάλαια (3 φορές τοις πλυσισμὸς τοῦ ἀριθμοῦ 3, ποὺ εἶναι ὁ ἱερὸς ἀριθμὸς τοῦ Ταοϊσμοῦ, ἀλλὰ εἶναι μεγαλύτερον ἀπὸ τὸ ἕως τώρα παραδοσιακὸ κεῖμενον Ἄντὶ 5.000 χαρακτῆρες, ἀποτελεῖται ἀπὸ 5.467 χαρακτῆρες. Ὑπάρχουν καὶ οὐσιαστικῆς μεταβολές. Τὸ βιβλίο ἀσχίζε μὲ τὴν φράση: «Τὸ Ταὺ, ποὺ εἶναι δυνατόν νὰ προσδιορισθῇ, δὲν εἶναι τὸ διαρκές Ταὺ. Τὰ ὀνόματα ποὺ δίνονται νὰ ἀποκληθοῦν δὲν εἶναι διαρκῆ ὀνόματα. Ἄνευ ὀνόματος εἶναι ἡ προσέλευσις ὅλων τῶν ὄντων, ἡ ἀπόκτησις ὀνόματος εἶναι ἡ μητέρα ὅλων τῶν ὄντων». Ἡ φράσις αὐτὴ ἀπαντᾷται στὸ μέσον τοῦ κειμένου. Ἡ νέα (αὐθεντι-

κή) ἀρχὴ εἶναι: «Μιὰ ἀνώτερη ἀρετὴ δὲν θεωρεῖται ἀρετὴ, διότι ἔχει τὴν ἀρετὴ. Μιὰ κατώτερη ἀρετὴ δὲν χάνει τὴν ἀρετὴ γι' αὐτὸ δὲν ἔχει τὴν ἀρετὴ. Μιὰ ἀνώτερη ἀρετὴ δὲν δοῦν καὶ δὲν ἔχει λόγο νὰ δοῦσιν».

Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς «ἀφορισμοὺς» τοῦ ἔργου, στὴν αὐθεντικὴ πλέον διατύπωσή τους:

«Τὰ λόγια μου εἶναι εὐχολογὰ κατανιοθῶν καὶ πολὺ εὐχολογὰ ἐφαρμοσθῶν, ἀλλὰ κανεὶς ἄνθρωπος δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τὰ ἐννοήσῃ σωστά καὶ κανεὶς ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ τὰ ἐφαρμόσῃ σωστά. Τὰ λόγια ἔχουν μιὰ ἀρχὴ καὶ οἱ πράξεις ἔχουν ἓνα πέρασμα. Ὅσοι δὲν τὸ γνωρίζουν, δὲν μὲ γνωρίζουν. Ὅσοι μὲ γνωρίζουν εἶναι λιγστοὶ καὶ ὅποιοι μὲ μιμνῆται, εἶναι τιμημένος».

Νὰ ἔξερις ὅτι δὲν ἔξερις, εἶναι ἀνώτερον. Νὰ μὴν ἔξερις ὅτι δὲν ἔξερις εἶναι ἀσθενεῖα. Ἀλλὰ ὁ σοφὸς δὲν εἶναι ἀσθενὴς καὶ δὲν ὑποφέρει.

Ὅποιος ἔξερι δὲν μιλάει, ὅποιος μιλάει δὲν ἔξερι.

Ὅποιος στέχεται στὶς μύτες τῶν ποδιῶν δὲν εἶναι σταθερός. Ὅποιος ἐπιδεικνύεται δὲν εἶναι διάσημος. Ὅποιος κινεῖται δὲν ἔχει ἀποτελέσματα. Ὁ σοφὸς θεδοῦσιν τὴν ἐνότητά καὶ εἶναι ποιητὴν τοῦ κόσμου. Ἄν ἐπιδεικνύεται, γι' αὐτὸ εἶναι διάσημος, δὲν κινεῖται, γι' αὐτὸ ἔχει ἀποτελέσματα.

Τὸ Ταὺ εἶναι πάντοτε δίχως ὄνομα. Ἐὰν προῖγνιες καὶ ἡγεμόνες τὸ τηροῦν, ὅλα τὰ πλάσματα θὰ μεταμορφωθοῦν αὐτομάτως. Ἐὰν μεταμορφωμένα θελήσουν νὰ δοῦσιν, θὰ τὰ ἀνα-

χατίσω διὰ τῆς ἀπλότητος ποὺ
δὲν ἔχει ὄνομα. Ἐὰν τὰ ἀναχα-
τίσω μὲ τὴν ἀπλότητα ποὺ δὲν
ἔχει ὄνομα, δὲν θὰ ὑποστοῦν ζη-

μία. Ἐὰν δὲν ὑποστοῦν ζημία,
μέσω τῆς γαλήνης, Οὐρανὸς καὶ
Ἰῆ αὐτομάτως θὰ κυβερνήσουν.

96

ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ

Ἡ καλωσύνη

Καλωσύνη, λέξη γεμάτη νόη-
μα. Γεμάτη ἀξία. Γεμάτη ἀπ' ὅ-
λη τὴν ὁμορφίᾳ τῆς ζωῆς.

Θεράπευση τοῦ πόνου. Ἀπά-
λειψη τῶν πληγῶν. Οὐράνια ἔφε-
σις. Κλήσις λαμπρῆς.

Ἡ καλωσύνη εἶναι τὸ μεγάλο
μαγισοῦτάρι στὸ περιδέραιο τῶν
χαρισμάτων τοῦ ἀνθρώπου. Εἶ-
ναι τὸ κόσμημα τὸ ἀνεξτίμητο.
Ἡ Χάρις ἡ οὐράνια. Εἶναι ἡ
ὁμορφίᾳ τῆς ζωῆς. Εἶναι ὁ μο-
χλὸς, ποὺ γύρω του στροβιλίζον-
ται τὰ πάντα, ὁμορφαίνουν τὰ
πάντα. Εἶναι ἡ μαγικὴ ἀλυσος,
ποὺ δένει ὅλα τὰ νήματα τῆς ζω-
ῆς. Εἶναι ὁ πόλος τῆς ἑλξέως καί
θε ὥραλου καὶ δημιουργικοῦ

Ἡ καλωσύνη εἶναι ὁ μαγνή-
της τῶν πάντων, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀπω-

θητὴς τοῦ κάθε κακοῦ καὶ κα-
ταστροφικοῦ.

Ἡ καλωσύνη εἶναι τὸ πρῶτο
ἀπ' ὅλα τὰ χαρίσματα, ἀπ' ὅλες
τὶς ἀξίες, ἀπ' ὅλα τὰ πολύτιμα
πρόγματα τῆς ζωῆς.

Δίνει οὐσία καὶ νόημα στὴ ζωή.
Δίνει φῶς ποὺ κατευθύνει στὴν
ἐπιτυχία καὶ τὴν εὐτυχία τῆς
ζωῆς.

Μακάριοι καὶ ἀξιοθαύμαστοι οἱ
δυναμένοι νὰ ἐμυγχώνουν τοὺς
ἀμφιβάλλοντες διὰ τὴν θείαν
προέλευσιν τῆς καλωσύνης, διὰ
τὴν πίστιν εἰς τὴν μοναδικὴν λε-
ωφόρον πάσης εἰς τὴν ζωὴν δη-
μιουργικότητος, διὰ τὴν θείαν
χάριν τοῦ Καλοῦ.

Μακάριοι !

ΚΑΙΤΗ ΤΑΜΠΑΛΗ

ΓΕΝΝΗΘΗΚΕ ΔΥΟ ΦΟΡΕΣ...

Η ΠΙΘ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΣΑ
ΑΠΟ 1.100 ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ

Δύο διαφορετικές προσωπικότητες ζούν στο σώμα μιας Ίνδης γυναίκας, και η κάθε μία μιλάει διαφορετική γλώσσα: Είναι η ηλικίας 37 ετών Ουτάρα Χουντάρ, λέκτωρ στο πανεπιστήμιο του Ναγκνιπούρ της κεντρικής Ινδίας, η οποία, κατά διαστήματα, αισθάνεται ως μία Ίνδη χωριστοπούλα, ονόματι Σάρντα, η οποία πέθανε το 1832 από δάγκωμα φιδιού!

Ο διχασμός της προσωπικότητας της Ουτάρα Χουντάρ επήλθε το 1973 και από τότε έγινε αντικείμενο μελετών και έρευνών του καθηγητού Πραναμπέντου Πάλ, ενός κορυφαίου επιστήμονος του «παραψυχικού». «Βασικά εξαντλητικές έρευνες, λέγει ο καθηγητής Πάλ, και δεν υπάρχει περίπτωση, η Ουτάρα να άπατα ή να άπατάται. Καμμία αμφιβολία δεν έχω ότι πρόκειται για περίπτωση μετενσάρκωσης».

Ο δόκτωρ Ραμέντρα Κουμάρ Σίνχα, τοπικός γιατρός, είχε αρχικά την εντύπωση ότι η ιστορία της Σάρντα ήταν ψεύτικη. «Αλλ' έπειτα από έρευνα έξι ετών, άλλαξε γνώμη. Έν πρώτοις, η Ουτάρα, όταν εκδηλώνεται ως Σάρντα, μιλάει την διάλεκτο της Βεγγάλης, που ποτέ δεν είχε σπουδάσει. Έπειτα, ανέφερε όνόματα των γονέων της και πολλές λεπτομέρειες, που ελέγχθηκαν σωστές. «Όταν την οδήγησαν στο χωριό, όπου έλεγε ότι είχε περάσει την προηγούμενη ζωή της, που ποτέ άλλοτε δεν είχε επισκεφθή κατά την παρούσα ζωή της, οδήγησε τους επιστήμονες στα έρείπια παλαιάς εκκλησίας, όπου ο προηγούμενος πατέρας της ήταν παπάς' επίσης, οδήγησε στα σπίτια των συγγενών της παλαιάς οικογενείας της και ανέφερε λεπτομέρειες, που ήταν σωστές.

Ο δόκτωρ "Ιαν Στήβενσον, ει-

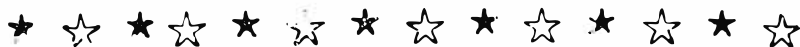
δήμων στο θέμα της μετενσαρκώσεως και διευθυντής του παραψυχολογικού ιδρυστού του πανεπιστημίου Βιρτζίνια των Ηνωμένων Πολιτειών, έδηλώσε ότι αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στο γεγονός, ότι η Ουτάρα κατά την εκδήλωσή της ως Σάρντα, μιλάει την Βεγγαλική διάλεκτο, χωρίς να την έχει ποτέ σ' αυτή τη ζωή της διδαχθεί ή μελετήσει.

Μια άλλη περίπτωση που προκαλεί έξαιρετικό ενδιαφέρον, αναφέρεται από τον δόκτορα Τζαίημις Παρέζκο, καθηγητή της φιλοσοφίας στο πανεπιστήμιο Σικάγου. Πρόκειται για μία νοικοκυρά 43 ετών, που γεννήθηκε τυφλή και άφηγείται ότι σε άλλη ζωή της ήταν σύζυγος ενός στρατιώτου στην αρχαία Ρώμη. Περιγράφει την Ρώμη, με τρόπο που μόνον ένα πρόσωπο με δραστη κανονική θα το μπορούσε — όπως λέγει ότι, τότε, έβλεπε κανονικά. Περιγράφει επίσης το σπίτι της, την διαρρύθμιση των χώρων και ωρισμένα κεντήματα. Αναφέρει, επίσης, ότι το δωμάτιό της ήταν «υδροχρωματισμένο», που σημαίνει ότι είχε σαφή οπτική έντύπωση. Περιγράφει επίσης διάφορα χρώματα, για τα

όποια δεν έχει καμμιά εμπειρία στην παρούσα ζωή της.

Ο βετεράνος στα θέματα της μετενσαρκώσεως, δόκτωρ Μπάνερζι, καθηγητής στο Ίνδικό ινστιτούτο παραψυχολογίας, ανέφερε μια τρίτη περίπτωση, ενός Τούρκου, ονόματι Νεκάτι Ούνλντασκιράν, ο οποίος, από τότε που ήταν παιδί, προσπαθούσε να πείση τους γονείς του, ότι είχε περάσει μια άλλη ζωή σε μια άλλη πόλη της Τουρκίας. Αυτή την πόλη δεν την είχε επισκεφθεί ποτέ, ούτε αυτός, ούτε κανένα άλλο μέλος της οικογενείας του. Περιέγραψε αυτή την πόλη με λεπτομέρειες και ανέφερε, ότι τον είχαν σκοτώσει σε καυγά ένω έτος πριν ξαναγεννηθεί στην παρούσα ζωή του. Ο δόκτωρ Μπάνερζι τον συνώδευσε στην πόλη της προηγούμενης του ενσαρκώσεως. «Κατέπληξε, λέγει, τα μέλη εκείνης της οικογενείας, αναγνωρίζοντας έναν - ένα με το όνομά του, πλην ενός, που είχε γεννηθεί λίγο μετά τον θάνατό του». Κατά τον δόκτορα Μπάνερζι, αυτή ήταν η πιο ενδιαφέρουσα περίπτωση από τις 1.100 που είχε μελετήσει.

Clive Entwistle
(Φεοσοφία στη Ν. Ζηλανδία)

Μετενσάρκωσις καὶ Εὐαγγέλια

Ἐπιμέλεια Γιαν. Α. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ

1. ΜΑΤΘΑΙΟΣ: Κεφ. ΙΑ' 9 - 15. Ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; Προφήτην; Ναὶ λέγω ὑμῖν καὶ περισσότερον προφήτου. Οὗτος γὰρ ἐστὶ περὶ οὗ γέγραπται. Ἴδου ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν Ἀγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσῃ τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἐγήγεσται ἐν γεννητοῖς γυναικῶν μεῖζον Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ· ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μεῖζον αὐτοῦ ἐστίν... Καὶ εἰ θέλετε δέξασθαι, αὐτὸς ἐστὶν ὁ Ἠλίας ὁ μέλλων ἔρχεσθαι.

2. ΜΑΤΘΑΙΟΣ: Κεφ. ΙΣΤ' 13 - 17. Τίνα μὲ λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι, τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; Οἱ δὲ εἶπον: Οἱ μὲν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστήν, ἄλλοι δὲ Ἠλίαν, ἕτεροι δὲ Ἰερεμίαν ἢ ἓνα τῶν προφητῶν.

3. ΜΑΤΘΑΙΟΣ: Κεφ. ΙΖ' 10 - 13. Τί οὖν οἱ γραμματεῖς λέγουσιν, ὅτι Ἠλίαν δεῖ ἔλθεῖν πρῶτον; Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι Ἠλίας ἤδη ἦλθεν καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν αὐτόν, ἀλλ' ἐποίησαν ἐν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν. Οὕτω καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, μέλλει πάσχειν ἐκ αὐτῶν. Τότε συνήκαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι περὶ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ εἶπεν αὐτοῖς.

4. ΜΑΡΚΟΣ: Κεφ. Η' 27 - 30. Τίνα μὲ λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι; Οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστήν καὶ ἄλλοι Ἠλίαν, ἄλλοι δὲ ἓνα τῶν προφητῶν.

5. ΜΑΡΚΟΣ: Κεφ. Θ' 11 - 13. Καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν λέγοντες, ὅτι λέγουσιν οἱ γραμματεῖς ὅτι Ἠλίαν δεῖ ἔλθεῖν πρῶτον, ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· Ἠλίας μὲν ἔλθων πρῶτον ἀποκριθεὶς πάντα καὶ πῶς γέγραπται ἐπὶ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα πολλὰ πάθῃ καὶ ἐξουθενωθῇ. Ἀλλὰ λέγω ὑμῖν ὅτι καὶ Ἠλίας ἐλήλυθε καὶ ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν, καθὼς γέγραπται ἐπ' αὐτόν.

6. ΛΟΥΚΑΣ: Κεφ. Θ' 18 - 20. Τίνα μὲ λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι; Ἰωάννην τὸν Βαπτιστήν, ἄλλοι δὲ Ἠλίαν, ἄλλοι δὲ ὅτι προφήτης τις τῶν ἀρχαίων ἀνέστη.

7. ΙΩΑΝΝΗΣ: Κεφ. Θ' 2. Καὶ ἠρώτησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες: «ραββί, τίς ἡμῶν ἐν, οὗτος ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς γεννηθῇ;»

(Ἐφ' ὅσον ἐγεννήθη τυφλός, πότε ἡμαρτησεν; Ἀσφαλῶς εἰς προηγούμενην του ζωὴν).

Σ η μ.: Γιὰ τὸν Νόμο τῆς Μετενσάρκωσης, βλῆτε ἄρθρον Κωστή Μελισσαροπούλου, ΙΑΙΣΟΣ, τεύχος 131, Ἰαν. - Φεβρ. 1979.

ΜΕΤΕΝΣΑΡΚΩΣΙΣ καὶ Γκιτὰ

Ἐπιμέλεια Κ. ΜΕΛΙΣΣΑΓΟΠΟΥΛΟΥ

«Ἐσὺ λυπᾷσαι γὰρ ὅσα δὲν εἶναι ἄξια λύτης, καὶ λὲς σοφὰ λόγια. Ἀλλὰ οἱ σοφοὶ οὐδέποτε λυποῦνται, οὔτε γὰρ κείνους ποὺ πεθαίνουν, οὔτε γὰρ κείνους ποὺ ζοῦν.

Ἐγώ, ἐσὺ, καὶ ὅλοι αὐτοὶ ἐδῶ οἱ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες λαῶν, δὲν ἐπῆρξε καιρὸς ποὺ δὲν ἐπῆρχαμε, οὔτε θὰ ἐπάρξῃ καιρὸς ποὺ δὲν θὰ ἐπάρχωμε. Ὅλοι καὶ πάντοτε ἐπῆρχαμε καὶ πάντοτε θὰ ἐπάρχωμε.

Ὅπως ἡ ψυχὴ παραμένει ἡ ἴδια στὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου καὶ κατὰ τὴν παιδικὴ ἡλικία καὶ κατὰ τὴ νύστητα καὶ κατὰ τὰ γε-
ραιατά, ἔτσι καὶ μετὰ τὸν θάνατο, ἄλλο σῶμα παίρνει. Ὅποτε ὁ σοφὸς δὲν ταράσσεται, οὔτε μὲ τὴ γέννηση, οὔτε μὲ τὴν κατα-
στροφή τοῦ σώματος.

Ὅσα προξενοῦν στὶς αἰσθήσεις, ἄλλοτε ξέστη κι ἄλλοτε κρῦο, ἄλλοτε χαρὰ κι ἄλλοτε λύπη, ἔρχονται καὶ παρέρχονται. Γι' αὐτὸ εἶναι πρόσκαιρα. Νὰ ἐγκαταρτεῖς σ' αὐτά. Ὅποιος ἀπ' αὐτὰ δὲν καταπονεῖται, ἀλλὰ μένει ὁ ἴδιος καὶ στὰ καλὰ καὶ στὰ κακά, καὶ ἀδιάφορος, αὐτὸς εἶναι ἄξιος τῆς ἀθανασίας.

Ἐκεῖνο ποὺ ζωογονεῖ τὸ κάθε τί, μάθε πὼς δὲν φθείρεται, κι αὐτὸ τὸ ἄφθαρτο κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ τὸ καταστρέψῃ. Μονάχα τὰ σώματα καταστρέφονται, καὶ μόνον αὐτὰ μποροῦν νὰ πεθαίνουν. Ἀλλὰ ἡ ψυχὴ εἶναι αἰώνια, ἄφθαρτη, ἄπειρη, ἀκατάλυτη, ἀπε-
ριόριστη.

Ὅποιος νομίζει πὼς ἡ ψυχὴ μπορεῖ νὰ καταστρέψῃ ἢ νὰ καταστραφῇ, τίποτα δὲν γνωρίζει. Λόγι ἡ ψυχὴ οὔτε καταστρέφει, οὔτε καταστρέφεται.

Ἡ ψυχὴ δὲν γεννιέται, οὔτε πεθαίνει, οὔτε μεταβάλλεται, δι-
ότι εἶναι ἀπλάστη, Ἀγέννητη, αἰώνια, ἀναρχη, ἀναλλοίωτη, δὲν καταστρέφεται ὅταν τὸ σῶμα πεθαίνει.

Λόγι ὅπως ὁ ἄνθρωπος πετάει τὰ παλιὰ ρούχα γιὰ νὰ φορέσῃ ἄλλα ραπτοῦργια, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ ἐγκαταλείπει τὰ παλιὰ σώματα, γιὰ νὰ πάρῃ ἄλλα νεώτερα.

Τὴν ψυχὴ τὸ σπαθὶ δὲν τὴν κόβει, ἡ φωτιά δὲν τὴν καίει, τὸ νερὸ δὲν τὴν ὑγραίνει, ὁ ἀέρας δὲν τὴν ξεραίνει.

Ἀποῦ, λοιπόν, ξέρεις πὼς ἡ ψυχὴ εἶναι ἀπρόσβλητη, ἀμετά-
βλητη, ἀναρχη, ἀόρατη, ἄφθαρτη, δὲν πρέπει νὰ λυπᾷσαι.

Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη εἶχες τὴν ἰδέα πὼς ἡ ψυχὴ γεννιέται καὶ πεθαίνει, πάλι καὶ τότε δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ λυπᾷσαι.

Διότι ἐκεῖνον ποὺ γεννιέται εἶναι βέβαιος ὁ θάνατος, καθὼς καὶ ἐκεῖνον ποὺ πεθαίνει ἡ γέννησις. Ὡστε δὲν πρέπει νὰ λυπᾷσαι γιὰ κάτι ποὺ εἶναι ἀναπόφευκτο».

ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΜΗΤΙΣ

Τὸ βιβλίον τῆς σοφίας

Β' ἔκδοσις, ἀναθεωρημένη, ΣΕΛΙΔΕΣ 320

Πωλεῖται διμίνον δρχ. 300

Εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ ΙΛΙΣΟΥ

Ἀποστέλλετε ταχυκτὴν ἐπιταγὴν διὰ νὰ τὸ λάβετε
ταχυδρομικῶς εἰς τὴν διεύθυνσιν ποὺ θὰ ἀναγρά-
ψω εἰς τὴν ἐπιταγὴν.

ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ο ΙΗΣΟΥΣ

Ποῖος ὑπῆρξεν ὁ Ἰησοῦς; ● Αἱ διάφοροι περὶ αὐτοῦ
ἀπόψεις ἐκτιθέμεναι ἡμερολήπτως. ● Ὁ Ἰησοῦς κατὰ
τὸν Πενάν. ● Ὁ Ἰησοῦς κατὰ τὸν Συρέ. ● Ἡ διδασκα-
λία τοῦ Ἰησοῦ ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκη.

ΤΙΜΑΤΑΙ ΜΟΝΟΝ Δρχ. 100

ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑ

Τῆς κ. Radha Burnier

Ἡ εἰσόδος στή Θεοσοφική Ἑταιρία εἶναι ἀνοιχτή σέ ὅλους, ὅσοι ὑποστηρίζουν τοῦς σκοποῦς τῆς ὁργανώσεως αὐτῆς: (1. Σχηματισμός πυρῆνος ἀδελφότητος στήν ἀνθρωπότητα, χωρίς διάκριση φυλῆς, πίστεως, τάξεως, γένους, χρώματος. 2. Ἐνθάρρυνση τῆς συγκριτικῆς μελέτης τῶν θρησκειῶν, τῆς φιλοσοφίας καί τῆς ἐπιστήμης. 3. Μελέτη τῶν ἀνερμηνεύτων νόμων τῆς φύσεως καί τῶν δυνάμεων σέ λαοθάλυσσα κατὰστασιν στόν ἄνθρωπον), ἄσχετα ἀπό τίς γνώμες πού πρεσβεύουν ἢ τήν θρησκεία στήν ὁποίαν ἀνήκουν, φθάνει νά μὴν εἶναι ἀντίθετοι σ' αὐτοὺς τοῦς σκοποῦς. Ἡ Ἑταιρία δὲν ἀξιῶναι ἀπὸ κανένα νά ἀφήσῃ τήν θρησκεία του. Ζητάει ἀπὸ τὸν Χριστιανὸ νά εἶναι καλύτερος Χριστιανός, ἀπὸ τὸν Ἰνδουιστὴ νά γίνῃ καλύτερος Ἰνδουιστής, ἀπὸ τὸν Μουσουλμάνο νά γίνῃ καλύτερος Μουσουλμάνος κ.ο.κ. Τί ζητάει ἡ Ἑταιρία, σχετικὰ μὲ τὴν θρησκεία, ἀπὸ ἓνα μέλος, ἢ ἔναν ὑποψήφιου; Νά μείνῃ στή θρησκεία του, ἀλλὰ νά μὴν τρέφῃ ἐχθρότητα καὶ ἀνταγωνιστικότητα πρὸς τίς ἄλλες θρησκείες τῶν συνανθρώπων του. Ὁ φανατισμὸς καὶ ἡ ἐπιθετικότης δὲν συμβιβάζονται μὲ τὴν ἰδιότητα τοῦ μέλους τῆς Ἑταιρίας.

Ὡς πρὸς τὸ δεῦτερο σημεῖον τῆς διατυπώσεως (τὸ νά γίνῃ ἔνας Χριστιανὸς καλύτερος Χριστιανὸς κλπ.), εἶναι συζητήσι-

μον Ἐκεῖνο πού ξεχωρίζει τὴν μία θρησκεία ἀπὸ τὴν ἄλλη, εἶναι τὰ δόγματα, οἱ δοξασίες, τὰ τυπικά, τὰ ἔθιμα καὶ οἱ ἔξουσες. Μεταξύ ὅλων αὐτῶν τῶν χαρακτηριστικῶν ὑπάρχει ἀντίθεση καὶ σύγκρουσις, ἀλλὰ καὶ κίνητρο γιὰ τὴν ἀναζήτηση τῆς ἀλήθειας. Τὰ μέλη τῆς Ἑταιρίας εἶναι: ἐλεύθερα νά διατηρήσουν τὴν θρησκεία τους, ὅπως προαναφέραμε, γιατί σ' αὐτὴ τὴ θρησκεία γεννήθηκαν καὶ στήν παράδοσή της ἀνατράφηκαν. Ἀλλὰ ὁ σοβαρὸς Θεοσοφιστής, πού δὲν ἀρκεῖται σὲ νὰ εἶναι ἀπλὸ μέλος, πού δὲν ικανοποιεῖται μὲ τὸ νὰ ἀποδέχεται τὰ ζητήματα τῆς θρησκείας, «ὅπως τὰ βρῆκε», θέλει νά ἐρευνᾷ τὴν ἀλήθεια καὶ νά ἐμβαθύνῃ στήν πραγματικότητά. Ἔτσι, εἰσδύει στήν οὐσία καὶ στήν καρδιά τῆς θρησκείας. Γιὰ παράδειγμα, μαθαίνοντας ὅτι ἡ ἀγάπη στήν ἱερή της ἔννοια — ἀγάπη θεοειά, οἰκουμενική, μὴ διακριτική, ἀπροκατάληπτη — εἰσδύει στήν οὐσία τῆς θρησκείας, σ' αὐτὴ τὴν ἴδια τὴν θρησκεία. Ἔτσι, γίνεται καλύτερος, γιατί ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τίς χωριστικότητες.

Τότε, γι' αὐτὸν δὲν ὑπάρχει καμμία θρησκεία ὑπέρτερη ἀπὸ τὴν Ἀλήθεια. Εἶναι ἐλεύθερος ἀπὸ προλήψεις, ἀπὸ ἰδιωματισμούς, ἀπὸ προσκολλήσεις δογματικές. Ἀκολουθεῖ τὴν πορεία πρὸς τὴν ἀλήθεια, τὴν ἀλήθεια καὶ μονάχα τὴν ἀλήθεια.

Ο ΙΗΣΟΥΣ ΕΙΠΕ...

ΕΚ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ

Α' 1 - 5. Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος. Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν. πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν. ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων. καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν.

Γ' 1 - 10. Ἦν δὲ ἄνθρωπος ἐκ τῶν Φαρισαίων, Νικόδημος ὄνομα αὐτῷ, ἄρχων τῶν Ἰουδαίων. οὗτος ἦλθε πρὸς αὐτὸν νυκτός καὶ εἶπεν αὐτῷ· ραββί, οἶδαμεν ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐλήλυθας διδάσκαλος· οὐδεὶς γάρ ταῦτα τὰ σημεῖα δύναται ποιεῖν ἃ σὺ ποιεῖς, ἐὰν μὴ ἡ ὁ Θεὸς μετ' αὐτοῦ. ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μὴ τις γεννηθῇ ἄνωθεν, οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Νικόδημος· πῶς δύναται ἄνθρωπος γεννηθῆναι γέρον ὢν; μὴ δύναται εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ δευτέρον εἰσελθεῖν καὶ γεννηθῆναι; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μὴ τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς σὰρξ ἐστίν, καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Πνεύματος πνεῦμά ἐστι· μὴ θιγαίσης ὅτι εἶπόν σοι, δεῖ ὑμᾶς γεννηθῆναι ἄνωθεν. τὸ πνεῦμα ὅπου θέλει πνέει, καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκοῖς, ἀλλ' οὐκ οἶδας πόθεν ἔρχεται καὶ ποῦ ὑπάγει· οὕτως ἐστὶ πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ Πνεύματος. ἀπεκρίθη Νικόδημος καὶ εἶπεν αὐτῷ· πῶς δύναται ταῦτα γενέσθαι; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ· σὺ εἰ ὁ διδάσκαλος τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ταῦτα οὐ γινώσκεις;

Γ' 19 - 21. Τὸ φῶς ἐλήλυθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἡγάπησαν οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκότος ἢ τὸ φῶς· ἦν γὰρ πονηρὰ αὐτῶν τὰ ἔργα. πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα πράσων μισεῖ τὸ φῶς καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ τὰ ἔργα αὐτοῦ· ὁ δὲ ποιῶν τὴν ἀληθεῖαν ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα φανερωθῇ αὐτοῦ τὰ ἔργα, ὅτι ἐν Θεῷ ἐστὶν εἰργασμένα.

Δ' 13 - 14. Πᾶς ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου διψήσει πάλιν· ὃς δ' ἂν πῖνῃ ἐκ τοῦ ὕδατος, οὐ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλὰ τὸ ὕδωρ ὃ δώσω αὐτῷ, γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Λ' 23-24. Ἐρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐστίν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ προσκυνήσουσι τῷ πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ· καὶ γὰρ ὁ πατὴρ τοιοῦτους ζητεῖ τοὺς προσκυνούντας αὐτόν. πνεῦμα ὁ Θεός, καὶ τοὺς προσκυνούντας αὐτόν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν.

ΣΤ' 35. Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς· ὁ ἐρχόμενος πρὸς με οὐ μὴ πεινάσῃ, καὶ ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ οὐ μὴ διψήσῃ πώποτε.

ΣΤ' 63. Τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιεῖν, ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν· τὰ ρήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, πνεῦμά ἐστι καὶ ζωὴ ἐστίν.

Ι' 14-16. Ἐγὼ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός, καὶ γινώσκω τὰ ἐμὰ καὶ γινώσκωμαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν, καθὼς γινώσκει με ὁ πατήρ καὶ γὰρ γινώσκω τὸν πατέρα, καὶ τὴν ψυχὴν μου τίθῃμι ὑπὲρ τῶν προβάτων, καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω, ἃ οὐκ ἐστίν ἐκ τῆς αὐτῆς ταύτης· καλεῖνά με δεῖ ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσι, καὶ γενήσεται μία ποίμνη, εἰς ποιμὴν.

Ι' 30. Ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐσμέν.

ΙΑ' 25-26. Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ. ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, καὶ ἀποθάνῃ, ζήσεται καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμέ οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα.

ΙΒ' 24-25. Ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολλὴν καρπὸν φέρει, ὁ φυλὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν, καὶ ὁ μισθὸν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν.

ΙΒ' 42-43. Καὶ ἐκ τῶν ἀρχόντων πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν, ἀλλὰ διὰ τοὺς Φαρισαίους οὐχ ὁμολόγουν, ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι γένωνται· ἠγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον, ἢπερ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ.

ΙΓ' 34-35. Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστέ, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις.

ΙΔ' 6-11. Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ· οὐδεὶς ἐρχεται πρὸς τὸν πατέρα εἰ μὴ δι' ἐμοῦ· εἰ ἐγνώκατέ με, καὶ τὸν πατέρα μου ἐγνώκατε ἄν, καὶ ἀπ' ἄρτι γινώσκετε αὐτόν καὶ εὐφράσαστε αὐτόν. Λέγει αὐτῷ Φίλιππος· Κύριε, δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν. λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· τοσούτων χρόνων

μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με, Φίλιππε; ὁ ἑωρακώς ἐμὲ ἑώρακε τὸν πατέρα· καὶ πῶς σὺ λέγεις, δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα; οὐ πιστεύεις ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοὶ ἐστι; τὰ ρήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, ἀπ' ἐμαντοῦ οὐ λαλῶ· ὁ δὲ πατὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα. πιστεῦτέ μοι ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοὶ· εἰ δὲ μή, διὰ τὰ ἔργα αὐτὰ πιστεῦτέ μοι.

ΙΥ' 15 - 20. Ἦν ἀγαπᾷτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηροῦσατε, καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα καὶ ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα μένη μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτὸ οὐδὲ γινώσκει αὐτό· ὑμεῖς δὲ γινώσχετε αὐτό, ὅτι παρ' ὑμῶν μένει καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται· οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὁρφανούς· ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. ἔτι μικρόν καὶ ὁ κόσμος με οὐκέτι θεωρεῖ, ὑμεῖς δὲ θεωρεῖτέ με, ὅτι ἐγὼ ζῶ καὶ ὑμεῖς ζήσεσθε. ἐν ἑξέτη τῇ ἡμέρᾳ γνώσεσθε ὑμεῖς ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ μου καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοὶ καὶ ἐγὼ ἐν ὑμῖν.

ΙΥ' 25 - 27. Ταῦτα ἐλάλησα ὑμῖν παρ' ὑμῶν μένων· ὁ δὲ παράκλητος τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ὃ πέμψει ὁ πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἑκείνος ὑμᾶς διδάξει πάντα καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα ἃ εἶπον ὑμῖν. Ἐξήρην ἀρήμην ὑμῶν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν· οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν, μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδιά μηδὲ δειλιάτω.

ΙΣΤ' 12 - 13. Ἐπὶ πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἅρτι, ὅταν δὲ ἔλθῃ ἑκείνος, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν.

ΙΣΤ' 28. Ἦξήλθον παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον· πάλιν ἀρήμην τὸν κόσμον καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα.

ΙΖ' 13 - 23. Πάτερ, πρὸς σὲ ἔρχομαι, καὶ ταῦτα λαλῶ ἐν τῷ κόσμῳ ἵνα ἔχωσιν τὴν ζωὴν τὴν ἐμὴν πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς· ἐγὼ δέδωκα αὐτοῖς τὸν λόγον σου, καὶ ὁ κόσμος ἐμίσησεν αὐτούς, ὅτι οὐκ εἰσὶν ἐκ τοῦ κόσμου, καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου, οὐκ ἐρωτῶ ἵνα ἄρῃς αὐτούς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα τηρήσῃς αὐτούς ἐκ τοῦ πονηροῦ, ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰσὶ, καθὼς ἐγὼ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰμὶ. ἁγιάσων αὐτούς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου· ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστι, καθὼς ἐμὲ ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἐγὼ ἀπέστειλα αὐτούς εἰς τὸν κόσμον· καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἁγιάζω ἑμαυτόν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ὦσιν ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ. Οὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ, ἵνα πάντες ἦν ὡσι, καθὼς σὺ, πάτερ, ἐν ἐμοὶ καὶ ἐν σοί, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἦν ὡσιν, ἵνα ὁ κόσμος πιστεύῃ ὅτι σὺ με ἀπέστειλας, καὶ ἐγὼ τὴν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι δέδω-

καὶ αὐτοῖς, ἵνα ὧσιν ἐν καθὼς ἡμεῖς ἐν ἐσμέν, ἐγὼ ἐν αὐτοῖς
καὶ σὺ ἐν ἐμοί, ἵνα ὧσι τετελειωμένοι εἰς ἓν, καὶ ἵνα γινώσκῃ ὁ
κόσμος ὅτι σὺ με ἀπέστειλας καὶ ἠγάπησας αὐτοὺς καθὼς ἐμὲ ἠγά-
πησας.

Ἐπιλογή: Κωστής Μελισσαρόπουλος

ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

**“ΤΑ ΒΗΜΑΤΑ
ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ..**

Τόμος Β’.

Ἀπὸ τὴν Ἀναγέννηση ὡς τοὺς σημερινούς

Τιμᾶται δρχ. 150

ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΜΕΓΑΛΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ

ΚΑΙ

ΜΕΓΑΛΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ

ΣΤΗΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Δρχ. 250

Εἰς τὸν Ὅμηρον

Αἱ περὶ τοῦ θεοῦ δοξασίαι καὶ ἀντιλήψεις

Τοῦ κ. Παν. Ἡλ. ΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΥ
Ὁμιλία στὴν «Ἑταιρεία Φίλων τοῦ Λαοῦ»

Ὁ Ὅμηρος δὲν εἶναι μόνον ὁ μέγας νομοθέτης τῆς ἐποποιΐας, ἡ πηγὴ τῆς λυρικῆς ποιήσεως καὶ ὁ μέγιστος τῆς δραματικῆς τέχνης ἀφηγητῆς καὶ διδάσκαλος, ἀλλὰ εἶναι ἀκόμη ὁ τυφλὸς Ραψωδὸς ὅπως μᾶς λέγει ὁ Holtzner, εἰς τὸν Παύλον — ὁ ὁποῖος τὸν συγχὰ διαισθάνθηκε θαλασσὴν τὴν οὐσίαν τῆς θεότητος καὶ τοῦ μέγιστου αἰσθανόμεθα καὶ σήμερον τὴν δύναμιν τῶν στίχων του.

Ἡ σύνθεσις καὶ ἡ ὑπόθεσις τῶν Ὀμηρικῶν Ἑπῶν, ποῦ ἀποτελοῦν τὸ πλεον περιλάμπρον πνευματικὸν μνημεῖον τῶν ἀρχαίων ἡμῶν προγόνων, διεσώθη μέχρις ἡμῶν διότι τὴν περὶ θεοῦ ἀντίληψιν ὁ Ὅμηρος ἔχει διατυπώσει διὰ προτάσεων ἀλληγορικῶν.

Ἡ ὅλη, δὲ, ἀντιλήψις τῆς ἀντιλήψεως τῶν Ἑλλήνων περὶ τοῦ θεοῦ διετυπώθη κατὰ τὸ σύστημα αὐτό, ἡ δὲ κατανόησίς τῆς ἐπαφίεται μόνον εἰς ἐκείνους, τῶν ὁποίων τὸ πνεῦμα ἔχει παύσει νὰ ὑφίσταται τὴν ἐπιδρασιν τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν, ἔχει παύσει νὰ ἄγεται καὶ νὰ φέρεται καὶ νὰ ρυθμίζῃ τὴν δραστηριότητά του, συμφώνως πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν ἀγνοούντων τὸν ὕψιστον σκοπὸν τῆς υπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ οὐσία ἔλης τῆς ὑποθέσεως τῆς Ἑλληνικῆς Θρησκείας εἶναι τὰ ὑπ' αὐτῆς ἐκπροσωπούμενα φυσικὰ μέσα, διὰ τῶν ὁποίων τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα πλησιάζει τὴν θεῖαν φύσιν.

Ὁ "Ομηρος, αποτυπώνει τὴν διήγηση τῶν «περὶ θεῶν» ἀντιλήψεων τῆς ἐποχῆς του κατὰ τρόπον πράγματι ἀπαράμεικτον καὶ μὲ τὰ σοφὰ του κηρύγματα μᾶς δίδει μίαν εἰκόνα τῆς κοινωνικῆς ἀναπτύξεως τῶν Ἑλλήνων. Πράγματι, ὁ ἀρχαῖος Ἑλληνικὸς κόσμος εἶναι ὁ μόνος λαὸς ἐπὶ τῆς γῆς, ποὺ συνέλαβε καθαρότερον παντὸς ἄλλου τὴν ἔννοιαν τῆς θεότητος.

Οἱ Ἕλληνες δηλαδὴ, ἐφαντάσθησαν καὶ ἐπλασαν τοὺς θεοὺς των, ὅχι ὑπὸ τὴν μορφὴν θηρίων ἢ φυσικῶν στοιχείων, ὡς συμβαίνει εἰς ἄλλους λαούς, ἀλλὰ ὑπὸ τὴν εὐγενεστέραν τῶν μορφῶν τῆς ζωῆς, τὴν ἀνθρωπίνην.

Ὅθεν, φυσικῶ τῷ λόγῳ καὶ λαμβανομένης ὑπ' ὅψιν τῆς τότε καταστάσεως καὶ τῆς διανοητικῆς τῶν ἀναπτύξεως, οἱ ἀρχαιότεροι προπάτορες τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἐφαντάζοντο τοὺς θεοὺς των, ὅχι μόνον ὁμοίους τῶν κατὰ τὴν μορφὴν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν καθόλου ὅσον καὶ τὰς λοιπὰς ιδιότητας.

Τὴν θαυμασταὴν λοιπὸν ἀνάπτυξιν τῆς ἑλληνικῆς περὶ τὸ θεῖον μυθολογίας, δυνάμεθα μετὰ θεοκρίτητος νὰ παρακολούθησμεν εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου διατυπωμέναις περὶ τούτου δοξασίας.

Ὅταν ἐμμελῶμεν «περὶ θεολογικῶν ἀντιλήψεων ἢ δοξασίων» εἰς τὸν "Ομηρον, ἐννοοῦμεν τὰς εἰς τὴν Ἰλιάδα καὶ Ὀδύσσειαν περιεχομένας θρησκευτικὰς ἀντιλήψεις αἵτινες ἐχρησίσμευσαν μετέπειτα ὡς ἡ ἱερὰ πηγὴ καὶ ἡ βάση τῆς μυθολογίας καὶ τῆς θρησκείας τῶν Ἑλλήνων διὰ τῆς ὁποίας ἀνεπτύχθη ὁ κόσμος τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Εἰς τὴν οὐσίαν ὁ "Ομηρος, ἐνῶ μᾶς λέγει (Ἰλ. Ε. 201) ὅτι γυνάρχης ὄλων τῶν θεῶν εἶναι ὁ Ὠκεανὸς καὶ ἡ μητέρα Τηθύς, δὲν κἀμινε θεολογίαν, ἀλλὰ διαγρίεται ἀπλῶς τοὺς περὶ θεῶν μύθους.

Ὅστω κατὰ τὰς θεολογικὰς γνώσεις τοῦ Ὀμήρου, τὸν κόσμον διέπουν πολλοὶ θεοί, οἱ ὁποῖοι, ἔχουν ἐπὶ κεφαλῇς αὐτῶν τὸν ἰσχυρότατον πάντων, τὸν θεὸν τοῦ οὐρανοῦ Δία, καὶ εἶναι συστηματικῶς πρὸς ἑκάστου ὁργανωμένοι, ὡς πολιτεία ἀνθρώπων, ἔχουν δηλαδὴ βαθμὸν καὶ κάποιαν θέσιν ἕκαστος ἐν τῇ τοῦ παντός ἀρχῇ.

Ἀλλὰ ἡ τοιαύτη πρὸς τοὺς ἀνθρώπους σύνδεσις τῶν θεῶν, ἐπιφέρει συχνὰς πρὸς ἀλλήλους ἐριδας καὶ διαφοράς, ἀντιζηλίαις καὶ συγκρούσεις, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀποδεικνύει ὅτι τὸ μυθολογικὸν τοῦτο σύστημα εἶναι κατὰ πολὺ ἀρχαιότερον τῆς Ὀμηρικῆς ἐποχῆς. Ἐχει τὴν ἀπωτάτην αὐτοῦ ἀρχὴν εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἀρίαν θρησκείαν, τὴν δὲ περαιτέρω ἀνάπτυξιν καὶ διάπλασιν τοῦ ἑλαβε, παρὰ τῶν, πρὸ τοῦ Ὀμήρου, ἀρχαιοτάτων τῶν Ἑλλήνων προγόνων, τῶν Πελασγῶν. Καὶ τοῦτο τὸ βλέπομεν εἰς τοὺς θεοὺς τοῦ Ὀμήρου, οἱ ὁποῖοι συμπεριφέρονται πρὸς ἀλλήλους κατὰ τρόπον τραχύτερον καὶ ἀγριώτερον, ἢ οἱ Ἕλληνοὶ ἀναμεταξύ των, παρ' ὅσον θὰ ἀνέμενεν καλεῖς ἀπὸ τὰ Ὀμηρικὰ ἥθη.

Ἡ διαφορά αὐτὴ μεταξὺ τῶν ἡθῶν τῆς ὀμηρικῆς ἐποχῆς καὶ τῆς περὶ τοῦ Θείου ἀντιλήψεως ἀποδεικνύει ὅτι οἱ μῦθοι ἐκείνοι καὶ τὰ ἀφορῶντα τοῖς Θεοῖς ἐπλάσθησαν πολὺ πρὸ τοῦ Ὀμήρου, ὑπὸ ἀνθρώπων ἀπολιτίστων καὶ ἀγριωτέρων καὶ σύμφωνα μὲ τὴν ἰδίαν τῶν φύσιν καὶ κατάστασιν.

Δυνάμεθα, κατὰ συνέπειαν, δεδωκεολογημένως νὰ ἱσχυρισθῶμεν ὅτι ἡ πρὸ τοῦ Ὀμήρου ἐλληνικὴ θεολογικὴ ἀντιλήψις ἐθεώρει ἐπίσης τὸν κόσμον διοικούμενον ὑπὸ πολλῶν Θεῶν δυνάμεων διαφόρου ὁθιμοῦ καὶ τάξεως ἐν μέσῳ τῶν φυσικῶν φαινομένων, καὶ ἐμφανιζομένων ὑπὸ μορφᾶς ἀρρένων ἢ θηλέων. Καὶ ἀκόμη ὅτι πρὸ τοῦ Ὀμήρου ἕκαστος Θεὸς εἶχε τοὺς ἰδικιτέρους μύθους του, οἱ ὅποιοι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἦσαν δι' ἀλληγορικῶν φράσεων ἐξιστορήσεις τῶν διαφόρων ἰδυστήτων τῆς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀντιπροσωπευμένης φυσικῆς δυνάμεως καὶ ὅτι οἱ μῦθοι οὗτοι καὶ αἱ θρησκευτικαὶ ἰδέαι ἦσαν ἀνάλογοι τῆς ἀναπτύξεως τοῦ δημιουργούντος καὶ πιστεύοντος αὐτοῦ λαοῦ, καὶ αἱ ὁποῖαι ὁθιμολογίαι καὶ ὁλίγον, καθὼς τὰ ἦθῃ καὶ ὁ πολιτικὸς ὅρος τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους ἐδελοῦτο, αἱ θρησκευτικαὶ αὐταὶ ἰδέαι καὶ ἡ μυθολογία μεταβάλλοντο ἐπὶ τὸ ἡμερώτερον καὶ ἡπιοότερον.

Τὸ κυριώτερον χαρακτηριστικὸν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως τῆς ὀμηρικῆς θεολογικῆς ἀντιλήψεως εἶναι ὅτι οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς τοῦ ἄλλως περὶ τοῦ Θείου ἐδογματίζον καὶ ἄλλως πράττειν περὶ αὐτοῦ ἐπίστευον».

Ἡ ἀντίφασις αὐτὴ ὅσον μεγάλη εἶναι, τόσον εἶναι φυσικὴ καὶ ἀναγκαία, διότι «ἐνεκα τῆς ἀδυναμίας καὶ τῶν ἐλλείψεων τοῦ ὁ ἀνθρώπου, μαζί μὲ τὸ ἐμφυτον αὐτοῦ σέβας πρὸς τὸ παρελθόν, ἐπλάσεν τοὺς Θεοὺς ἐκ τῶν ἰδίων».

Ἔτσι οἱ πρῶτοι, ἀπλοῖκοι ἄνθρωποι, ὅσον συνηθάνοντο ὅτι αὐτοὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ εἶναι οἱ αἵτιοι τῶν διαφόρων φυσικῶν φαινομένων, ἄλλο τόσον, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον σκεπτόμενοι πάντοτε, ἠσθάνοντο περισσότερον τὴν ἀνάγκην ἐκείνων, τοὺς ὁποῖους ἐθεώρουν ἀνωτέρους αὐτῶν καὶ αἰτίους τῶν φαινομένων αὐτῶν, δηλαδή τοὺς Θεοὺς τῶν, νὰ τοὺς ἀποδίδουν κάθε τι ὥραϊόν καὶ ὕψηλόν.

Ἀλλὰ τὸ μειονέκτημα τῆς ἀτελείας τῆς ἰδίας τοῦ ἀνθρώπου φύσεως καὶ ἡ νηπιώδης εἰσέτι κατάστασις τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, δὲν ἦσαν ἀρκετὰ εἰς τὸν ἄνθρωπον διὰ νὰ χάμῃ μίαν τελείαν διάπλυσιν τῶν Θεῶν του. Μὲ ὅσιν λοιπὸν τὰ δεδομένα αὐτὰ καὶ ἐρευνῶντες τὰς περὶ τοῦ Θείου ἰδέας τῶν ἀνθρώπων τοῦ Ὀμήρου θέλωμεν ἐξετάσει κατ' ἀρχάς: τὴν ποιότητα τῶν Θεῶν τοῦ Ὀμήρου καὶ εἰδικώτερον τὰς σχέσεις τῶν Θεῶν τούτων πρὸς τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὸν κόσμον ἐν γένει, ἐν συνεχείᾳ τὰς σχέσεις αὐτῶν

πρὸς ἀλλήλους, καὶ τέλος τὰς σχέσεις πάντων αὐτῶν πρὸς τὴν μοῖραν.

Καθόσον ἀφορᾷ τὴν ποιότητα, οἱ θεοὶ τοῦ Ὀμήρου ἔχουν πάντες σταθερὰν μορφήν, τὴν ἀνθρωπίνην, διαφέρουσιν ὅμως πάρα πολὺ τῶν ἀνθρώπων κατὰ τε τὸ μέγεθος, τὴν ἰσχὺν καὶ τὸ κάλλος. Ἔτσι βλέπομεν τὴν Ἀθηναίαν καὶ τὸν Ἄρηνα εἰς τὴν ἀσπίδα τοῦ Ἀχιλλέως, νὰ ἐξέχουσι κατὰ πολὺ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων πρὸς τοὺς ἀκολουθοῦν καὶ εἶναι εὐδαιμόνιοι· λόγῳ τοῦ ἐξαιρετικοῦ αὐτῶν μεγέθους καὶ τοῦ κάλλους (Ἰλ. Σ. 516-519). Ἡ Ἀθηνα, διαβεβαιῶν τὸν Ὀδυσσεύα ὅτι πενήντα λόχοι ἀνδρῶν θὰ εἶναι ἀδύνατον νὰ τοῦ ἀντισταθοῦν ἂν ἐγὼ αὐτὴν μὲ τὸ μέρος του (Ὀδ. γ. 46-51). Ὁ Ποσειδὼν διατρέχει τὸ μέγα διάστημα μεταξὺ Θράκης καὶ ἀνακτόρου του εἰς τὰς Αἰγὰς τῆς Ἀχαΐας διὰ τεσσάρων μόνον θημάτων, ἐνῶ κάτω ἀπὸ τοὺς πόδας του τρέμουν τὰ ὄρη καὶ τὰ δάση (Ἰλ. Ν. 17-22).

Ὅμως, ἐνῶ ὁ Ὀμηρικὸς ἄνθρωπος θεωρεῖ ἐξόχους κατὰ τὴν ἰσχὺν, τὸ μέγεθος καὶ τὸ κάλλος τοὺς θεοὺς του, δὲν τοὺς θεωρεῖ, ἐν τούτοις, καὶ ὡς μὴ δυναμένους νὰ παραδοληθοῦν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Ἀπειναντίας μάλιστα. Οἱ ἄνθρωποι, μὰς λέγει ὁ ποιητής, δύνανται νὰ συγκριθοῦν πρὸς αὐτοὺς καὶ ἐπαξίως νὰ προβάλλουν τὸ παράστημά των. Οὕτω, τὸ ἄρμα τοῦ Διομήδους τρίζει ὅταν ἐπιθῇ καὶ ἀνέδθηκε ἐπάνω ἢ Ἀθηναίᾳ, ἔχοντας δίπλα τῆς τὸν θεὸν υἱὸ τοῦ Τηδέως (Ἰλ. Ε. 837-839).

Ὅπως λοιπὸν τὸ σῶμα καὶ ἡ μορφή, ἔτσι καὶ τὰ μέλη τοῦ σώματος αὐτῶν ἐξέχουσι μὲν τῶν ἀνθρωπίνων εἰς τελειότητα, εἰς τὴν οὐσίαν ὅμως εἶναι ὅμοια μὲ τὰ τῶν ἀνθρώπων.

Αἱ αἰσθήσεις τῶν θεῶν εἶναι ὁξύτεραι καὶ ἀσυγκρίτως τελειότεραι τῶν ἀνθρωπίνων. Ὁ Ζεὺς ἐπὶ παραδείγματι (Ἰλ. Ε. 622) ἐκ τοῦ μακρόθεν καὶ ἀπὸ τοῦ ὕρου Ἰδῆ, βλέπει τὸν θανατηφόρως πληγρωθέντα ὑπὸ τῆς Τροίας υἱὸν τοῦ Σαρπηθῶνα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν βλέπει τὸν Ὀδυσσεύα μέσα εἰς τὸ ἀνάκτορόν του παύοντα τὸ τόξον του κατὰ τῶν μνηστήρων, καὶ τὸν ἐμψυχώνει πρὸς τοῦτο διὰ τοῦ σήματος (Ὀδ. Φ. 413). Ὁ Ποσειδὼν ἐπίσης, ἐπιστρέφων ἀπὸ τὴν Αἰθιοπία, βλέπει ἀπὸ μακρὰν τὸν ἀπρόβλετον τοῦ Ὀδυσσεὺς ἐκ τῆς Ὠγυγίας (Ὀδ. Σ. 282) καὶ ὁ ἥλιος «πάντ' ἐφορᾷ καὶ πάντ' ἐπακούει», δηλαδὴ ὅλα ἄνωθεν βλέπει καὶ ὅλα ἄνωθεν ἀκούει (Ὀδ. Λ. 109).

Ἐν τούτοις ὅμως καὶ αἱ αἰσθήσεις τῶν θεῶν ὑπὸκεινται εἰς ἀτελείας. Καὶ ἰδοὺ, ὁ «τὰ πάντα ἐφορῶν ἥλιος», δὲν βλέπει τὴν ὑπὸ τῶν συντρόφων τοῦ Ὀδυσσεὺς καταστροφὴν τῶν βοῶν του, οὐδὲ ἀκούει τὰς φωνὰς των, ἀλλ' ἡ δόσκουσα ταῦτα νύμφη Λαμπετία μεταφέρει εἰς αὐτὸν τὸ συμβάν (Ὀδ. Μ. 374-375, Ἰλ. Ε. 344). Ὁ ἴδιος ὁ ἥλιος δὲν δύναται νὰ διῶδῃ τὸ νέφος διὰ τοῦ ὀπισθοῦ δ

Θεός ἐκάλυψεν αὐτὸν καὶ τὴν Ἥραν (Ἰλ. Ε. 344). Ὁ Ἄρης καὶ ἡ Ἀφροδίτη, διότι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ διακρίνουν, ὅπως καὶ οὐδαὶς ἄλλος θεὸς ἠδύνατο τὰ ὑπὸ τοῦ Ἥφαιστου στηθόντα ἐπὶ τῆς κλί- νης λεπτότατα δίκτυα, συνελήφθησαν ἐπ' αὐτοφώρῳ μοιχεύοντες (Ὀδ. Θ. 170 ἐπ. καὶ 280).

Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ μὲ τὴν Ἀκοήν. Οἱ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ζεφύρου συμποσιάζοντες θεοὶ - ἄνθρωποι δὲν ἀκούουσι τὴν πρὸς αὐτοὺς παράκλησιν τοῦ Ἀχιλλέως ἵνα σπεύσουν διὰ νὰ ἀνάψουν μὲ φωτιά τὰ ξύλα διὰ νὰ κάψῃ τὸν νεκρὸν τοῦ Πατρόκλου, καὶ ἐχρειάσθῃ νὰ φέρῃ τὴν ἀγγελίαν εἰς αὐτοὺς ἡ Ἴρις (Ἰλ. Ψ. 198). Τοιοῦ- τον λοιπὸν σῶμα καὶ συστατικὰ ἔχοντες οἱ θεοὶ τοῦ Ὀμήρου, ἐκτε- λοῦν φυσικὰ τὰ πάντα «ρηϊδίας». Ὁ Ἀπόλλων σὺν θεῷ ἐσκέπασε εὐκόλως τὸν Ἑκτορα μὲ δριμύλην, διὰ νὰ τὸν προσφυλάξῃ ἀπὸ τὰ φριερά κτυπήματα τοῦ Ἀχιλλέως, ποὺ ὤρμησε νὰ τὸν φωνεύσῃ (Ἰλ. Γ. 544).

Ἐπειδὴ ὅμως τὸ σῶμα τῶν θεῶν διαφέρει μόνον κατὰ τὴν ποιότητα καὶ τὴν ἰδιότητα, οὐχὶ ὅμως καὶ κατὰ τὴν οὐσίαν, ἀπὸ τὸ τῶν ἀνθρώπων, οἱ θεοὶ τοῦ Ὀμήρου ὑπόκεινται εἰς ὅλας ἐκεί- νας τὰς σωματικὰς ἀνάγκας, ἀδυναμίας καὶ ἐλλείψεις, εἰς αἷς ὑπό- κεινται καὶ οἱ ἄνθρωποι. Ἡ Ἥρα, ἐπὶ παραδείγματι, διὰ νὰ παρα- σύρῃ τὸν Δία εἰς τὰ σχέδιά της κατὰ τῶν Τρώων, «καθάρισε πρῶ- τα τὸ σῶμα της μὲ ἀμβροσία καὶ ἀλείφθηκε μὲ μυροδόχο καὶ ἀφθαρ- το λάδι» (Ἰλ. Ε. 170-171).

Ἀλλὰ καὶ τοὺς σωματικὰς πόνοὺς οἱ θεοὶ, ὅπως καὶ οἱ θνητοὶ τοὺς αἰσθάνονται, δι' ὃ καὶ πολλὰκις τιμωροῦνται διὰ πληγῶν παρ' ἄλλων θεῶν ἢ καὶ ὑπὸ θνητῶν. Ὁ Ζεὺς διὰ νὰ ἀποτρέψῃ τοὺς θε- οὺς νὰ ἔλθουν πρὸς βοήθειαν τῶν Δαναῶν, τοὺς ἀπειλεῖ μὲ «ἐκθρο- νισμόν» καὶ μὲ συντριβὴν τῶν ἀρμάτων τους καὶ ὅτι «10 ὀλόκληρα χρόνια δὲν θὰ ἐπαρκέσουν διὰ νὰ κλείσουν οἱ πληγὲς ποὺ θὰ τοὺς προσενήσῃ ὁ κεραυνὸς σου» (Ἰλ. Θ. 418).

Ἀλλὰ καὶ «λίνην ἄχθονται ἔλκος δ' ἐμὲ ἐροτὸς οὐτασεν ἀνὴρ», δηλαδὴ «ἡ πληγὴ ποὺ θνητὸς (ὁ Διομήδης) μοῦ ἔκαψε μὲ σφά- ζει», λέγει ἡ Ἀφροδίτη εἰς τὴν μητέρα της Διώνη, ἡ ὁποία, διὰ νὰ τὴν παρηγορήσῃ, τῆς δηγεῖται ὅτι «καὶ ἄλλοι θεοὶ ἐπαθάν τοι- αῦτα παθήματα ἀπὸ τοὺς θνητοὺς» (Ἰλ. Ε. 357, 382).

Ὅποια πράγματα διαφορὰ καὶ ἀντίφασις δοξασιῶν. Οἱ αὐτοὶ θεοὶ κάμνοντες θαύματα σωματικῆς ἰσχύος καὶ ἰκανότητος κατα- λήγουν νὰ τραυματίζωνται ἀπὸ θνητοὺς καὶ νὰ κατέχωνται ἀπὸ φό- βους καὶ ἀνησυχίας, τὰς ὁποίας ἐμπνέουν καὶ προξενοῦν εἰς αὐτοὺς ὑπερφίαλοι θνητοί.

Ἀλλ' ὅπως κατὰ τὴν μορφὴν καὶ κατὰ τὸ σῶμα, οἱ θεοὶ τοῦ Ὀμήρου μοιάζουν μὲ τοὺς θνητοὺς, οὕτω ὁμοιάζουν πρὸς αὐτοὺς καὶ κατὰ τὸν καθόλου βίον. Ἐχρυσὶ δηλαδὴ διὰ τὴν συντήρησίν των

καὶ αὐτοὶ ἀνάγκην τροφῆς, ἐνδυμασίας καὶ κατοικίας. Ὁ Ἑρμῆς φθάσας, ἔπειτα ἀπὸ μακρὰν πορείαν, εἰς τὴν κατοικίαν τῆς Κλυψίδος ἐφθάνουσε πρὸ παντὸς ἄλλου, νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν πείναν καὶ δίψαν τοῦ (Ὀδ. Ε. 95 ἐπ.). Ἀλλὰ τοῦ γὰρ σίτον ἔδουσ' οὐ πίνουσ' αἰθόπα σίον... ὅς θνητὸς τ' εἶχ' καὶ ἔδοι Δημιγέτορος ἀκτόν» τουτέστιν, «σίον δὲν πίνουν οἱ θεοὶ οὔτε σιτὰρ τρώουσι, ὅπως οἱ θνητοί, πού ἔχουσι διατροφήν τὸ δῶρον τῆς Δημιγέτορος». Αὐτοὶ τρώουσιν ἀμβροσίαν καὶ πίνουν· νέκταρ ὕλας ἀθανάτους. Δι' ὃ καὶ εἰς τὰς φλέδας τῶν δὲν ῥέει αἷμα θνητοῦ, ἀλλὰ «ἰχώρ, οἷος περ' τε ῥέει μακαρέσσι θεοῖσιν», δηλαδή, τὸ ἔχουσι μόνον οἱ μάκαρες θεοὶ καὶ τὸ ἀποκαλοῦν ἰχώρ (Πλ. Ε. 340), δηλ. θεῖον αἷμα, θεῖον ἱκμάδα.

Δὲν ἀπεροῦνται ἐπίσης οὔτε κατοικίας οἱ θεοὶ τοῦ Ὀμήρου. Ὑπάρχουσι κατοικίαι κοινὰ καὶ κατοικίαι δι' ἑἷαν χρήσιν. Ὁ Ὀλύμπιος καὶ ὁ συνεχόμενος μὲ αὐτὸν Οὐρανὸς χρησιμεύουσιν διὰ τὴν κατοικίαν τῶν Ὀλυμπίων θεῶν. Ἐπὶ δὲ τῆς ἀνωτάτης κορυφῆς τοῦ Ὀλύμπου εὐρίσκονται μεγαλοπρεπῆ τὰ ἀνάκτορα τοῦ Διός. Ἐκεῖ λαμβάνουσιν χώραν καὶ συνελεύσεις καὶ τὰ συμβούλια τῶν θεῶν. Εἰς τὰς πτυχὰς τοῦ Ὀλύμπου, ὁ περικλειγὲς τεχνίτης Ἡφαίστος ἔκτισε κατοικίας διὰ τοὺς ἄλλους θεοὺς. Ἐπίσης, ὁ Αἰθωνεύς ἦ Ἀἰδωνεύς — τὸ μετέπειτα ἐπικρατήσαν ὄνομα Πλούτων, ἀγνοεῖ παντελῶς ὁ Ὀμηρὸς — μετὰ τῆς Περσεφόνης καὶ τῶν ἄλλων ὑποχθονίων θεῶν, κατοικοῦν εἰς τὸν Ἄδην. Ὁ Ποσειδῶν κατοικεῖ ἐν Αἰγαίᾳ τῆς Ἀρχαίας καὶ ὁ Ἄρης μετὰ τοῦ υἱοῦ του Φόβου ἐν Θράκῃ.

Ἐχουσιν ἐπίσης οἱ θεοὶ τοῦ Ὀμήρου, καὶ ἐνδύματα πάσης ὕλης καὶ ποικίλα, ὅπως πανοπλίαι, ἄρματα, καὶ ἐργαλεῖα μαχηκὰ ὅλα ὅμως ἔργα ἐξαιρετικῆς τέχνης καὶ «ἄφθιτα», ἅρα κατὰ πολὺ καλύτερα τῶν ἀνθρωπίνων (Ὀδ. Ε. 44).

ὑπὸ τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν ἐποψίν, ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος θεωρεῖ τὸ θεῖον τελεότερον καὶ ἐξέχον αὐτοῦ, ἐν τούτοις κατὰ τὰς πρὸς τὸν κόσμον σχέσεις αὐτοῦ καὶ κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν περὶ θεῖου ἀντιλήψεών του, προικίζει τοῦτο μὲ πλείους ὅσας ἀτελείας.

Καὶ κατὰ πρῶτον, ἃς ἴδωμεν εἰ περὶ τῆς τῶν πάντων γνώσεως τῶν θεῶν πρεσβεύει ὁ Ὀμηρικὸς ἄνθρωπος.

Γενικῶς παρ' Ὀμήρῳ λέγεται, ὅτι, «θεοὶ δὲ τε πάντα ἴσασιν» (Ὀδ. Δ. 379-468) καὶ ὅτι ἡ ἐκβάσις τοῦ μέλλοντος, «θεῶν ἐν γούνασι κεῖται».

Εἰδικώτερον, ὁ Ζεὺς γνωρίζει ἐκ τῶν προτέρων τὰ ἀποτελέσματα τοῦ γάμου τῆς Κλυταμνήστρας μετὰ τοῦ Αἰγίσθου καὶ τὴν ἐξέλιξιν τῶν πραγμάτων εἰς τὴν Τροίαν. Δηλαδή τὰ πάντα γίνονται, κατὰ τὸν ποιητὴν, «Διὸς βουλή» (Πλ. Α. 5, Ὀδ. 473-476, Ὀδ. 63 ἐπ.). Ὀμοίως ὁ Ποσειδῶν γνωρίζει ὅτι τὸ ὑπ' αὐτοῦ κατα-

διωκόμενος Ὀδυσσεύς «παύσεται ποτὲ πλυνόμενος» (Ὀδ. Ε. 388). Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς πάλιν ὁ Ὀδυσσεύς θὰ εἶχε τὴν ἰδίαν τύχην μετὰ τὸν Ἀγαμέμνονα, κατὰ τὴν ἐπάνοδόν του εἰς τὴν πατρίδα, ἂν ἡ θεὰ Ἀθηναῖα δὲν τοῦ προσέλεγε τὰ συμβαίνοντα εἰς τὰ ἀνάκτορά του (Ὀδ. Ν. 383 ἐπ.).

Ἡ παγγνωσία ὅμως αὐτῇ τῶν θεῶν τοῦ Ὀμήρου, ἀφ' ἑνὸς μὲν δὲν ἔχει οὐδένα προνοητικὸν χαρακτήρα, καὶ τοῦτο διότι αἱ γνώσεις αὐτῶν περὶ τοῦ μέλλοντος ἐξαρθρῶνται ἀπὸ τὰς ἀποφάσεις τῆς μοίρας ἀφ' ἑτέρου δὲ εἶναι ἀτελεῖς ὅσον ἀφορᾷ τὰ παρόντα. Πράγματι, οἱ θεοὶ τοῦ Ὀμήρου ἐμφανίζονται πολλακις ἀγνοοῦντες συμβάντα, τῶν ὁποίων αὐτοὶ ἐγένοντο ἢ εἶναι ἄμεστοι αἰτίαι. Οὕτω, ὁ Ποσειδῶν ὄχι μόνον ἀγνοεῖ ὅτι, καταδιώκων τὸν Ὀδυσσεύα πρὸς τὴν χώραν τῶν Κυκλώπων, γίνεται αἰτία τῆς τυφλώσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἠλίουφύμου, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν τυφλώσιν, ἐνῶ ἀκούει τὰς παρακλήσεις τοῦ υἱοῦ του καὶ τοὺς ἠρήνους του, ἀγνοεῖ ἐντελῶς τὴν αἰτίαν, ἣ ὁποία τοὺς ἐπροκάλεσεν (Ὀδ. Ι. 526-536). Ἡ Ἥρα ἐπίσης ἐνῶ γνωρίζει ὅτι ὁ Ζεὺς κάποτε ὑπεσχέθη εἰς τὴν Θέτιδῃ, ἀγνοεῖ ὅμως τί εἶναι αὐτὸ τὸ ὑπόσπον ὑπεσχέθη.

Ἡ ἔλλειψις αὐτῇ τῆς παγγνωσίας τῶν θεῶν προχωρεῖ ἐν περαιτέρῳ. Οὕτω οἱ θεοὶ τοῦ Ὀμήρου εὐρίσκονται πολλὰς φορές εἰς ἀδυναμίαν νὰ διακρίνουν τὸ ὁρῶν καὶ ποῖος ἔχει τὴν ἀρμοδιότητα δι' ὃ καὶ πάντες, μὴδ' αὐτοῦ τοῦ Διὸς ἐξαρμομένου, ὑπόκεινται εἰς τὴν ἐπιρροὴν τῆς θεοθερίας, τῆς κατακραμένης θυματρὸς τοῦ Διὸς Ἀττης ἥτις παρρησιᾷ τὴν ἐγγληναιτικὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων (Ιλ. Ι. 91, 95). οἱ ὅποιοι κατοπιν τοῦτου, ὑποχρεωμένοι ἐκάστοτε νὰ σκέπτονται περὶ τοῦ τί δέον γενέσθαι. «Ἄλλ' ὃ γε Ζεὺς μερμηρίζει κατὰ φρένα ὥς Ἀχιλλεῖα τιμῆσαι» (Ιλ. Β 3) καὶ ἐκ παραλήλυθου «ἄλλ' ἄγετε φράζεσθε, θεοί, καὶ μεγαλῶσθε», δηλαδή τώρα σκεφθῆτε το θεοὶ νὰ σώσουμε ἂν πρέπει τὸν Ἑκτορα ἀπὸ τὸν θάνατον (Ιλ. Χ 174).

Ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν ἡθικὴν, οἱ θεοὶ τοῦ Ὀμήρου ἐμφανίζονται καὶ ὑπὸ ἄλλας ἐπόψεις.

Ὁ ἄνθρωπος, κατὰ τὸν Ὀμήρου ὄχι μόνον πιστεύει ὅτι οἱ θεοὶ δὲν ἀγαποῦν τὰς ἀνομίαις καὶ ὅτι τιμοῦν τὰ δίκαια καὶ χρηρστά ἔργα τῶν θνητῶν (Ὀδ. Ξ 83), ἀλλὰ καὶ ἔχει τὴν γνώμην ὅτι θεοί, μεμψιμεζόμενοι καὶ λαμβάνοντες διαφόρους μορφάς, περιέρχονται τὰς πόλεις διὰ νὰ πληροφροηθοῦν καὶ νὰ ἐξετάσουν τὰς πράξεις τῶν ἀνθρώπων καὶ ποικιλοτρόπως τιμωροῦν τοὺς ἀδικούντας. Ὁ Ζεὺς λ.χ. ρίπτει ζέον ὕδωρ ἐναντίον τῶν ἐθνῶν ἐκείνων, τῶν ὁποίων οἱ δικασταὶ κρίνουν ἀδίκως (Ι. ΙΙ 385 ἐπ.).

Ἔργον λαίπρον τῶν θεῶν εἶναι νὰ ὑπερασπίζωνται τὸ δίκαιον καὶ νὰ τιμωροῦν τὸ κακόν. Οὕτω, ὁ γέρον Λαέρτης συμπεραίνει, ἐκ τοῦ φόνου τῶν ἀσεδῶν μνηστήρων, ὅτι ὑπάρχει εἰςέτι θεὸς (Ὀδ. Ω 381), ἀλλὰ καὶ ἡ Πηνελόπη ἀποδίδει εἰς κάποιον θεὸν τὸν φόνον τῶν θαυμαστῶν μνηστήρων (Ὀδ. Ψ 63-65).

Ἄλλ' ἐνῶ οἱ θεοὶ εἶναι ὑπερκασισταὶ τοῦ δικαίου καὶ τιμωροὶ τοῦ κακοῦ, ἐν τούτοις γίνονται αἵτιοι καὶ μεγάλων ἀδικημάτων. Ἡ ἀρπαγὴ τῆς ὥραιας Ἑλένης — μέγα ἀδίκημα — ἡ ὅποια ὑπῆρξεν αἰτία τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου καὶ πολλῶν ἄλλων θανάτων, προήλθεν ἀπὸ τὴν Ἀφροδίτῃν (Ὀδ. Δ 261). Ἡ πατροκτονία τοῦ Οἰδίποδος καὶ αἱ τρομεραὶ αὐτῆς συνέπειαι εἶναι ἐπίσης θέλημα ὀργῆς τῶν ἀθανάτων (Ὀδ. Δ 271-280, Σ 276).

Εὐρύσχομενος ἦθεν ὁ Ὀμηρικὸς ἄνθρωπος, εἴτε ἐν λύπῃ εἴτε ἐν ἀπελπισίᾳ. αἰτιάζεται σχεδὸν πάντοτε τοὺς θεοὺς διὰ κάθε δυστυχίαν ἢ ἀποτυχίαν πού ἤθελε ὑποστῆ. Ψέγει διὰ τοῦτο τοὺς θεοὺς ὡς αἰσίους τοῦ κακοῦ καὶ ἰδίως τὸν Δία, ὃν καὶ μόνον ὀνομαστὶ ὠλασφῆμι. «Προχώρησε, παιδί μου, λέγει ὁ Πρίαμος εἰς τὴν Ἑλένην, καλώντας τὴν σιμά του, τὸν πρῶτον σου ἄνδρα νὰ ἰδῇς. Σὺ δὲν μοῦ πταίεις, οἱ θεοὶ μοῦ πταίουν πού μὲ ἔρριψαν εἰς τὸν πολέμῳρον αὐτὸν ἀγῶνα τῶν Ἀχαιῶν» (Ιλ. Γ, 164).

Ἐπειδὴ λοιπὸν οἱ θεοὶ εἶναι φθονεροί, εἶναι φυσικὸν νὰ διακατέχωνται καὶ ἀπὸ μίσους. Εἶναι εἰς ὅλους γνωστὸν τὸ ἀδιάλλακτον μίσος τοῦ Ποσειδῶνος κατὰ τοῦ Ὀδυσσεύς, τὸ ὅποιον ὑπῆρξε ἡ αἰτία τῆς 10ετοῦς περιπλανήσεώς του. Ἀδιάλλακτον ἐπίσης ἦτο καὶ τὸ μίσος τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τῆς Ἥρας κατὰ τῶν Τρώων, ἐξ αἰτίας τῆς περιφύμῃς κρίσεως τοῦ Πάριδος.

Τοιαῦτα παραδείγματα μίσους τῶν θεῶν, πολὺ συχνὰ μᾶς ἀναφέρει ὁ Ὅμηρος, τὰ ὅποια, ἄλλωστε, εἶναι συνηθέστατα εἰς τὸν ἄνθρωπον τοῦ Ὀμήρου. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἀνάγκη, τὴν ὅποιαν ἠσθάνθη ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀναζητήσῃ καὶ ἐξεύρῃ μέσα πρὸς ἐξίλωσιν τῶν θεῶν, πρᾶγμα τὸ ὅποιον ἐν μέρει μόνον κατορθώνει. Λέγω ἐν μέρει, διότι, ἐνῶ οἱ θεοὶ εἶναι ἐξελαστοί, ἐν τούτοις, ἔτιν ὁ λόγος ὁ προκαλέσας τὴν ὀργὴν εἶναι προσωπικὸς, δὲν ἐξίλεσθαι. Αἱ κόραι τῶν Τρώων ἐπὶ παραδείγματι, προσφέρουν εἰς τὴν Ἀθηνᾶν διὰ τῆς ἱερείας αὐτῆς Θεανοῦς, τὸν κάλλιστον καὶ ἐξαιετα κεντημένον πέπλον, πού ἔλαμπεν ὥσάν τὰ ἄστρα, καὶ τὴν παρακαλοῦν μὲ θέρηην νὰ τὰς ἐλεήσῃ. Ὅμως, «ἡ θεὰ εἰς αὐτὰ δὲν εὐδοκοῦσε» (Ιλ. Ζ 285-311).

Βλέπομεν λοιπὸν ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε λεχθέντων, ὅτι τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τῆς θεότητος τῶν ὀμηρικῶν θεῶν, ἡ παντοφία καὶ ἡ παντοδυναμία δὲν στεροῦνται κηλίδων καὶ ἀτελειῶν. Μάλιστα δὲ οὐσιωδεστάτων. Συμπέρασμα: Ἡ ποιότης τῶν θεῶν ἐμφανίζεται, ἀπὸ ἀπόψεως τελειότητος, καὶ ἐλαχίστη καὶ μὴ ἀρμόζουσα.

Ἐν τούτοις ὅμως, πέραν αὐτῶν, ὑπάρχει ἐπὶ πλέον εἰς τοὺς θεοὺς κάτι ἄλλο, πού εἶναι χαρακτηριστικὸν καὶ ἀποκλειστικὸν κατὰ αὐτῶν, τὸ ὅποιον τοὺς καθιστᾷ πράγματι ἀξίους τοῦ ὀνόματός των καὶ διαφέροντας ἐντελῶς τῶν ἀνθρώπων. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἡ ἀθανασία.

Ἡ ἀθανασία εἶναι κυρίως ἐκείνη, ἡ ὅποια ἀποκαλοῦσθ, ἔναντι

τῶν ἀνθρώπων, τοὺς θεοὺς ὡς ἰσχυροὺς καὶ φοβερούς. Διότι, τὸ ν' ἀγωνίζεσθαι καθεὶς κατὰ τῶν θεῶν, ὅπως εἶδαμε, δὲν εἶναι οὐτ' ἀδύνατον, οὔτε σπάνιον, καὶ ὁ Ὅμηρος μᾶς γνωρίζει πολλοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἠγωνίσθησαν ἐναντίον τῶν θεῶν. Εἶναι δὲ οὗτοι ὁ Διομήδης, ὁ Πάτροκλος, ὁ Ἀχιλλεύς καὶ ἄλλοι. Μᾶς κάμνει ὅμως γνωστὸν συγχρόνως, ὅτι ὅλοι ὅσοι ἐτόλμησαν νὰ ἀγωνισθοῦν κατὰ τῶν θεῶν, ἀργὰ ἢ γρήγορα ἐπιμαρτύρησαν ὑπὸ τῶν ἀθανάτων.

Καὶ ἀκριβῶς αὐτὸ τὸ γεγονὸς ποὺ κάμνει δυστακτικὸν τὸν Διομήδην νὰ πολαιμύσῃ, ὅταν λέγῃ, «ὅν ἀθάνατος θεὸς κατέδωκε σὺρ-νόθειν, μάθε ὅτι ἐγὼ δὲν μάχομαι μὲ τοὺς ἐπουρανίους» (Πλ. Ζ 12 ἐπ.). Γνωρίζει δηλαδὴ ὁ Διομήδης ὅτι οἱ ἄνθρωποι εἶναι φθαρτοὶ καὶ οἱ θεοὶ ἀθάνατοι.

Ἀπέδωσε δέ, ὁ ἄνθρωπος τοῦ Ὁμήρου, τὴν ἀθανασίαν εἰς τοὺς θεοὺς του, διότι μὲ τὰ μεινεκτήματα ποὺ τοὺς ἐπροίκισεν, ἔνεκα τῆς ἰδικῆς του νηπιακῆς πνευματικῆς ἀδυναμίας, καὶ ὡς ὀλίγον διαφέροντας τῶν κοινῶν ἀνθρώπων, δὲν ἐξεπλήρουν τὸν σκοπὸν καὶ τὸν προορισμὸν των. Περιέβαλε κατὰ συνέπειαν τοὺς θεοὺς του μὲ τὴν ἀθανασίαν, τὴν ὁποίαν ὅμως, φυσικῶ τῷ λόγῳ ἐθεώρησε πάλιν σωματικῇ. Δηλαδὴ, οἱ θεοὶ τοῦ Ὁμήρου ἔχουσι ἄφθαρτον καὶ ἀθάνατον ὅτι οἱ ἄνθρωποι προσωρινὸν καὶ φθαρτὸν καὶ κελοῦνται, πρὸς διάκρισιν, ἀθάνατοι, μάκαρες, ἀγήραοι κλπ., οἱ δὲ ἄνθρωποι θνητοί, ὀρστοί κλπ.

Τὸ γεγονὸς αὐτό, ὅτι ἡ ἀθανασία τῶν ὁμηρικῶν θεῶν εἶναι σωματικὴ, τοῦτέστιν ἀφθαρσία τοῦ σώματος εἰς ὅλην του τὴν ἀκμὴν καὶ τὸ κἄλλος — γίνεται φανερόν ἐκ πολλῶν σημείων τοῦ ποιή-
του. Πολλὰς φορές μᾶς λέγει, θνητοὶ φίλοι τῶν θεῶν, διὰ τοῦ νέκταρος καὶ τῆς ἀμβροσίας, μεταβάλλονται εἰς ἀθανάτους. Ἡ Κλυτὴ ἐπὶ παραδείγματι, ὑπόσχεται εἰς τὸν Ὀδυσσεά, ἐὰν μείνῃ κοντὰ τῆς, νὰ τὸν κάμῃ ἀθάνατον, τρέφοντάς τον μὲ ἀμβροσίᾳ καὶ νέκταρ (Ὀδ. Ε 135, 209). Τὸ ἴδιον εἶναι καὶ ἡ περίπτωση τοῦ Ἴνους Λευκοθέας, θυγατρὸς τοῦ Κάδμου, ἣ ἑποία, θνητὴ πρὶν, δο-
ξάζεται τώρα ὡς θεὰ εἰς τὰ ὅλην τῆς θαλάσσης (Ὀδ. Ε 331-335).

Πέραν ὅμως ὅλων αὐτῶν, τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἀθανασία παρ' Ὁμήρῳ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ διαρκὴς ζωὴ τῆς ὕλης, καταφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ὁ ποιητὴς ἀποκαλεῖ ἀθάνατα καὶ ἀφθ-
τὰ μέλη τοῦ σώματος, (Πλ. Α 529) τὰ ἐνδύματα (Πλ. Ξ Θ 76), τὰ ἐπιπλά, τοὺς ἵππους τοῦ Ἀχιλλέως (Πλ. Η 867) κλπ., καὶ ταῦτα πάντα διότι διὰ τοῦ νέκταρος προφυλάσσονται ἀπὸ τῆς σή-
ψεως καὶ ἀνθρώπινα πτώματα ὡς τὸ τοῦ Πατρόκλου, τοῦ Ἑκτο-
ρος καὶ τοῦ Σαρπηδῶνος (Πλ. Η 670, Τ 38-39). Τὸ νέκταρ λοι-
πὸν καὶ ἡ ἀμβροσία ποὺ εἶναι ἀποκλειστικὴ τροφὴ τῶν θεῶν, εἶ-
ναι τὰ στοιχεῖα ποὺ κυρίως τοὺς καθιστοῦν ἀθανάτους.

(Στὸ ἐπόμενον τεῦχος τὸ Β' μέρος)

ΤΟ ΙΕΡΟΝ ΤΗΣ ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ

Ὑπὸ τοῦ Σπυρίδωνος ΝΑΓΟΥ
Ὁμιλία 4 Ὀκτωβρίου 1931

Περὶ τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς καὶ ἰδεολογίας τῶν Ἐλευσινίων Μυστηρίων, ἱστορικῶς πολὺν ὀλίγον εἶναι γνωστά. Ἐκ δύο πηγῶν δυνάμεθα νὰ ἀντισταθῶμεν περὶ τῶν μυστηρίων τούτων:

1) Ἐξ ὅσων ἱστορικῶς εἶναι γνωστά περὶ τῆς ἐμφανίσεως τῶν Μυστηρίων τῆς Ἀττικῆς καὶ
2) Ἐκ τοῦ ἐκτὶ τελομένου θείου Λόγιου.

Τὰ Ἀττικὰ Μυστήρια ἐνεφα-

νίσθησαν ἐν ἀρχῇ εἰς τὸν Ὑμηττόν ἰδρυθέντα ὑπὸ τῶν Λυκομηδῶν. Ὑπὸ τὸν ἐκτὶ πλείστοι ὅσοι Ναοὶ καὶ Βομοὶ νεύουσιν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς σημερινῆς Καισαριανῆς. Μεταξὺ τούτων εἰσὶ γνωστοὶ οἱ τῶν: Ἀθηναίων τῆς Ἀντισιδωρίας, Κόρης τῆς Πρωτογόνης, τῶν Ἰσμηνίδων Νημερῶν Λιονίσσου τοῦ Ἀνθίου, Ἀπόλλωνος τοῦ Λιονισιοδότου, Ἀπόλλωνος τοῦ Λαφνηρόρου, τοῦ

Κτησίον Λιὸς καὶ ἄ.

Ἐλευσίς ἐκαλεῖτο κατὰ τὴν προκλησιζὴν περίοδον ἡ θέσις ἢ παρὰ τὸν Ἱερητόν ἢ καλουμένη σήμερον Κιαισαριανή. Τὰ Ἀττιζὰ Μυστήρια ἐξεῖθεν μετεφέρθησαν εἰς Ἀγῶας καὶ ἀργότερον εἰς τὴν σημερινήν Ἐλευσίνα. Εἰς τὴν παλαιάν θέσιν αὐτῶν παρῆσαν ἡ ὀνομασία Κιαισαριανή ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς Κιαισαρίας, θυγατρὸς τοῦ βασιλέως Κελεῦ.

Τὰ Ἐλευσίνια Μυστήρια, ὥς ἀπορρέει καὶ ἐκ τῶν ὀνομασιῶν τῶν Ναιῶν καὶ τῶν βοιωτῶν, τὰ ὁποῖα ἀναφέρομεν, ἐπρωγαμειῶντο τὰ προδύληματα, ἅτινα ἀνέκαθεν ἀτησχόλησαν καὶ ἀκόμη σήμερον ἀπασχολοῦν τὴν ἀθροότητα, τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἐμφάνισιν, τὴν ἐξέλιξιν καὶ τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς.

Ἐτέρη πηγὴ, ἐξ ἧς λαμβάνομεν γνῶσιν περὶ τῆς ἰδεολογίας τῶν Ἐλευσινίων Μυστηρίων εἶναι τὰ σωζόμενα ἐκ τοῦ Θείου δογράματος. Ταῦτα εἶναι ἐλάχιστα. Ἀπὸ τοῦ δογράματος τούτου δευτεροπόθηον ἀλληγορίζουσιν αἱ μεγάλα ἔννοια τῶν μυστῶν, σχετικῶς μὲ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν τέχνην τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς.

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ δέον νὰ ἀναφερθῇ, ὅτι εἰς τὰ Ἀττιζὰ Μυστήρια ἐμνήθησαν ὁ Ἀσκληπιὸς οἱ Λιάσχοιροι τέκνα τοῦ Θεοῦ Ἡρακλείου καὶ τῆς Καβείρου καὶ ὁ Πραξιῆς. Ἐντεῦθεν συνάγεται ὅτι τὰ Καβείρια Μυστήρια ἔλχουν τὴν καταγωγὴν των ἐκ τῶν Ἀττιζῶν.

Ὁ Τερσφάντης ἔβαινον εἰς τοὺς μυστημένους τὴν ἐξῆς προσφώνησιν: «Ὁ, ἐρασταὶ τῶν Μυ-

στηρίων, ἴστασθε ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς Περσεφόνης. Θὰ ἴδῃτε πράγματα ἐκπληκτικὰ. Θὰ μάθῃτε ὅτι ἡ ἐνεστώσα ὑπαρξὶς σας δὲν εἶναι ἡ μόνη καὶ ἡ πραγματικὴ. Ἡ ἐνεστώσα ἀποτελεῖται ἐκ συγχομένων ὀνείρων ἐκ ζημιωμένων καὶ ἐξαφανιζομένων ζημιῶτων, ἀλλ' ἐκεῖ πέραν ἐκτείνεται ζωὴ φωτὸς αἰωνίου. Εἴθε ἡ Περσεφὼν νὰ γίνῃ ἡμεῖς ἑμῶν, νὰ σᾶς διδάξῃ ἡ ἰδία νὰ ἐπεξηγήσῃ τὸν πταρὸν τοῦ σκότους καὶ νὰ φθάσῃτε μέχρι τῆς αἰωνίου Θεᾶς Ἀηιήτορος».

«Ὁ μεγάλη Θεά, νὰ καταδιώξῃς τὰς δευθεωμένας ζωοδίας καὶ ἅπαντα τὸν ἀνθρώπινον βίον των εἰς περιφρονήσῃς τὰ Μυστήριά Σου οὔτε εἰς αὐτὸ τὸ βασίλειον τῶν σκιῶν νὰ παύσῃς τῆς καταδρομῆς».

Ἐκ τούτων δύνανται τι νὰ συναγῇ, ὅτι ἡ ἐξέλιξις καὶ ἡ ἀποθέωσις τῆς ψυχῆς ἦσαν τὸ ἀντιπεμπόμενον τῶν Μυστηρίων τῆς Ἀττιζῆς καὶ αἱ εὐθύναι τῶν μεμνημένων μεγίσται.

Εἰς τὴν ἐνδοτέραν μυστήν, ὁ Τερσφάντης τῶν Ὁριζίων ἔλεγεν εἰς τοὺς εἰσερχομένους: «Χαίρετε οἱ προσεβόητες. Ταῦτα ἀνογεννηθῆτε μετὰ τοὺς πόθους τῆς ζωῆς. Πίστε ἐκ τοῦ φωτὸς τοῦ Ναιῶ. Οἱ ἐκ τῆς νεκρῆς ἐξερχόμενοι μύσται, γυναῖκες, μεμνημένοι, ἀγαλλιάσθε οἱ δεινοπαθήσαντες, ἀνασταθῆτε οἱ παλαίσαντες».

«Ὁ Ἥλιος ὃν ἐπιζαλοῦμαι ἐγὼ ἰούδς δὲν εἶναι ὁ Ἥλιος τῶν θνητῶν εἶναι τὸ ἀγνὸν φῶς τοῦ Λογίσου, ὁ μέγας Ἥλιος τῶν μεμνημένων. Ἀπὸ τῆς ἀγούσης ἡμᾶς ἐντεῖθεν παρορμήσεως θὰ

νικήσατε. Εάν δὲ ἐπιστεύσατε εἰς τοὺς θείους λόγους, ἐνικήσατε ἤδη: καὶ ὅτι, μετὰ τὴν ἐκτενῆ περιέλιξιν τῶν σποτεινῶν ὑπάρξεων, οὐ ἐξέλιθητε, τέλος, τοῦ ὀδυνηροῦ κύκλου τῶν γεννήσεων καὶ ἅπαντες οὐ εὗρεθῆτε ἐντὸς τοῦ φωτός τοῦ Διονύσου».

«Μέννησθε τοῦ σποτοῦ ἡμῶν. Αἱ ψυχὰς σας ἐρχόμεναι πρὸς τὸ φῶς, οὐ φέρωσιν ὡς κηλίδας εἰδεχθεῖς τὰ παραπτώματα τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Εάν φέρωσι τοιαῦτα παραπτώματα, οὐ ἐπαλέθωσι πάλιν εἰς τὴν Γῆν. Οἱ ἄγνοοι μύσται καὶ οἱ ἰσχυροὶ ὑπάγωσιν εἰς τὸν Ἥλιον-Διόνυσον».

Ἀφ' ἐτέρου, ὁ Ἀπολόιος λέγει: «Ἡ μήσις εἶναι ἐκασία τις παράδοσις εἰς τὸν θάνατον καὶ ἀναγέννησις εἰς νέαν πνευματικὴν ζωὴν».

Τὸ Θεῖον Λόγιον ἔχει ὡς ἐξῆς: Ἡ Κόρη ὑπῆρξε τέκνον τῶν Θεῶν Λιὸς καὶ Δήμητρος. Οἱ δὲ μύσται ἀποδίδουσιν εἰς αὐτὴν τοιαύτην γενεαλογίαν.

Ἡ Κόρη εὐρισκομένη ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ μονολογοῦσα λέγει: «Ἐπὶ τοῦ κυανοῦ καὶ πολυτίχου πέπλου μου διαποικίλλω δι' ἐλεφαντίνης βελόνης τὰς ἀναριθμήτους μορφὰς τῶν ὄντων καὶ παντὸς πράγματος. Ἀπεπεράτωσα τὴν ἱστορίαν τῶν Θεῶν. Διαποικίλλωσα τὸ τρυφερόν πολυκέφαλον καὶ χιλιόχειρον χάος. Ἐκ τούτου τὰ πάντα προήλθον. Ἀλλὰ τίς ὁ παραγωγὸν αὐτά; Ἄ! ὁ πατήρ τῶν Θεῶν μοῦ τὸ εἶπεν. Τὰ παρήγαγεν ὁ Ἔρως. Ὁ Ἔρως ὁ ἀρχαιότερος καὶ ὁ νεώτερος τῶν Θεῶν. Πηγὴ ἀνεξάν-

τλητος πάσης δημιουργίας, πάσης μεταμορφώσεως καὶ πάσης ζωῆς».

«Ὁ μέγαλε Θεέ, μόνε ἄγνωστε, μόνε ἄορατε τῶν Ἀθανάτων καὶ μόνε περιπόθητε! Ἡκουσα νὰ λέγουν εἰς τὰ Ὀλύμπια καὶ Μυστήρια ὅτι ὁ Ἔρως εἶναι ὁ ὠραιότερος τῶν Θεῶν, παρεδρείνει εἰς τοὺς ἐξελεγκμῶς τῶν Ἀθανάτων καὶ εἰς τὴν μῆξιν τῶν πρωτίτων οὐσιῶν. Αὐτὸς ἄγει τοὺς θαυραλέους ἐκ τοῦ θυθοῦ τῆς θαλάσσης εἰς τὰς ζωογράφας τοῦ αἵθερος, τοὺς ἡρώας εἰς τὴν ἀθανασίαν κ.τ.λ.».

Τὸ μέρος τοῦτο τοῦ Θείου Λογίου διαδιηλοῖ τὴν ἐσωτέραν γνῶσιν τῶν Ἐλευσινίων. Ὁ πέπλος, προφανῶς ἔχει σχέσιν μετὰ τὸν πέπλον τῆς Θεᾶς τῆς Σοφίας, σχέσιν μετὰ τὴν Θεῖαν Γνῶσιν.

Ἡ Περσεφόνη φέρεται γνωρίζουσα τὴν ἱστορίαν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν Θεῶν. Ἡ φύσις ἐπομένως αὐτῆς, εἶναι φύσις πνευματικῆς ὑπάρξεως ὑπετέρας τῆς ἀνθρωπίνης. Ἡ Περσεφόνη ζητεῖ νὰ κατέλθῃ καὶ κατέρχεται ἐκ τοῦ Ὀλύμπου διὰ νὰ φωτίσῃ τὰς ἐν τῷ Ἄδη ψυχὰς, πρὸς πρόοδον. Ἡ γὰρ ὁδοὸς αὐτῆς δὲν ἀποτελεῖ πτώσιν, ἀλλὰ τὴν ἐκτέλεσιν πράξεως ἀγάπης ψυχῆς ἀνωτέρας, πρὸς τὰς ἀδελφὰς αὐτῆς ψυχὰς τὰς μὴ ἀκόμῃ φωτισθείσας.

Ἡ διατυπωμένη ἀντίληψις ὑπό τινων, ὅτι ἡ γὰρ ὁδοὸς τῆς Κόρης ἐκ τοῦ Ὀλύμπου εἰς τὸν Ἄδην σημαίνει τὴν πτώσιν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, εἶναι ἀντίληψις στηριζομένη μόνον εἰς ἐ-

ξωτερικὴν καὶ κατ' ἐπιφάνειαν μελέτην τῶν ἐννοιῶν τοῦ Θείου Λογαίματος.

Ἡ Θεία Κόρη, τέκνον τῆς Θεᾶς Δήμητρος, ἀπεπεράτωσε τὴν ἐξέλιξιν αὐτῆς ἐν τῇ Γῇ καὶ εἶναι κάτοχος τῆς Θείας Γνώσεως. Ἐν τῷ Οὐρανῷ εἶχε μνηστῆρα τὸν Διόνυσον, ἀλλὰ δὲν ἦτο ἀκόρη σύζυγος αὐτοῦ. Τὸν Θεῖον αὐτῆς μνηστῆρα ἐγκατέλειπε διὰ νὰ κατέλθῃ εἰς τὸν Ἄδην.

Ἐξ τὴν Ἑλληνικὴν παρὰδοξιν, ἀνάλογον προᾶξιν ἡρωϊσμοῦ ἐνδρίσκομεν καὶ εἰς τὴν περὶ Προμηθεὺς ἀλληγορίαν. Καὶ οὗτος κατηλθεν ἐκ τοῦ Ὀλύμπου, διὰ νὰ βοηθήσῃ τὰς εἰς τὸ περιβάλλον μας ψυχὰς.

Αἱ προᾶξεις αὗται, τῆς Κόρης καὶ τοῦ Προμηθεὺς εἰκονίζουσι γεγονὸς μέγα, τὸ ὁποῖον συντελεῖται κατὰ τὴν ἐξέλιξιν πάσης ψυχῆς.

Ἡ Κόρη ἤκουσεν εἰς τὰ Ὀλυμπιακὰ Μυστήρια, ὅτι τὸ πᾶν ἐδημιούργησεν ὁ Ἔρως, Θεὸς ἀόρατος καὶ περιπόθητος. Προγίατι Θεὸς ἀόρατος. Ὁ Ἔρως κατὰ τοὺς Ὀρφικοὺς εἶναι ὁ νόμος τῆς Δημιουργικῆς Μονάδας. Οὗτος θὰ μεταμορφώσῃ τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν ἐξελισσομένην εἰς κόσμους θειοτέρους. Οὗτος παρεδρεῖναι εἰς τοὺς ἐξελιγμοὺς τῶν Ἀθανάτων καὶ εἰς τὴν μῆξιν τῶν πρωτίστων οὐσιῶν. Ὁ Ἔρως εἶναι ἐκείνος, ὅστις ἄγει τοὺς θαρραλέους ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης εἰς τοὺς αἰθέρας.

Ὁ Ἔρως ἐπομένως ἐδῶ δὲν εἶναι ὁ νόμος πρὸς διακρίνωσιν τῶν μορφῶν, ἀλλὰ ὁ ἐξαγνιστὴς

τῶν ψυχῶν.

Τὰ Ἑλευσίνια Μυστήρια εἶχον βαθμοὺς μνήσεως. Κυρίως, διηροῦντο εἰς Μικρὰ καὶ Μεγάλα μυστήρια.

Τὰ Μικρὰ ἐτελοῦντο ἐν Ἀγραις κατὰ τὴν Ἑαρινὴν Ἰσημερίαν καὶ ἐκαλοῦντο «Γλάσσωνα», τὰ δὲ Μεγάλα ἐν Ἑλευσίνι κατὰ τὴν Φθινοπωρινὴν Ἰσημερίαν. Τὰ Μικρὰ εἶχον σκοπὸν ἀποκαθάρσεως, τὰ δὲ Μεγάλα ἦσαν ἡ κυρίως μνήσις.

Οἱ ἀρχαῖοι μύσται εἰκονίζον τὰς διαφόρους φάσεις τῆς μνήσεως, μεταμορφώσεως καὶ τῆς ἀποθεώσεως τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, διὰ τῶν διαφόρων φάσεων τῆς σπορᾶς, βλαστήσεως, ἀνθήσεως καὶ καρποφορίας, τῶν εἰς τὴν γῆν ριπτομένων σπερμάτων, τῶν καρπῶν. Τὰ δὲ χρονικὰ διαστήματα τῶν διαφόρων κατεστάσεων δι' ὧν πρέπει νὰ διέλθῃ ἡ ψυχὴ τοῦ μύστου, εἰκονίζον διὰ τῶν τεσσάρων ὥρῶν τοῦ ἔτους.

Διὰ τοῦ Φθινοπώρου, εἰκονίζον τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ὁ Ἰεροφάντης τῶν Μυστηρίων ἐγνώριζεν εἰς τοὺς μυοιμένους τὴν ἰδεολογίαν τῶν Μυστηρίων, διότι τὸ φθινοπώρον εἶναι ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν τὰ σπέρματα τῶν καρπῶν ριπτοῦνται εἰς τὴν γῆν. Ἡ γῆ εἰκονίζει ὅθεν τὴν ψυχὴν τοῦ μυοιμένου. Ὁ Ἰεροφάντης τὸν σπορέα καὶ τὰ ριπτόμενα σπέρματα τὴν μυστηριακὴν ἰδεολογίαν.

Ἡ Περσεφόνη εἰκονίζει τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν ἡ Δημήτηρ τὴν Γῆν καὶ ὁ Ζεὺς τὸν Οὐρανόν. Ἐκ τῶν σχέσεων δὲ τῶν δυνάμεων τοῦ Οὐρανοῦ μετὰ τὰς δυνάμεις τῆς Γῆς, ἔχομεν ἀποτέλε-

σµα τὴν ψυχὴν τῆς Γῆς, τὴν ἀνθρώπινην ψυχὴν. Ὡστε ἡ ψυχὴ τῆς Γῆς εἶναι ἀποτελέσµα τοῦ γάµου τῶν δυνάµεων τοῦ Οὐρανοῦ πρὸς τὰς δυνάμεις τῆς Γῆς. Ἡ λέξις γάμος ἔχει εὐρεῖαν τὴν ἔννοιαν καὶ σηµαίνει τὴν ἔνωσιν τῶν δυνάµεων δύο παραγόντων πρὸς δημιουργίαν καὶ πρόοδον τοῦ ἐκ τῆς ἐνώσεως ταύτης ἀποτελέσµατος. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην, ἡ Κόρη ἐκαλεῖτο καὶ Κόρη ἢ Πρωτογόνῃ.

Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα τοῦ Χειµῶνος μετὰ τὴν Χειµερικῆς Τροπῆς καὶ τῆς Φαιρικῆς Ἰσημερίας, τὰ κατὰ τὸ Φθινόπωρον ριθρόντα σπέρµατι τῶν καρπῶν βλαστάνουσιν. Διὰ τοῦτον εἰκονίζεται ἡ ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ µύστου γενοµένη ἐργασία τῆς βλαστήσεως τῶν δοθέντων αὐτῶ, τῶν δοθεισῶν ἰδεῶν.

Εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην µτέχουσι καὶ αἱ δυνάμεις τοῦ Οὐρανοῦ καὶ αἱ ἴδιαι δυνάμεις τῆς ψυχῆς τοῦ ὄντος. Κατὰ τὴν Χειµερικὴν Τροπὴν διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐφορτάζετο ἡ γέννησις τοῦ Ἰάκχου παρὰ δὲ τῶν Χριστιανῶν ἡ γέννησις τοῦ Θεοῦ Ἰησοῦ.

Ὁ Ἰάκχος ὑπῆρξε τέκνον τοῦ Λιὸς καὶ τῆς νύμφης Σεμέλης. Ὁ Ἰάκχος ὁµως, παρὰ τὴν ὑψηλὴν αὐτοῦ καταγωγὴν, ἦτο ὑποκείμενος εἰς τὸν θάνατον καὶ πραγματικῶς κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν παράδοσιν ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν ἐπὶ Τιτάνων. Ἐποµένως παρὰ τὴν ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ µύστου βλάστησιν τῶν δοθέντων αὐτῶ, οὗτος εἶναι ὑποκείμενος εἰς τὸν θάνατον, θάνατον ἴσως ἀναγκαῖον αὐτῷ διὰ τὴν ἐν γέ-

νει πρόοδον αὐτοῦ.

Ἡ Θεὰ Δημήτηρ ἐκαλεῖτο καὶ Κουροτρόφος, τροφὸς δηλαδὴ τῶν τέκνων αὐτῆς. Λόγι το τέκνον αὐτῆς, τὸ ἐκ τῆς ἐπιµηξίας τῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ Λιὸς, ἀπαξ ἑµφανισθέν. ἔδει νὰ συντηρηθῇ ὑπὸ τῆς Μητρὸς αὐτοῦ, νὰ τραφῇ διὰ τῶν προϊόντων αὐτῆς. Ἡ ψυχὴ ἐποµένως τῆς Γῆς, ἡ Κόρη, τρέφεται καὶ αὐξάνει, χορησιµοποιούσα μέσα ἐκ τοῦ ἰδίου αὐτῆς περιβάλλοντος.

Κατὰ τὸν χρόνον τὸν μετὰ τὴν τῆς Φαιρικῆς Ἰσημερίας καὶ τῆς Θεοικῆς Τροπῆς, δηλαδὴ κατὰ τὸ Ἔαρ, τὰ κατὰ τὸν χειµῶνα βλαστήσαντα σπέρµατα ἑµφανίζουσιν τὰ ἄνθη αὐτῶν. Εἶναι ἡ ὥρα αἱ ἐποχὴ τῶν χρωµάτων καὶ τῶν µύσων τῶν ἀνθέων.

Οἱ ἀρχαῖοι µύσται, κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἰσημερίαν, ἐφώρταζον τὴν ἀνάστασιν τοῦ φονευθέντος Ἰάκχου. Κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν καὶ οἱ Ἰνδοὶ ἐφορτάζουσι τὴν ἀνάστασιν τοῦ Βράχµα καὶ οἱ Χριστιανοὶ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ.

Κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν παράδοσιν, ὁ Ἰάκχος ἀνεγεννήθη ἐκ τῆς καρδίας τοῦ Θεοῦ Λιὸς. Ὁ οὕτω ἀνεγεννηθεὶς Ἰάκχος ὀνοµάζεται Λιόνυσος. Ὁ ιηστήρ τῆς Κόρης Λιόνυσος κατέρχεται κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἰς τὴν Γῆν. Τὸν ὀνόµαζον «Λιόνυσος ὁ Ἀνθίας».

Τὸ εἰκονιζόµενον ὑπὸ τοῦ Ἐαρος διάστημα τῆς µυήσεως τῆς ψυχῆς τοῦ µύστου ἦτο τὸ σπουδαιότερον μέρος τῆς µυήσεως. Λιὰ τῆς εἰκόνης τοῦ Ἐαρος, τοὺς ἐδείκνυν τὶ ἐγίνετο εἰς τὴν ψυχὴν αὐτῶν.

Τὸ μέσον τῆς ἐνεργείας τῆς

ψυχῆς τῶν μυστῶν τῶν ἐν τῇ καταστάσει τοῦ Ἑρμοῦ, εἶναι πλέον οὐσιαστικῶς διάφορον τοῦ τῆς ἀμνήτου ψυχῆς. Παρουσιάζει χρώματα καὶ ἀναδίδει μύρα ὥς τὸ ἐν ἀνθήσει φυτόν. Ἀρχίζει νὰ μεταμορφοῦται. Τὰ ἀνθὰ ταῦτα τῆς μεταμορφωμένης ψυχῆς θὰ γίνωσι βραδυτέρων καρπῶν καὶ ἡ τοιαύτη ψυχὴ, ἡ νικησασα τὸ Ἑρμῆος, ἡ ἡρώϊς, εἶναι προσηρμοσμένη μὲ τὸ φῶς τοῦ Ἡλίου. Τὸ γεγονός τοῦτο ἐπανηγυρίζον τιμῶντες τὸν Ἀπόλλωνα τὸν Λαφνηφόρον.

Τὸ χρονικὸν διάστημα τὸ μεταξὺ τῆς Θερινῆς Τροπῆς τοῦ Ἡλίου καὶ τῆς Φθινοπωρινῆς Ἰσημερίας, τὸ Θέρος, εἶναι ἡ ἐποχὴ κατ' ἣν τὰ ἀνθὰ μεταβάλλονται εἰς καρποὺς καὶ οἱ καρποὶ ὠριμάζονται. Διὰ τοῦ Θέρου ἐπομένως, εἰκονίζον οἱ μύσται τῆς Ἑλευσίνος, τὴν τελείωσιν τῆς διατῆς μυσήσεως γενομένης μετουσιώσεως.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Θέρου ὠριμάζεν ὁ σίτος καὶ βραδυτέρων ἢ σταφυλῇ. Ἀνάλογα συνετελούντο καὶ εἰς τὸν μύστην. Τὰ σύμβολα ταῦτα, ὁ σίτος καὶ ὁ οἶνος ἐχρησιμοποιήθησαν καὶ ὑπὸ ἄλλων θρησκειῶν καὶ ὑπὸ τῆς Χριστιανικῆς πρὸς συμβολισμὸν

τῶν αὐτῶν ἐννοιῶν. Λαδηλοῦσι δὲ ταῦτα τὴν ἐννοιαν τῆς μετουσιώσεως τοῦ ὁργάνου ἐνεργείας τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Ἡ ὠρίμασις ἐπομένως τῆς Σταφυλῆς ἐπεταί τῆς ὠριμάσεως τοῦ Σίτου.

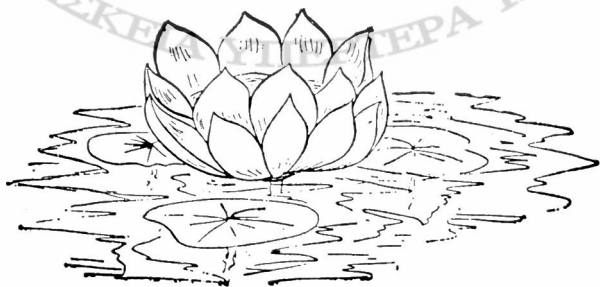
Οἱ Χριστιανοὶ ἔλεγον ὅτι τὰ Σύμβολα ταῦτα ἐδήλουν τὴν μετουσίωσιν εἰς τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ σῶμα τοῦ Θεοῦ.

Ἢ εἰς τὴν κατὰστασιν ταύτην ἐξελιχθεῖσα ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ὑποτάξει τὰ ἀνθρώπινα πάθη. Ὁ Πάναγρος ἔλεγεν ὅτι «οἱ λαβόντες τὴν ὑπερτάτην ταύτην μύσιν ἦσαν εὐτυχεῖς».

Εἰς τὴν Ἑλευσῖνα ἐτίμων τὸν Ἀπόλλωνα τὸν Διονυσιοδότῃν, ἐκεῖνον δηλαδὴ ὅστις, διὰ τῶν ἀκρίνων τοῦ Ἡλίου, τοῦ Πνεύματος, δίδει ἐκεῖνο ὅπερ φέρει εἰς τὴν ἀθανασίαν.

Κατὰ τὸ θέρος οἱ μύσται ἐστέφοντο μὲ κλάδους ἀμπέλων καὶ ἑώραζον τὴν ἀποθέωσιν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς.

Κατὰ τὸ θέρος συνετελεῖτο ὁ γάμος τῆς θείας Κόρης μετὰ τοῦ Οὐρανίου αὐτῆς Μνηστήρος. Καὶ οἱ δύο σύζυγοι μετέβαινον μαζὶ εἰς τὸν Ὀλυμπον διὰ καὶ κατοικήσωσιν εἰς τὰ ἐκ χειρὸς ἀνάκτορα τῶν Θεῶν.

Ἕνα πολύτιμο βιβλίο

Ε Κ Λ Ο Γ Α Ι

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ

άνθολογία ἀπὸ τὶς ὁμιλίες καὶ τὰ βιβλία του
1926 — 1966

Ἐπιλογή ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ὁ φιλόσοφος τῆς ἐσωτερικῆς
ἀπελευθερώσεως τοῦ ἀτόμου
γιά μιὰ νέα Ἀνθρωπότητα

Ἀποστέλλεται ἐλεύθ. ταχ. τελῶν
ἀντὶ δρχ. 150

Ὁ Κρισναμοῦρτι ὑποδεικνύει τὴν ὁδὸ τῆς Ἀλήθειας

ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΕΩΣ
ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ Μ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Ἄκαδ. Ἔτος 1981 - 82

Η ΓΝΩΣΙΟΘΕΩΡΙΑ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΩΝ ΣΟΦΙΣΤΩΝ

Τῆς κ. Εἰρήνης Κωνσταντακοπούλου - Πολύδωρα

1. Ἡ γνωσιοθεωρία μαζί με τὴν «Πρώτη φιλοσοφία» ἢ Μεταφυσικήν, ὅπως μετωνομάσθη, εἶναι αἱ δύο θεμελιώδεις φιλοσοφικαὶ ἐπιστῆμαι. Ἐξ αὐτῶν ἀπορρέουν οἱ λοιποὶ φιλοσοφικοὶ κλάδοι. Ἀλλὰ τί εἶναι γνωσιοθεωρία, περὶ ἧς τὸ θέμα μας;

Ἡ λέξις εἶναι σύνθετος ἐκ τοῦ γνῶσις καὶ θεωρία. Ἡ λέξις θεωρία ἐτυμολογεῖται ἐκ τοῦ θεωρῶ καὶ αὕτη ἐκ τοῦ θεάομαι, ὁρᾶν, ποὺ σημαίνει: βλέπω, ἐξετάζω, ἐρευνῶ. Τὸ πρῶτον ὅμως συνθετικόν — γνῶσις — πόθεν ἐτυμολογεῖται καὶ τί σημαίνει;

Κατὰ τοὺς φιλολόγους ἐτυμολογεῖται ἐκ τοῦ ρήματος γινῶσκω, ὅπερ ἐκ τοῦ θέματος νο τῆς λέξεως νόος-νοῦς, με ἀκολουθίαν τοῦ προσφύματος σκ καὶ τῆς καταλήξεως ω. Πρὸ τοῦ θέματος ὅμως νο προτέθηκε τὸ γράμμα γ καὶ πρὸ αὐτοῦ ὁ ἐνε-

ργητικὸς ἀναδιπλασιασμός γι·. Ἔτσι: ἔχομεν: γι - γ - νο - σκ - ω = γινῶσκω = γνωρίζω. Ἐξ οὗ τὸ οὐσιαστικόν γνῶσις. Ἡ προβαλλομένη ἐτυμολόγησις ἐκ πρώτης ὄψεως δὲν στερεῖται ἀληθοφανείας.

Κατὰ τὴν ταπεινὴν ὁμῶς γνώμην μου οὔτε ἡ σημασία τῆς λέξεως ἀπορρέει ἀνεκτῶ, οὔτε ἡ γραμματικὴ διεργασία τοῦ ρήματος γινῶσκω εἶναι ἀπλὴ καὶ ἡτιολογημένη.

Ἡ γράφουσα ἐτυμολογεῖ τὴν λέξιν γνῶσις ἐκ τῆς ρίζης Γ, τοῦ ρήματος Γῶ = δέχομαι, τοῦ θέματος νο τῆς λέξεως νο - ος = νοῦς καὶ τῆς καταλήξεως σις. Ἔτσι, γνῶσις σημαίνει ὑποδοχὴ νοουσιᾶς, συγκέντρωσις τοῦ νοῦ, διέγερσις του, σκέψις, ἐρευνα, μάθησις. Γνωσιοθεωρία δέ, συγκέντρωσις, διέγερσις τῆς νοητικῆς ὕλης καὶ οὐ-

τω σκέψης, έρευνα και μάθησις - γνῶσις τοῦ νοοῦντος ὑποκειμένου, τοῦτέστιν τῆς ψυχῆς, μόνον οὕτω δυναμένης (διὰ τῆς ὡς ἄνω λειτουργίας τῆς νοουσιᾶς) νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφήν μὲ τὸν ἐξωτερικόν, αἰσθητὸν κόσμον.

Οἱ κραδασμοὶ τῆς ὕλης τοῦ φυσικοῦ πεδίου (τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου) ὡς καὶ τοῦ θυμικοῦ τοιούτου, δονοῦν τὴν νοουσίαν, ἔπου ἔδρευε· ἡ ψυχὴ καὶ αὕτη ἐν συνεχείᾳ σκέπτεται, ἐρευνᾷ, μαθαίνει, γνωρίζει.

Ὅταν ἀφορᾷ ὁμῶς τὴν ἀξίαν τῆς γνώσεως, τῆς κάθε γνώσεως, αὕτη ἐξακρᾶται ἐκ τοῦ τρόπου τῆς προσελεύσεώς της, διότι ἐκτὸς τοῦ ἀνωτέρω τρόπου, ὑπάρχουσι καὶ δύο ἄλλοι τρόποι σχηματισμοῦ γνώσεων.

Εἰς τὸ 1ον βιβλίον τῶν «Μετὰ τὰ φυσικά», ὁ Ἀριστοτέλης ἀναφέρει ὅτι, ὅταν ἡ γνώσις εἴναι ἀπλή ἢ μνημονικὴ λέγεται γνῶσις Ἑπιειρική. Ὅταν ὁμῶς αὕτη εἴναι ἡμισυλογημένη, ὅταν δηλαδὴ γνωρίζει τις τὴν «αἰτίαν καὶ τὰς πρώτας ἀρχάς» εἰς ἓνα τομέα τοῦ ἐπιστητοῦ (Ἱατρική, Μαθηματικά, Φυσικὴ κ.λ.π.), τότε ἡ γνώσις λέγεται Ἐπιστημονική. Ὅταν τέλος, ἡ γνώσις αὕτη δὲν περιορίζεται εἰς μίαν ἐπιστήμην, ἀλλὰ, γενικευμένη, καλύπτει ὅλας τὰς ἐπιστήμας λέγεται γνῶσις Φιλοσοφική.

Εἰς τὸ δεῦτερον ὁμῶς βιβλίον τῶν «Μετὰ τὰ Φυσικά», ὁ Ἀριστοτέλης ἀναφέρει ὅτι ὁ φιλόσοφος καὶ ἡ φιλοσοφικὴ γνώσις πρέπει νὰ ἐξετάζουσι μόνον τὰ ἀντικείμενα ποὺ δὲν ὑποπίπτουν εἰς τὰ πέντε (5) αἰσθητήρια ὄρ-

γανα τοῦ ἀνθρώπου, διότι ὁ κόσμος αὐτῶν (ὁ ὕλικός κόσμος) ἐξετάζεται ὑπὸ τῶν ἐπὶ μέρους φυσικῶν ἐπιστημῶν.

Κατὰ συνέπειαν, τὰ ἀντικείμενα τῆς φιλοσοφίας εἶναι ὁ ὑπερβατικός, ὁ ἰδεατὸς κόσμος. Ἡ γνώσις δὲ τοῦ κόσμου τούτου λέγεται τὸ προβάδισμα, εἰς ὅτι ἀφορᾷ τὴν ἀξιολόγησιν τῆς γνώσεως διότι αὕτη εἶναι ἡ ἀληθὴς γνώσις, ἡ ἐτεῖ γνώσις, ἥτις δὲν ὑπόκειται· εἰς τὸ Ἑπρακλείτειον ἀξιῶμα: «Τὰ πάντα ρεῖ», ἔσσε: τοῦ ὁποίου δὲν δύναται νὰ δημιουργηθῇ γνώσις.

2. Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω γενικότητων, εἰσέρχονται εἰς τὸ θέμα μας: Ποία ἦτο ἡ γνωσιθεωρία κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Σοφιστῶν;

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, θεωροῦν σκόπιμον νὰ προσδιορισθῇ: 1) Ποία ἦτο ἡ Ἐποχὴ τῶν Σοφιστῶν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔζησαν καὶ ἔδρασαν, 2) Ποιοὶ ἦσαν οἱ Σοφισταί, ποία ἡ κοσμοθεωρία των καὶ 3) Ποία ἦτο ἡ γνωσιθεωρία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Ἄν καὶ Σοφισταὶ ὑπῆρχον καὶ θὰ ὑπάρχουν πάντοτε, ἡ ἐποχὴ τῶν Σοφιστῶν, οἵτινες ἀφῆκαν ἐποχὴν καὶ περὶ τῶν ὁποίων τὸ θέμα μας ἀρχεῖται μετὰ τὴν λήξιν τῶν Ἑλληνοπερσικομακεδονικῶν πολέμων, ἦτοι μετὰ τὸ 480 π.Χ., ἀφ' ὅτου δηλαδὴ, μετὰ τὰς νίκας τῶν Ἀθηναίων, ἐδημουργήθησαν νέα: πολιτικά, οἰκονομικά καὶ κοινωνικά συνθήκα.

Ἡ παλαιὰ ἐκπαίδευσις τῶν Ἀθηναίων, ἥτις ἐδημοῦργησε τοὺς νικητὰς τοῦ Μαραθῶνος, τῆς Σαλαμῖνος, τῶν Πλαταιῶν καὶ τῆς Μυκάλης, ἐθεωρεῖτο ξεπερα-

σιμένη για τους Ἀθηναίους, πού ὅλοι τήν ἐποχήν ἐκείνην ἐπεθύμουν νά γίνουν Στρατηγοί, Ἀρχοντες καί νά καταλάβουν σημεῖους θέσεις στήν Διοίκηση τῶν Κοινῶν.

Τήν νέαν αὐτήν μόρφωση τήν ὑπέσχοντο στοὺς νέους οἱ Σοφισταί. πού κατέφθανον στήν Ἀθήνα ἀπό ἔλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος. Ἡ θράση αὐτῶν ἐκορυφώθη μέ τήν ἀφιξίαν στήν Ἀθήνα τοῦ Πρωταγόρα, τὸ 444 π.Χ. καί τοῦ Γοργία τὸ 427.

Οἱ Σοφισταί συγκεκριμένον γνωσιθεωρίαν δὲν εἶχον καμμίαν. Ἀπλῶς ὑπέσχοντο σ' ὅλους ποικιλίαν γνώσεων, ὥστε νά δύνανται «νά ποιοῦν τὸν ἥσσαν λόγον κρείττονα».

Τόσον πολὺ πειστικοὶ ἦσαν, ὥστε καί αὐτὸς ὁ Περικλῆς ἐπέσθη καί ἀνέθεσε στὸν Πρωταγόρα νά τοῦ ἐκπονήσῃ ἕναν καταστατικὸν χάρτην («Σύνταγμα») διὰ τήν Ἀθηναϊκὴν ἀποικίαν τῆς Θουρίας, πού ἱδρύθηκε στὰ ἑρείπια τῆς Συδάρειος. Τόσον δὲ πλοῦτον ἀπέκτησεν ὁ Πρωταγόρας, ὥστε κατὰ τὸν θάνατόν του ἐθεωρεῖτο πλουσιώτερος ἀπὸ τὸν Φειδίου καί δέκα γλύπτας ταυτοχρόνως.

Ἀλλὰ καί ὁ Γοργίας, ὅστις ἀπέθανε τὸ 375 π.Χ. ὑπερεκατοντούτης εἰς τήν Ἀάριαν (τῆς Θεσσαλίας) δὲν ὑστέρει εἰς πλοῦτον καί δόξαν. Δικανικὸς ἄριστος.

Τὸ αὐτὸ δύναται νά λεχθῇ καί διὰ τοὺς ἄλλους Σοφιστάς (τὸν Πρόδικον ἐκ Κέας, τὸν Ἰππίαν, τὸν Θρασύμαχον τὸν Χαλκηδόνιον κ.λ.π.), πού, ἂν καί πιδ ἄσημοι τῶν δύο πρώτων, ἀπέκτησαν

πολὺ χρήμα.

Ἐγκατεῖλεν ὅλων αὐτῶν τῶν Σοφιστῶν, ἡγεῖρε τὸ ἀνάστημά του ὁ Σωκράτης, τήν διδασκαλίαν τοῦ ὁποίου, ὡς καί τὸν ἴδιον, ἀπεθαγὰπεν ὁ Πλάτων. Ποία ἔμως ἦτο ἡ ὠφέλεια διὰ τήν φιλοσοφίαν ἐκ τῆς συγκρούσεως τῶν δύο γιγάντων, τοῦ Σωκράτη, πού ἦτο ὁ σφώτερος πάντων καί τοῦ Πρωταγόρα, πού ἐθεωρεῖτο ὁ κορυφαῖος τῶν Σοφιστῶν.

Τήν μωρὴν ὠφέλειαν πού προσέφερον οἱ Σοφισταί, ἦτο τὸ διηγάγκασαν τὸν Σωκράτη νά στρέψῃ τὰ νῦτα του εἰς τήν φιλοσοφίαν τῆς Ἰωνικῆς Σχολῆς, ἥτις ἡσχολεῖτο κυρίως μέ τήν φύσιν ἐν γένει καί νά ἀσχοληθῇ μέ τοὺς νέους, ὥστε νά μὴ διαφθοροῦν ἀπὸ τοὺς Σοφιστάς.

Ποία ἔμως ἦτο ἡ γνωσιθεωρία τοῦ Σωκράτη κατὰ τήν ἐποχὴν ἐκείνην;

Ὁ Σωκράτης εἶναι γνωστὸν δτι δὲν συνέγραψε κανένα βιβλίον. Τὰς θεωρίας του περὶ γνώσεως καί λοιπῆς φιλοσοφίας τὰς ἀνευρίσκωμεν εἰς τοὺς διαλόγους τοῦ Πλάτωνος καί ὁραδύτερον εἰς τοῦ Ἀριστοτέλη τὰ συγγράμματα.

Τὸ ἴδιο δυνάμεθα νά εἰπώμεν καί διὰ τὸν Πρωταγόρα, τοῦ ὁποίου ὅλα τὰ βιβλία, μετὰ τὸν θάνατόν του, τὸ 410, λόγω τῆς χαώδους καταστάσεως, πού ἐπικρατοῦσεν, ἔνεκα τοῦ Πελοποννησιακοῦ Πολέμου, ἐκάησαν. Δὲν διεσώθη κανένα. Συνεπῶς, τί ἐδίδαξεν ὁ Πρωταγόρας, δὲν εἶναι γνωστὸν. Ὅτι γνωρίζομεν περὶ αὐτοῦ, προέρχεται ἀπὸ τοὺς διαλόγους τοῦ Πλάτωνος «Πρωταγόρας» κ.λ.π. Τὸ «πάντων χρημάτων μέτρον ἄνθρωπος», πού

μῆς διέσωσε ὁ Πλάτων, ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν ἀληθῆ διδασκαλίαν τοῦ Πρωταγόρα, ἥ μήπως διεμορφώθη αὕτη ἀπὸ τὸν Πλάτωνα κατὰ τρόπον, ὥστε αὕτη νὰ παρουσιάξῃ ἀχιλλεύους πτέρυγας εὐκόλως θαλλομένας; Οὐδείς γνωρίζει. Οὐδεμία θεοειδότης καὶ διὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωκράτη καὶ τοῦ Πρωταγόρα δύναται νὰ ὑπάρξῃ.

Πάντως ὁ Σωκράτης ἔγινε Πλατωνικός ἀπὸ τὸν Πλάτωνα σὲ μεγάλον βαθμὸν. Ὁ Πλάτων δὲ παρουσιάζεται πολὺ ἐπηρσεσμένος ἀπὸ τὴν Πυθαγόρειον φιλοσοφίαν, ὡς διέσωσαν ταύτην οἱ μαθηταὶ τοῦ Λύσις κ.λπ.

Οἱ δέκα πρῶτοι ἀριθμοὶ (1 - 10), ποὺ ἀποτελοῦν σοβαρώτατον τμήμα τῆς ἀριθμολογικῆς φιλοσοφίας τοῦ Πυθαγόρα, υἱοθετήθησαν ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος μεταβαπτισθέντες εἰς δέκα (10) ἰδέας. Ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ Ἐνα (1), τοῦ ἀγέννητου τὰ πάντα, κατὰ Πυθαγόρα, καὶ ἐκ τῆς ἰδέας τοῦ Ἀγαθοῦ - Θεοῦ, κατὰ Πλάτωνα, τὰ πάντα.

Τὸ ἴδιο ἔκανε καὶ ὁ Ἀριστοτέλης, υἱοθετήσας τοὺς δέκα ἀριθμούς (1 - 10) τοῦ Πυθαγόρα καὶ τὰς δέκα (10) ἰδέας τοῦ Πλάτωνος, μετονομάσας αὐτοὺς εἰς δέκα (10) «κατηγορίας» ἢ «γενικὲς ἔννοιες».

Ὁ Ἀριστοτέλης συνέγραψε περὶ τὰ τετρακόσια (400) βιβλία, μετὰ τῆς τίτλους: «Λογικά», «Ψυχολογικά», «Βιολογικά», «Ἠθικά», «Πολιτικά», «Φυσικά» κ.λπ.

Ἀκόμη, ὑστερώτερα, ἔγραψε καὶ τὰ «Μετὰ τὰ Φυσικά», ἀποτελούμενα ἐκ δώδεκα (12) βιβλίων.

Ταῦτα περιλαμβάνουσι καὶ Ὁ ν τ ο λ ο γ ί α ν, τί εἶναι δηλαδὴ τὸ ὄν. Εἶναι τυτέστι τὸ ὄν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον φαίνεται, δηλαδὴ τὸ φαινόμενον, τυτέστιν ἡ ὕλη, ὁ αἰσθητὸς κόσμος, ὁ ὁποῖος συνεχῶς μεταβάλλεται, ἢ εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον νοεῖται καὶ εἶναι ἀνώλεθρον;

Ὁ Πλάτων εἶχε ταχθῇ ὑπὲρ τοῦ νοουμένου, ὀνομάσας αὐτὸ «εἶδος», «ἰδέα». Τὸν ὕλικόν του δὲ φορέα τὸν ὀνόμασεν ἐν τῷ συνόλῳ του «αἰσθητὸν κόσμον», «ἀναύγειαν», «σκιά τῆς ἰδέας».

Οὕτω ὁ Πλάτων ἐγένετο ὁ θεμελιωτὴς καὶ ἰδρυτὴς τῆς ἰδεοκρατίας, τῆς ἰδεαλιστικῆς φιλοσοφίας.

Ὁ Ἀριστοτέλης μὲ τὸν «αἰσθητὸν κόσμον» εἶχεν ἀσχοληθῇ εἰς τὰ «Φυσικά» του. Τοῦ ὑπελείπετο, συνεπῶς νὰ ἀσχοληθῇ καὶ μὲ τὸ «εἶδος», τὴν «ἰδέαν» τοῦ Πλάτωνος, ἢ ἄλλως, τὸ «νοούμενον», ὡς ἀνωτέρω.

Τὸ «εἶδος» ἢ τὴν «ἰδέαν», ἢ τὸ «νοούμενον» τοῦ Πλάτωνος, ὁ Ἀριστοτέλης τὰ ὀνόμασε «Μορφή» καὶ ἡσχολήθη μὲ αὐτὴν τὴν «ἰδέαν - Μορφήν» εἰς τὸ ἔργον του «Μετὰ τὰ φυσικά», ἢ ἄλλως «Πρώτη φιλοσοφία» ἢ ἤδη «Μεταφυσική».

Μέχρι τοῦ σημείου τούτου, οἱ δύο Τιτάνες τῆς φιλοσοφίας, ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Μέγας Δάσκαλος καὶ ὁ Μέγας Μαθητὴς εἶναι ὁμόδοξοι.

Ἐκεῖ, ποὺ διαφωνοῦν, εἶναι: Τί εἶναι αὐτὸ τὸ «εἶδος», ἢ ἡ «ἰδέα», ἢ ἡ «Μορφή» ἀφ' ἐνὸς καὶ τί εἶναι ὁ φορέας τους, ἢ ὁ ὕλη; Εἶναι δύο πράγματα ξεχωριστά, δύο «ἀρχές», ἢ «ἀρχή» τοῦ

«εἶδους», ἢ «πνεύματος» καὶ ἡ «ἀρχή» τῆς ὕλης, ὁπότεν ἔχομεν δυαρχίαν καὶ δυαδικὸν σύστημα, ἢ εἶναι ἐνσωμῶς ἰδεοκρατίας ἢ ἐκσωμῶς ὕλιστικῶς;

Ὁ Πλάτων εἶχε ταχθῇ ἀνεπιφυλάκτως ὑπὲρ τῆς ἰδεοκρατίας, διδάξας ὅτι αἱ δέκα ἰδέαι εἶναι τὰ «ἀρχέτυπα» ὧν τῶν αἰσθητῶν ὄντων.

Ὁ Ἀριστοτέλης περὶ τῶν δέκα αὐτῶν ἰδεῶν οὐδαμῶς διετύπωσεν ἀντίρρησην. Συνεφώνησεν ἀπολύτως, μετονομάσας αὐτάς «κατηγορίας», αἱ ὁποῖαι ἀπατέλεσαν εἰδικὸν μέρος τῶν λογικῶν συγγραμμάτων του ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ὅργανον».

Ἐκεῖ θποὺ ὁ Ἀριστοτέλης διαφωνεῖ, εἶναι εἰς τὸ ὅτι ὁ φορέας τῆς Ἰδέας - Μορφῆς, δηλαδὴ ἡ ὕλη (ὁ αἰσθητὸς κόσμος δηλαδὴ) δὲν εἶναι «ἀνταύγειαι». «Συκὰ τῆς Ἰδέας - Μορφῆς». Δὲν πιστεύει εἰς τὸν «ἰδεαλισμόν», οὕτε εἰς τὸν «ὕλισμόν». Οὕτε εἶναι καὶ «δυϊστής». Πιστεύει ἀπλῶςτατα εἰς τὴν ἐν Ἐνὶ συνύπαρξιν καὶ τῶν δύο Ἀρχῶν, τοῦ «Πνεύματος - Ἰδέας - Μορφῆς, Εἶδους» ἀφ' ἐνὸς καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς «ὕλης», ἀφ' ἑτέρου. Δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ ὕλην χωρὶς μορφήν, ἀλλ' οὕτε καὶ μορφήν - ἰδέαν χωρὶς ὕλην. Αὕτῃ εἶναι ἡ διαφωνία τῶν δύο μεγάλων φιλοσόφων. Ἄν ὅμως κρίνωμεν τὸν Ἀριστοτέλη καὶ ἀπὸ ἄλλα συγγραμμάτων του, εὐρίσκομεν αὐτὸν πιστεύοντα καὶ εἰς ἀνεξάρτητον Πνεῦμα - Θεόν, χωριστὰ ἀπὸ τὴν Φύσιν, μὲ τὴν ὁποίαν δὲν τὸν ταυτίζει.

Τὴν «Ἰδέαν» ἢ «Μορφήν» θεωρεῖ ὡς μόνιμον ἔννοικον τῆς ὕλης, τὴν ὁποίαν ὁ ἔννοικος αὐτὸς

διαμορφώνει: σύμφωνα μὲ τὸν ἑαυτὸν του, ὁ ὁποῖος ἐγκλείει, περιέχει μέσα του ὅλας τὰς φάσεις ἀπὸ τὰς ὁποίας θὰ διέλθῃ ἡ ὕλη, μέχρις ὅτου φθάσῃ εἰς τὸν τελικὸν σκοπόν. Ἡ ἰδιότης αὕτη τοῦ μονίμου ἔννοικου τῆς ὕλης, λέγεται ἐ ν τ ε λ έ χ ε ι α (ἐν + τέλος (= σκοπός) + ἔχειν).

Δι' αὐτῶν ὅμως συλλαμβάνεται ὁ Ἀριστοτέλης ὅτι λησιμονεῖ τὸ γεγονός, ὅτι ἀρμόδια νὰ ἐξετάσῃ τὸν φορέα - ὕλην εἶναι ἡ Φυσικὴ Ἐπιστήμη καὶ οὐχὶ ἡ Μεταφυσικὴ πρὸς τὴν ὁποίαν ἀντιτίθεται ἡ Φυσικὴ Ἐπιστήμη.

Τὸ κύριον ἔργον τῆς Μεταφυσικῆς εἶναι ἡ ἐξέτασις τῆς ἀνωτάτης Ἰδέας τοῦ Ἀγαθοῦ, δηλαδὴ τοῦ Θεοῦ, τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου.

Εἰς τὰ δώδεκα βιβλία του, εἰς τὰ «Μετὰ τὰ Φυσικά», τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὸ σπουδαιότερον μέρος τῆς φιλοσοφίας του, ὁ Ἀριστοτέλης ἐξετάζει τὸ πρόβλημα τοῦ ΕἶΝΑΙ, δηλαδὴ τῆς ἀληθοῦς γνώσεως. Ἰδιαίτερον προσπάθειαν καταβάλλει ἐπὶ τοῦ προβλήματος τούτου εἰς τὰ ὑπ' ἀριθ. 1, 2, 4, 7 καὶ 8 βιβλία του, χωρὶς νὰ ἐξαντλήσῃ τὸ θέμα.

Ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ ἡσχολήθησαν πολλοὶ φιλόσοφοι πρὸ καὶ μετὰ τὸν Πλάτωνα καὶ Ἀριστοτέλη Ἕλληνες καὶ ξένοι. Ἐξ αὐτῶν ἀναφέρω τὸν Πυθαγόρα, διδάξαντα, ὅτι τὸ «Πνεῦμα καὶ ἡ ὕλη εἶναι δύο στοιχεῖα κατὰ θάσιν ὁμοιογενῆ». Ὁ ὁρισμὸς ὅμως αὐτὸς ὁμιλεῖ περὶ ὁμοιογενείας, ὅχι, ὅμως καὶ τῆς οὐσίας, τοῦ ΕἶΝΑΙ τῶν δύο αὐτῶν στοιχείων. Ἰσως νὰ μὴ πρόκειται περὶ ἀγνοίας τοῦ μεγάλου αὐτοῦ

Σοφοῦ, ἀλλὰ περὶ κατισχύσεως τοῦ: «οὐ τὰ πάντα τοῖς πᾶσι ρητά», ρητοῦ ἀνήκοντος εἰς τὸν ἴδιον.

Ἐπίσης, ἡ σχολήθη ὁ Κάντ μετὰ τὴν κριτικὴν τοῦ Καθαροῦ Λόγου, ὁ Φίχτε, ὁ Ἑγκελς καὶ τελευταῖα ὁ Ἀϊνστάιν μετὰ τὴν περιφήμη ἐξίσωσίν του: $E=MC^2$, μετὰ τὴν ὁποίαν προωθείται κατὰ τὸ ὅρισμός τοῦ Πυθαγόρα, χωρὶς καὶ ὁ Ἀϊνστάιν νὰ προσδιορίσει στὴν οὐσίαν τῶν τῶ «E» καὶ «M».

Μετὰ τὸ φιλοσοφικὸν περιεχόμενον τῆς ὡς ἄνω ἐξιώσεως τοῦ Ἀϊνστάιν ἔχω ἀσχοληθῇ εἰς ἰδιαίτερον μελέτημά μου, τὸ εὖρος τοῦ ὁποίου μετὰ ὑποχρεώνει νὰ μὴ προχωρήσω μετὰ μεταφοράς του ἐνταῦθα.

Πάντως δὲν θὰ παραλείψω νὰ παραθέσω ἄλλες ρήσεις, πού εἰναι ἀδιάψευστες: «Ἐγὼ εἶμι τὸ Φῶς, ἡ Ζωὴ καὶ ἡ Ἀλήθεια». «Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὁρῶνται», ρητά, γὰρ τὰ ὁποῖα κομμία ὀντολογία καὶ ἐπιστήμη δὲν μποροῦν νὰ ἐναντιωθοῦν οὐσιαστικά.

3. Περαινώντας τὸ θέμα μου, διατυπώνω τὸ ἄνετα, ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθεισῶν ἀπόψεων, ἀπορρέον συμπέρασμα: 1) Ὅτι ἡ γνωσιοθεωρία χρονολογεῖται ἀπὸ

τῶν μυθικῶν χρόνων τοῦ Προμηθέως, ὅστις, ἐξαπατήσας τὸν Δία, ἔκλεψεν ἐκ τοῦ Οὐρανοῦ τὸ Πῦρ, δηλαδὴ τὰς φρένας, τὸ λογικὸν καὶ τὸ ἔδωκεν εἰς τοὺς, διὰ τοῦ ἐνστίκτου. ἐνεργούντας μέχρι τότε ἀνθρώπους, 2) Ὅτι αὕτη (ἡ γνωσιοθεωρία) θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ ὑπάρχῃ μέχρις ὅτου ὁ ἄνθρωπος φθάσῃ εἰς τὸν σκοπὸν του, καταστῇ τοῦτέστιν «καθαρὸς τῇ καρδίᾳ», ὁπότεν «τὸν Θεὸν ὁψεται», δηλαδὴ τὴν Ἀλήθειαν, τὸ Εἶναι, τὸν πλήρη ὅρισμόν τῶν ὁποίων δὲν κατάρθρωσαν ἀκόμη νὰ δώσουν αἱ Ἐπιστήμαι καὶ ἡ φιλοσοφία καὶ 3) Ὅτι ἡ γνωσιοθεωρία κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Σοφιστῶν ἦτο, ὡς αὕτη ἐξετέθη κυρίως διὰ τῶν διαλόγων τοῦ Σωκράτη - Πλάτωνος καὶ τῶν συγγραμμάτων τῆς Μεταφυσικῆς τοῦ Ἀριστοτέλη, ἐτύγχανε δηλαδὴ περισσότερον ἰδεαλιστικὴ καὶ ὀλιγώτερον αἰσθησιοκρατικὴ, ἀσχετῶς ἂν ἡ τελευταία κέκτηται πλείονας ὁπαδοὺς, διότι ἡ μεγάλη μῆξα τῶν ἀνθρώπων θεωρεῖ καὶ αἰσθάνεται καὶ νοεῖ ὡς μόνον ὑπαρξίν τῆς τὴν θνητὴν προσωπικότητα τῆς ἀνθρωπίνης τετρακτύος, περὶ τῆς ὁποίας τὸ ἀκόλουθον συνοπτικὸν διάγραμμα τῆς συνθέσεως τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ ἀθάνατη θεία Τριτύς.

Ἀτομικότης τοῦ ἀνθρώπου.

Ὑπερφυσιολογικὴ ἐξέλιξις τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ τελικὸς προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου.

1ον Πεδίον: Ὁ Λόγος, ἡ Πηγὴ τῶν Πάντων.

2ον Πεδίον: Ἐνορατικόν. Ὁ Κόσμος τῶν Ἰδεῶν - Μορφῶν. Τ' ἀρχέτυπα. Ταύτισις Ἐγὼ καὶ Σὺ.

«Τὰ ἐμὰ σὰ καὶ τὰ ἐσὰ σὰ». Οἱ Αἰώνεις Ἀλήθειαι. Ἐδῶ εἰσδύει ἡ ψυ-

Ἡ θνητὴ ἀνθρωπίνη τετρακτὺς.

χὴ καὶ ὁρᾷ τὶς ἀλήθειες.
Ἐνορασιολογικὴ φιλοσοφία.

3ον Πεδίον: Τοῦ Διανοητοῦ, τοῦ σκεπτομένου ἀνθρώπου. Διαιρεῖται εἰς δύο μέρη:

α) Ἀνώτερον Νοητικόν: Σκέψεις γενικῆς φύσεως. Ἄμορφοι ἰδέαι. Ἡ κατοικία τῆς Ψυχῆς.

β) Κατώτερον Νοητικόν: Σκέψεις συγκεκριμέναι. Πεδίον δράσεως τῆς Λογικῆς Ἐπιστήμης.

Ἡ προσωπικότης τοῦ ἀνθρώπου.

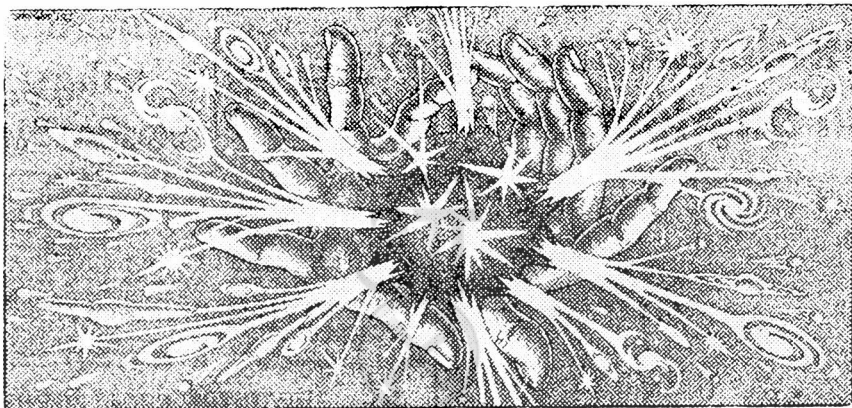
4ον Πεδίον: Τὸ Θυμικόν: Ἐδρα παντὸς εἵδους συναίσθημάτων. Ἐρωτες, μίση, ἐγωῖσμοι κ.λ.π. Εἰδικὴ Ἐπιστὴμη ἢ Ψυχολογία.

Φυσιολογικὴ ἐξέλιξις τοῦ συνήθους ἀνθρώπου.

5ον Πεδίον: Τὸ Φυσικόν, ὑποδιαιρούμενον: α) εἰς τὸ ὑλικόν καὶ β) εἰς τὸ διπλοῦν σιθερικόν.

Σημ.: Τὰ ὑπ. ἀριθ. 1, 2 καὶ Ἀνώτερον Νοητικόν, ὅπου καὶ ἡ ἔδρα τῆς ψυχῆς, ἀποτελοῦν τὸ ἀθάνατον μέρος τοῦ ἀνθρώπου, τὴν Θεῖαν Τριτύν. Ἐλκομένη πρὸς τὰ ἐκεῖ ἡ ψυχὴ τελειοποιεῖται, καθίσταται θεία, ἀθάνατη. Τούναντίον, ἔλκομένη πρὸς τὰ κάτω, τὸν αἰσθητὸν κόσμον, ἀμαρτάνει, διότι ἡ ἀνθρωπίνη τετρακτὺς εἶναι θνητὴ, ἀποτελοῦσα ἐμπόδιον ἀνεξίξεως τῆς ψυχῆς.

ΤΟ ΚΑΛΕΣΜΑ * * *

* * * ΤΩΝ ΑΣΤΡΩΝ

Ναί, γύρω μας υπάρχουν αναρρίθμητοι πολιτισμοί και ή ανακάλυψις των από τόν άνθρωπο είναι, απλώς, θέμα χρόνου.

Αυτή είναι ή γνώμη του καθηγητού γεωλογίας και αστρολογίας σέ πανεπιστήμιο Κολούμπια κ. Ρόμπερτ Τζάστροφ και τήν αναπτύσσει σέ τελευταίο διόλγισ του, όπου αναφέρεται στήν εξέλιξη του φαινομένου τής ζωής σά τελευταία αστρονομικά και διαστημικά στοιχεία γιά τήν συγκρότηση και ήλιξία του Σύμπαντος.

ΤΟ ΣΥΜΠΛΗΝ: «Ο «δικός μας» ό γαλαξίας αποτελείται από 200 δισεκατομμύρια άστέρια αλλά υπάρχουν και άλλοι γαλαξίες, πού ήπολογίζονται: επίσης σέ δισεκατομμύρια και περιλαμβάνουν άπειρά ήλιακών συστημάτων.

Οί άνθρωποι και κυρίως οί

άτολμοι και οί άπαισιόδοξοι πού πιστεύουν, ότι ή ζωή σέ όποιοδήποτε στάδιο νοημοσύνης άποτελεί άποκλειστικό προνόμιο ένός και μόνο πλανήτη, στεροούνται όχι μόνο φαντασίας, αλλά και στοιχειωδών γνώσεων», λέει ό άστροφυσικός Κάρλ Σάγκαν του Τεχνολογικού Ίνστιτούτου τής Μασαχουσέτης, κορυφαία άθθεντία στόν τομέα τής διεθνούς άστροφυσικής.

«Οί νόμοι πού διέπουν τή δημιουργία του Σύμπαντος, δέν λειτουργήσαν διαφανειακά στήν περίπτωση τής γής. Και άφού είναι διαπιστωμένο ότι και στούς άλλους γαλαξίες — (έξωγαλαξιακά νεφελώματα) — κυριαρχεί ή ίδια δομή — (μεσοαστρική ύλη, με κοινότορο σωματίων, ιόντων, κοσμικών ακτίνων κλπ., καθώς και μεσογαλαξιακή ύλη,

πού μαζί με τη μεσοαστρική απορροφή τὸ φῶς τῶν γαλαξιών) — πῶς εἶναι δυνατό νὰ θεωροῦμε τὸ φαινόμενο τῆς ζωῆς ἐπὶ τῆς γῆς σὺν μοναδικὸ καὶ ἀνεπανάληπτο φαινόμενο»;

Ὁ Κάρλ Σάγκαν δὲν εἶναι ὁ μόνος ἀστροφυσικὸς ποὺ πιστεύει ἀκράδωντα, ὅτι στὴν ἀπειρία τῶν ἀστρικών σωματίων, γύρω ἀπ' τὸ ἡλιακὸ μας σύστημα ὑπάρχουν καὶ εὐδοκίμοι καὶ ἄλλοι πολιτισμοί. Ὁ ἴδιος μάλιστα ἔχει υπολογίσει μὲ μία φόρμουλα, ὅτι οἱ σχετικὰ «πλησιέστεροι» στὴ Γῆ πολιτισμοί πρέπει νὰ ἀνέρχονται σὲ περισσότερους ἀπὸ δέκα χιλιάδες.

Ἡ πατρίδα μας ἡ Γῆ, εἶναι ἓνα ἀπειροελάχιστο τμήμα πλανητικῆς ὕλης καὶ τὸ ἴδιο μικρὸ εἶναι καὶ τὸ ἡλιακὸ μας σύστημα. Τόσο οἱ ἀδιαιρέτητες ἐπιταγὲς τοῦ φαινομένου τῆς ζωῆς ὅσο καὶ ἡ ἴδια ἡ ἀνθρώπινη φύση δὲν συμβιβάζονται μὲ τὴν ἰδέα, ὅτι δολέκληρη ἡ ἀνθρωπότητα πρέπει νὰ θεωρεῖται φυλακισμένη ὁριστικὰ καὶ ἀμετάκλητα σ' ἓνα πλανήτη, σ' ἓνα ἡλιακὸ σύστημα.

Τὰ περισσότερα εἶδη ζωῆς προτιμοῦν νὰ παρηνέκων καὶ νὰ ἐξελεῖσονται μέσα στὰ ἀσφαλῆ ὅρια φιλικῶν περιβαλλοντολογικῶν συνθηκῶν, γεγονὸς ποὺ ἀνταποκρίνεται στὸ γενικότερο μοντέλο συμπεριφορᾶς.

Κάποια ὅμιος ἀπ' τὰ εἶδη ζωῆς ποὺ ἀναπτύχθηκαν στὸν Γαλαξίον Πανήτη — τὴ Γῆ — ξεχώρισαν καὶ θὰ ξεχωρίζουν πάντα ἀπ' τὰ ἄλλα, τὰ «καλῶς δολεμένα καὶ συμβιβασμένα» καὶ ζητοῦν νὰ σπά-

σουν τὰ ὅρια τοῦ μικροῦ τους κόσμου, ἀπενέχοντας μὲ περιέργεια καὶ ἐλπίδα πέρα ἀπ' αὐτόν.

Μία σημαντικὴ ἐξέλιξη αὐτῆς τῆς μορφῆς, συντελέσθηκε πρὶν ἀπὸ 300 ἐκατομμύρια χρόνια. Τότε, ἓνα κοπάδι ψαριῶν κατὰ τὴ διάρκεια μιᾶς περιόδου ξηρασίας, σύρθηκε ἔξω ἀπ' τὸ νερὸ καὶ κατέκτησε τὴν ξηρά. Αὐτὰ ἦσαν τὰ πρῶτα ἀναπνέοντα ζῶα, ποὺ κατεῖχαν σπονδυλικὴ στήλη.

Μία ἄλλη ἐξέλιξη συντελέσθηκε πρὶν ἀπὸ δέκα ἔως δεκαπέντε ἐκατομμύρια χρόνια, πάλι σὲ μιὰ περίοδο ξηρασίας, ὅταν ἓνας ἀριθμὸς «περίεργων» πιθήκων ἐγκατέλειψε τὴ ζούγκλα, γιὰ νὰ μάθει νὰ ζεῖ μὲ τοὺς κινδύνους τῆς ἀνοικτῆς σαβάνας.

Αὐτὴ ἡ κατεύθυνση τῆς ἐξέλιξης, δόθηκε στὸν Αὐστραλοπίθηκο καὶ ἀπ' αὐτὸν ἀργότερα στὸν συγγενῆ του τὸν «Νόμιος Σάπιενς» (Ἑμφρονα ἄνθρωπος).

ΛΑΛΟΙ ΠΑΝΗΤΕΣ: Ὑπάρχουν λοιπὸν καὶ ἄλλοι κόσμοι. Καὶ θὰ διαγραφῶν καὶ ἐκεῖ ἡ ἴδια πορεία τῆς ζωῆς. Μὲ τὴν ἀργὴ ἐκκυστὴ τῆς θερμότητός τοις θὰ ζεσταίνουν τὰ ὀρυκτοεῖδη μίγματα καὶ τὸ πλανητικὸ σῶμα θὰ σίεεται ἀπὸ ἐσωτερικὰ πυρηνικὰ κρούσματα. Στῆλες ἀπὸ ρευστὴ πύρινη ὕλη θὰ κατευθύνωνται πρὸς τὴν ἐπιφάνεια, μὲ ἀποτελέσματα τὴν ἐκρηξὴ μεγάλων ἡφαιστειῶν, ποὺ θὰ ἐκπέμπουν ὕδρατινους καὶ ἄλλα ἀέρια. Μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου οἱ ὕδρατιμοι θὰ συμπυκνώνωνται σὲ ὠκεανούς, ποὺ θὰ σκεπάζουν τὴν ἐπιφάνεια τοῦ ξένου πλανήτη, ἐνὺ στήν ἀ-

τιόσφαιρα θά σχηματίζεται ένα ξεστό στρώμα αερίων, τὰ ὁποῖα θά δημιουργοῦν τὸ κατάλληλο γιὰ τὴν ἀνάπτυξη ζωῆς. Σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσι, ἀρχίζουν νὰ λειτουργοῦν ἅμιστα οἱ νόμοι τοῦ Δαρβίνου. Οἱ περίοδοι τῶν παγετώνων θά ἔρχονται καὶ θά φεύγουν. Τὸ ψῦχος καὶ ἡ ξηρασία θά ἐναλλάσσονται μὲ ὑγρότητα καὶ θερμότητα.

Ἀλλὰ καὶ σ' αὐτὸ τὸν πλανήτη, ὅπως παντοῦ τὰ ἱκανότερα εἶδη θά ἐπιβιώνουν καὶ τὰ ἀσθενέστερα θά ἐξαφανίζονται. Μέσα στὰ πλαίσια τῆς ἐξελικτικῆς διαδρομῆς, πού χρονικά καλύπτει ἀναρίθμητες γενιές, οἱ μορφές τῆς ζωῆς θά ἀλλάζουν καὶ ἡ καθιέρωσις θά καταλήγει τελικά σ' αὐτὸ τὸ μοντέλο, πού θά εἶναι τὸ κατάλληλότερο γιὰ τὴν ἐπιβίωσι μέσα στὸ δημιουργημένο περὶ δάλλον.

Αὕτῃ τὴν ἱστορία νὰ γνωρίζουμε ἀπὸ τὴ Γῆ μᾶς: Στὴν ἀρχὴ ἐμφανίσθηκαν τὰ ἀσπόνδυλα, ὕστερα τὰ ψάρια, τὰ ἀμφίβια, τὰ ἑρπετά, τὰ πουλιά καὶ τέλος τὰ θηλαστικά. Σὲ ἄλλους πλανήτες, τὸ τελικὸ μοντέλο μπορεῖ νὰ διαμορφωθεῖ κάπως διαφορετικά: περίεργα ὄντα, ἄγνωστα σὲ μᾶς πού θά κολυμποῦν στοὺς ὠκεανούς, θά ἔρπουν στὴν ξηρὰ καὶ θά πετοῦν στὸν ἀέρα.

Τὰ χρώματα, ἡ σωματικὴ κατασκευὴ καὶ ἡ συμπεριφορὰ τους μπορεῖ νὰ μᾶς φαίνονται ἐντελῶς ξένα. Ἀλλὰ τὸ τελικὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἀγῶνα γιὰ τὴν ἐπιβίωσι — ἡ ἐξέλιξι πολλῶν μορφῶν ζωῆς, πού θά προσαρμόζονται σὲ καθορισμένες ἀπὸ τὴν ἀπόλυτη φυσικὴ τάξι θέσεις — δὲν μπο-

ρεῖ παρὰ νὰ εἶναι: ἴδια σὲ ὅλους τοὺς πλανήτες τοῦ Σύμπαντος.

Μὲ μεγάλη θεοσιότητα μπορούμε νὰ ὑποθέσουμε, ὅτι ἡ ἐμφάνισι ποικίλων μορφῶν ζωῆς, στοὺς μακρινούς οὐρανούς μας γαίστενες, θά ἔχει σὰν ἀποτέλεσμα τὴν ἀνάπτυξη νοηματοσύνης σὲ κείνα τὰ «εἶδη», πού θά πληροῦν τίς ἀπαραίτητες προϋποθέσεις.

Αὐτὸ τὸ συμπέρασμα στηρίζεται στὴν ἱστορία τῶν προγόνων τοῦ ἀνθρώπου, γιὰτὶ μᾶς δείχνει: ὅτι τὰ ἀνώτερα εἶδη κυριαρχοῦνται ἀπὸ τὴν τάξι νὰ ἀναπτύσσων ὅλο καὶ περισσότερο τὴ νοημοσύνη τους.

Ἀπ' ὅλες τίς ἰδιότητες τῶν ζώντων ὀργανισμῶν ἐκείνη πού ἔχει τὴ μεγαλύτερη ἀξία γιὰ τὴν ἐπιβίωσι, εἶναι ἡ ἱκανότητα πού τοὺς βοηθεῖ νὰ ἀντιδρῶν εὐρηματικά καὶ ἐπιδέξια σ' ὅλες τίς μεταβολές τοῦ περιβάλλοντός τους. Καὶ αὐτὸ μὲ ἄλλα λόγια, τὸ ὁνομάζουμε νοημοσύνη.

Ὅπως μπορούμε νὰ συμπεράνουμε ἀπὸ διάφορα ἀπολιθώματα πού ἔχουν ὡς σήμερα βρεθεῖ, ἡ ἀνάπτυξι τοῦ ἀνθρώπινου ἐγκεφάλου ἄρχισε νὰ ἐπιταχύνεται ἐδῶ καὶ ἓνα περίπου ἑκατομμύριο χρόνια.

Ἀρχικά, ἡ αὐξηση τοῦ ὄγκου του ἔφτανε σὲ 16.39 κυβικά ἑκατοστά κάθε 100 χιλιάδες χρόνια, πού ἰσοδυναμεῖ μὲ τὴν ποσότητα ἐνὸς καμπυλωτοῦ γεμισμένου κουταλιοῦ τῆς σούπας. Ὑστερα ἡ αὐξηση αὐτὴ διπλασιάσθηκε ἑῷ, δύο, τέλος, τρεῖς φορές.

Πρὶν ἀπὸ 500 χιλιάδες χρόνια ἡ αὐξητικὴ τάξι σημείωσε τὸ ἀνώτατο ὄριό της. Κατ' αὐτὴ τὴν

περίοδο, ο όγκος του έγκειφάλου μεγάλωνε πολύ γρηγορότερα φτάνοντας στο φανταστικό μέγεθος των 163,9 κυβικών εκατοστών κάθε 100 χιλιάδες χρόνια. Σ' ολοκληρωτή την ιστορία του φαινομένου της ζωής, κανένα άλλο όργανο δεν αυξήθηκε τόσο γρήγορα.

Βασιζόμενοι σ' αυτή την πραγματικότητα και στα διαθέσιμα αστρονομικά αποδεικτικά στοιχεία για πολλά άστρια και πλανήτες, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι και κάπου αλλού πρέπει να αναπτύχθηκαν νοήμονα όντα — με ικανότητες ίσως όμοιες με τις δικές μας. Μερικά απ' αυτά τα όντα μπορεί να υπερέχουν του ανθρώπου, γιατί όσο και αν είναι αληθινό, ότι αυτός είναι το ευφύτερο ζώο που υπάρχει στη Γη, θα ήταν άπιστο να υποθέσουμε ότι αποστέλει και την ανωτάτη μορφή ευφυΐας σ' ολοκληρωτό Σύμπαν.

Η ζωή παρουσιάστηκε στον πλανήτη μας, εδώ και τέσσερα δισεκατομμύρια χρόνια αλλά η ηλικία του Σύμπαντος ανέρχεται σε είκοσι δισεκατομμύρια χρόνια. Αυτό σημαίνει ότι ο χρόνος που είχε η Γη στη διάθεσή της για να αναπτύξει νοήμονα ζωή, είναι — σε σύγκριση με άλλους παλαιότερους πλανήτες — αρκετά σύντομος.

Σήμερα τ' άστρια γνέφουν στον άνθρωπο με τον ίδιο ακαταμάχητο τρόπο, όπως έγενεψε κάποτε η ξηρά στα ψάρια και οι ανοιχτοί άγροί στους πιθήκους — προγόνους μας από τη ζούγκλα. Ίσως, η πρώτη επαφή μας με

τα άστραφτερά στολίσια τ' ουρανού να γίνει με τη λήψη ραδιοσημάτων και αργότερα να ανακαλύψουμε ένα απέραντο έκτεταμένο δίκτυο νοήμονης ζωής, όπου ο κάθε πολιτισμός, που θα έχει περάσει πιά το κατώφλι της διαστηκής επικοινωνίας, θα είναι ευπρόσδεκτος.

Είναι βέβαια, πώς κάποια μέρα και ίσως όχι πολύ μακρινή — μέσα στα πλαίσια των διαστημικών συνθηκών και μεγεθών μέτρησης — θα κυριαρχήσει μέσα μας η επιθυμία, ν' ανοίξουμε το παράθυρο του ήλιακού μας συστήματος για να γνωρίσουμε τους άλλους κόσμους, που εκτείνονται πέρα απ' αυτό.

Υπάρχουν και άλλοι πολιτισμοί στο Σύμπαν, αλλά πώς θα μπορούσαμε να καλύψουμε τις τεράστιες αποστάσεις που μας χωρίζουν απ' αυτούς;

Οι αστρονόμοι υπολογίζουν ότι για να φτάσουμε στον Ηλούπινα, τον πλανήτη που δρίσκεται στην περιφέρεια του ήλιακού μας συστήματος, πρέπει να διανύσουμε πέντε δισεκατομμύρια χιλιομέτρα. Και ως το επόμενο Κεντρικό άστρο (ήλιο) εξώ απ' το ήλιακό μας σύστημα, ή απόσταση ξεπερνά τα τεράτια τρισεκατομμύρια χιλιομέτρα.

Τα περισσότερα άστρια του γαλαξία μας, δρίσκονται σε αποστάσεις — από τη Γη — κατά πολλές χιλιάδες φορές μεγαλύτερες απ' τον παραπάνω αριθμό. Η διερεύνησή τους λοιπόν, αποτελεί για μας ένα απλησίαστο όνειρο.

Παρά την αποθαρρυντική πρα-

γλωσσικότητα των αποστάσεων, πολλοί επιστήμονες όχι μόνο δεν εγχυαλίσκουν τις ελπίδες τους, αλλά αντίθετα, διερευνούν εκδοχές, που θα μπορούσαν μελλοντικά να ξεπεράσουν το σημερινό ανυπερόλετο έμποδιο. Και πιστεύουν ότι το πρόβλημα θα έχει ασφαλώς κάποια λύση. "Ας μὴν ξεχνάμε, ότι αν μιλούσαμε πριν από 50 χρόνια για τον «περίπατο» του "Αριστοργκα και των άλλων αστροναυτών στη Σελήνη, θα μας χαρακτήριζαν απερίγραστα τρελούς. Και η ιστορία της εξέλιξης των επιστημών μας αποδεικνύει κάθε τόσο ότι αυτό που θεωρείται σήμερα ακατόρθωτο, αύριο είναι δυνατό να πραγματοποιηθεί.

"Ενα από τα προτεινόμενα μοντέλα λύσεων, προϋποθέτει μία επαναστατική βελτίωση στο σύστημα προώθησης των διαστημικών πυραύλων. "Αν το σύνολο των καυσίμων ενός πυραύλου, σύμφωνα με έναν τύπο του "Αϊνστάιν, μετατρεπόταν σε καθαρή ενέργεια, ο πύραυλος αυτός θα αποκοτούσε το 100 τοίς εκατό της ταχύτητας του φωτός, που σύμφωνα με τις τελευταίες ακριβέστατες μετρήσεις, ανέρχεται σε 299.792.465,2 μέτρα, συνολήν 1 μέτρο ανά δευτερόλεπτο.

Με τέτοιες ταχύτητες, το ταξίδι, προς τα κοντινότερα άστρια, θα μπορούσε να γίνει μέσα σ' έναν σχετικά «λογικό» χρόνο.

Πρακτικά, δεν γνωρίζουμε ακόμη μία παρόμοια μέθοδο, αλ-

λά οι επιστήμονες έχουν ήδη επεξεργαστεί ένα θεωρητικό μοντέλο. "Η βάση του συνίσταται στη δημιουργία μεγάλων ποσοτήτων αντιύλης, δηλαδή αντισωματιών της ύλης, απ' την οποία αποτελείται το γνωστό Σύμπαν.

Σύμφωνα με όλες τις ένδειξεις, ο άνθρωπος πρέπει να θεωρείται ο νεώτερος κάτοικος μέσα στο άχανές Σύμπαν. Στη γη μπορεί να αποτελεί την κορωνίδα της δημιουργίας, αλλά στη γαλαξιακή τάξη θα κατέχει μία σχετικά ασήμαντη θέση.

"Η ύπαρξη του ανθρώπου επί της Γης — σε σχέση με τα διακοσμημύρια χρόνια που βρίσκονται ακόμη μπροστά μας, για την παραπέρα εξέλιξη της νοημοσύνης — βρίσκεται ακόμη σε πολύ πρόωπο στάδιο. "Ο άνθρωπος σημείωσε εντυπωσιακές επιδόσεις, αλλά αν ο τρόπος που διαδράζουμε την ήλιξία και την ιστορία του πλανήτη μας είναι σωστός, τότε στο μέλλον τον περιμένουν πολύ μεγαλύτερα κατορθώματα. Θα γίνει ο προσπάτορας πολύ υψηλότερα αναπτυγμένων όντων, που θα ξεπεράσουν σε φανταστική έκταση τις επιδόσεις του, όπως κι αυτός ξεπέρασε τα αντίστοιχα επιτεύγματα των προγόνων του.

Και τότε ή επαφή με άλλους πολιτισμούς και ή συγχρότηση της διαστημικής κοινωνίας, θα αποτελούν ασφαλώς αυτονόητες καταστάσεις της καθημερινής ζωής.

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΗΜΕΡΑ ΤΩΝ ΖΩΩΝ

Ή Μούς — Μούς

Ή Μούς - Μούς ήταν μια θορυβώδη γάτα με κοντό τρίχωμα γκρι! - άσπρη και πολύ έκφραστικά μάτια. Σε κοιτούσαν με

τόση σοβαρότητα και προσοχή, που έδειχναν ανθρώπινη κατανοήση.

Άντικειμενικά, πρώτα σε μια ηλικιωμένη κυρία της γειτονιάς, που κάποια μέρα πέθανε. Δεν ξέρω, πώς μέσα από το θαύδαλο των ταρταρών του τετραγώνου κατόρθωσε να μας ανακαλύψει κι έδωσε στόχο της να την υιοθετήσουμε. Ποάγρια, για το όποιο δεν δυσκολεύτηκε καθόλου. Δεν μάθαμε τίποτα περισσότερο για το παρελθόν της. Ποά ήταν ή ηλικία της, πώς την έλεγαν.

Μας άφοσιώθηκε με κείνον τον απόλυτο και συγκινητικό τρόπο των ζώων, όταν κατάλαβουν ότι βρίσκουν ανταπόκριση στα κινήματά τους και σίγουρα προστασία.

Δεν είχε περάσει μισός χρόνος που μας ήρθε το πένθος. Ή Μούς - Μούς τραγούριζε στο σπίτι και αναζητούσε το χαμένο πρόσωπο με γοερές φωνές. "Όταν έδωσε την κυρά της να κάθεται σιωπηλή και μελαγχολική ανέβαινε άμεσως στα γόνατά της, ακουμπούσε τα ποδοράκια στο πτήθος της και δούλεε μέσα στα μάτια της το σοβάρι της δάγματος. Έμεινε έτσι ασάλευτη για ώρα, θαζώντας σ' αυτό το δάγμα βλή της την ψυχή.

Έπειτα από λίγο καιρό, ή

Μους - Μους απόκτησε ένα μυαδικό γαρίζο γιατί. Η στοργή της γι' αυτό ξεπέρασε το απλό ένστικτο, που περιορίζει το ενδιαφέρον της μητέρας - γάτας για τα παιδιά της, μόνο κατά την εποχή του θηλασμού. Ως την ενηλικίωσή τους. Έδω πιά, έσως να πρέπει να γίνει λόγος για άλλη μία μητρική αγάπη, όπως τη συναντούμε στον άνθρωπο χωρίς αυξομειώσεις. «Όταν έξαφνα ο γυιός της, ηλικίας δυό ετών, σωστός κεραμυδόγατος, απουσίαζε για ιδιωτικές του υποθέσεις, ή Μους - Μους γινόταν ανήσυχη και τον αναζητούσε μέσα κι έξω απ' το σπίτι, με γοερές φωνές. Ήταν σαν να του φώναζε «δέν συμψιχεύεσαι; πιά και λιγάκι!» Δέν άφινε ευκαιρία, ιδίως όταν αυτός κοιμόταν, να εκδηλώνει τα κινήματά της με επίμονα γλυψίματα, ως το σημείο να γίνεται φορτική και να προκαλεί τις διαισθητικές του, ή να τον αναγκάζει να το βάλει στα πόδια. Τέλος, αν κανείς δοκίμαζε να τον μαλλώσει για κάποιον αταξία, φωνάζοντάς του: «Δέν ντρέπεσαι; Ορίστε μας. Γιατί κάνε μου τη χάρη», ή Μους - Μους έσπευδε κοντά του με χαρακτηριστικά κωσουργήματα συμπαράστασης και προσπαθούσε με γλειψίματα ν' αποσταθμίσει το θυσάρεστο γεγονός».

Η μητρική στοργή της Μους - Μους δέν περιοριζόταν μόνο στο γυιό της. Ήταν ή ίδια και για το γέρο - γάτο του σπιτιού — κοδόντα γι' αυτόν όταν τον μαλλώνανε, όπως και για το γυιό της — πάντα έτοιμη ν' αγχαιάσει το πρώτο γιατί που είχε ά-

νάγκη προστασίας.

Όταν ο γυιός της ήταν ακόμα στην ηλικία του θηλασμού, φέραινε στο σπίτι ένα έγκυα λειμένο γιατί, προμερά τωλαιπωρημένο. Αν και ήταν σέ ηλικία που μπορούσε να τρώει κάθε τροφή, ή Μους - Μους έσπευσε να το υιοθετήσει και να του προσφέρει τους μαστούς της. Το περίεργο με ξεχωριστή φροντίδα και στοργή, δείχνοντας ότι καταλάβαινε πόσο του χρειαζόταν. Ο γέρος της γι' αυτό, έφτανε στο σημείο να δένει το ίδιο το παιδί της — αν και πολύ μικρότερο — κρινοντας τα ζωηρά παιχνίδια και δαγκώματά του, όταν παρατραβόσαν, ακατάλληλα για το τωλαιπωρημένο γιατί.

Αλλά, να, το περίεργο περιστατικό που συνέδραμε κάποτε, έσως απ' τα πιο σπάνια στην ιστορία της ζωής των ζώων.

Η Μους - Μους είχε πάψει πιά να γεννάει, ύστερα από δυό αποτυχημένες έγκυμοσύνες. Ήσως και να είχε υπερβεί την ηλικία της γονιμότητας. Συγκεκριμένα, είχε περάσει έναμιση χρόνο απ' την τελευταία της έγκυμοσύνη. Μιά μέρα, δρόχαμε ένα γατάκι έγκυα λειμένο και το φέραινε στο σπίτι. Ήταν ακόμα πολύ μικρό για να μπορεί να πιει γάλα μόνο του απ' το πιτάκι. Έτσι, δάχαμε μπρός τη στοργή. Μέλις ή Μους - Μους αντιλήφθηκε την παρουσία του, κυριολεκτικά αναστατώθηκε. Έτρεξε άμέσως κοντά του και μιλώντας του στη γλώσσα της, το μύρισε και το έγλειψε, αλλά άμέσως το άγρίωσε. Ήταν φανερό, ότι ήταν διχασμένη από τα

πιο αντιφατικά αίσθηματά: Τὸ φόβος ἀπὸ τῆ μιᾶ, μὴπως τὸ γατάκι ἀξιώσει νὰ θηλάσει ἀπ' τοῦς στεγνοῦς μαστοῦς τῆς, καὶ τὸ μητρικὸ φίλτρο ἀπὸ τὴν ἄλλη. Τὸ θέαμα ἦταν ἐκπληκτικὸ καὶ μιᾶς συγκινητικόν. Γιατί, ἡ Μοῦς - Μοῦς μιὰ τὸ ἐγλίσσε καὶ μιὰ τὸ ἀγρίωνε. Τελικὰ, τὸ πῆρε στὴν ἀγκαλιά τῆς μ' ἀληθινὴ ἀγαλλίαση, ὅταν αὐτὸ δὲν ἐπέμενε νὰ παραδιδάσει τὴν ἀπαγορευμένη περιοχὴ.

Τὸ γατάκι πού φροντίζαμε νὰ τὸ ἔχουμε πάντα χορτάτο, ἔμαθε ὅπ' τὴν ἀρχὴ νὰ σέβεται τὰ ὅρια πού εἶχε ὅλοι: ἡ Μοῦς - Μοῦς στὶς σχέσεις τους. Ἀλλὰ δὲν πέρασαν πολλὰς μέρες καὶ εἶδαμε τοῦτο τὸ ἐκπληκτικόν: Τῇ Μοῦς - Μοῦς νὰ προκαλεῖ τὸ γατάκι νὰ τὴν θηλάσει. Τέντωσε τὴν κοιλιά τῆς, τοῦ μιλῶσε μὲ φωνὲς παροτρυντικές, ὥστόσο, τελικὰ, κατ' ἄφεση νὰ τὸ κάνει νὰ καταλάβει ὅτι ἡ σχετικὴ ἀπαγόρευση, εἶχε ἄρθει. Στὴν ἀρχὴ νομίσαμε ὅτι αὐτὸ ἀποτελοῦσε μιὰ παραχώρηση καὶ μιὰ πράξιν ἄκρας ἀνυγῆς ἀπὸ μέσους τῆς Μοῦς - Μοῦς. Ὅμως, γρήγορα διαπιστώσαμε ὅτι τὸ γατάκι ἔπαιζε νὰ δέχεται τροφὴ ἀπ' τὴ σύριγγα, ἔχοντας ὁρεῖ τὴ φυσικὴ

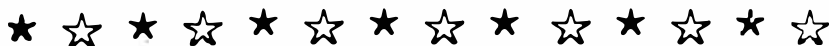
κὴ του τροφῇ τοῦς μαστοῦς τῆς Μοῦς - Μοῦς.

Συμβαίνει: ἕνα ζῷο σ' ἐποχὴ θηλασμοῦ νὰ υἱοθετεῖ ἕνα μικρό, ἀκόμη καὶ ἄλλου γένους. Ἀλλὰ, περιστατικὸ σὰν τῆς Μοῦς - Μοῦς, σ' ἐποχὴ στεριότητος, εἶναι μάλλον κάτι σπάνιο.

Ἵσως, ἀπὸ ἀρκετὰ χρόνια, εἶδα ἕνα ἐξίσου συγκινητικὸ περιστατικὸ μὲ ἡρωῖδα τὴ σκυλίτσα μιᾶς φίλης μου.

Ἡ σκυλίτσα ἦταν ἀκόμα πολὺ νεαρή καὶ δὲν εἶχε προφάσει νὰ γνωρίσει τὴ μητρότητα. Καθὼς ὅμως συνήθειζε νὰ παίζει μὲ τὰ μικρὰ γατάκια πού φώλιαζαν στὴ ζεστὴ κοιλιά τῆς, ὅταν ἡ μητέρα τους ἔλειπε, μπηγνε μέσα τῆς σὲ κίνηση, τὸ μητρικὸ φίλτρο. Ἔτσι, ἄρχισε μιὰ μέρα νὰ τὴ θηλάζει μὲ τὸ γάλα τῶν μαστῶν τῆς. Ἡ φυσικὴ μητέρα τῶν γατιῶν φαίνεται πῶς ὀργισε τὴ λύση, ἰδεώδη καὶ γιὰ νὰ δείξει: τὴν εὐγνωμοσύνη τῆς στὴν ἀνέλεπιστη τροφῇ, δὲν παρέλειπε καθε ὁράδι νὰ τῆς κοῦβαλᾷ κόκκιλα, κάνοντας πολλές φορές τὸ δρόμο ἀπὸ τὸ σπίτι στὴν κοντινὴ ταβέρνα καὶ ἀπ' τὴν ταβέρνα πρὸς σπίτι.

Μ ε λ : σ σ ἄ ν θ η

Λίγη Στοργή

Λίγη στοργή, λίγο φαί· και λίγ' ἀγάπη
νὰ τὶ γυρεύουμ' ἀπὸ σᾶς, ἀφεντικά,
κι ἐμεῖς γι' ἀντάλλαγμα σ' ὅλης τῆς Γῆς τὰ πλάτη
θάψαστε φίλοι σας πιστοὶ παντοτεινὰ

Κι ἂν δὲν μιᾶμε τὴ δική σας τὴ λαλιά,
εἴτε ζῳάκια εἴτε πουλιά,
ὅλα γυρεύουμε
γιὰ νὰ ξεσάνη τὴ φτωχούλα μας καρδιά

Καὶ νιάου - νιάου,
γὰβ - γὰβ - γὰβ
καὶ τσίου - τσίου - τσί

Ἐνα τραγούδι θὲ ν' ἀκουστῇ
Γιὰ νὰ γεμίση μὲ Ἄ γ ἄ π η ὅλη τὴ Γῆ.

Στίχοι - Μουσική
ΝΤΟΡΙΤΑΣ Θ. ΣΑΚΚΕΤΑ

Τὸ σκυλάκι τοῦ τυφλοῦ ζητιάνου

Ἐξω ἀπὸ τῆς τράπεζας τὴν πόρτα
στὴ χιονοβροχὴ κάθεται ὁ τυφλὸς ζητιάνος
καὶ καθὼς εἶναι κρυωμένος, δὲν μπορεῖ νὰ πῇ
— ἐλεῆστε με, ἀδέρφια μου! — δακρύζει.
Οἱ πελάτες τῆς τραπέζης προχωροῦν βιαστικοὶ κι ἀδιάφοροι.
Μόνον τὸ Σκυλάκι γαυγίζει καὶ πολλοὶ
«Ζωόφιλοι» τὸ γλυκοκοιτάζουν!
Καὶ ὁ τυφλὸς ζητιάνος παρηγορεῖται
ποὺ τὸ Σκυλάκι του δείχνει συμπόνεια,
γλείφοντας τὰ χέρια του.
Ἀναπληρώνει τὴν ἀνθρώπινη ἀγάπη;

ΑΙΑ. ΖΑΝΟΣ ΓΟΥΓΟΥΤΑΣ
Ντητρόιτ, Μίσιγκαν, Η.Π.Α.

ΤΑ ΖΩΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Τοῦ Προέδρου τῆς «Στέγης Ζώων»
 ἱατροῦ κ. Γεωρ. ΚΑΤΡΑΜΠΑΣΑ

« — Θὰ ἴθελαι πολὺ νὰ ἤμουν
 ἐλθετικὴ ἀγγελίδα.

— Δὲν θὰ θελα μὲ κ α ν έ ν α
 τρόπο νὰ ἤμουν ζῶο στὴν
 Ἑλλάδα, γράφει ὁ κ. Νιλ
 Μπλίνκωφ στὸ «Νάσιοναλ
 Ἰνκουάιρερ», ἀμερικανικὸ
 περιοδικὸ μὲ κυκλοφορία 5
 ἑκατομμυρίων φύλλων. Κι
 ἐξηγεῖ τὸ γ ι α τ ι :

— Στὴν Ἑλλάδα τὰ γαιδούρια
 ἀναγκάζονται νὰ δουλεύουν
 μέχρις ἐξαντλήσεως σ' ὅλη
 τὴ ζωὴ καὶ στὸ τέλος, ἀντὶ
 νὰ θανατώνονται μὲ ἀνθρω-
 πισμό, πετάγονται, ζωντανὰ
 σὲ γκρεμοὺς καὶ φάραγγια.

— Ἕνα ἀπὸ τ' ἀγαπημένα παι-
 χνίδια τῶν παιδιῶν εἶναι νὰ
 περιλούζουν τίς γάτες μὲ
 βενζίνη καὶ νὰ τοὺς βάζουν
 φωτιά.

— Ἕνα 11χρονο παιδί ἐδούλε
 τὰ μάτια τοῦ σκύλου του μὲ
 σιδερωσιλῆνα, ἐνῶ οἱ γο-
 νεῖς του καθόντουσαν καὶ
 κοίταζαν.

— Ἕνα σκυλὶ δέθηκε πίσω ἀ-
 πὸ ἓνα φορτηγὸ πού τῷ στυρε
 ἔτσι ὥσπου ψόφησε.

— Τ' ἀδέσποτα σκυλιὰ καὶ οἱ
 γάτες δολοφονοῦνται μὲ τρο-
 φὴ πού περιέχει σπασμένα
 γυαλιὰ ἢ ποντικοφάρμακα,
 πού καὶ τὰ δυὸ συνεπάγον-
 ται μ α ρ τ υ ρ ι ὃ θά-
 νατο.

Τὰ νεογέννητα σκυλιὰ καὶ
 γάτες, πού εἶναι ἀνεπιθύμη-
 τα, σφραγίζονται μέσα σὲ
 πλαστικούς σάκκους καὶ πε-
 τάζονται στὰ χωράφια, ὅπου
 ψοφᾶνε πιά-σιγὰ ἀπὸ ἀσφυ-
 ξία.

— ... παιδιὰ, προύχοντες τοῦ
 χωριοῦ καὶ παπᾶδες χτυποῦ-
 σαν ἓνα κρεμασμένο σκύλο,
 μέχρι θανάτου. Ὑποτίθεται
 ὅτι οἱ κραυγὲς ἀγωνίας τοῦ
 ἄμικρου ζώου θὰ ἐδιώχναν
 τὰ κακὰ πνεύματα...

— ... ἓνας δάσκαλος ἐπνίξε
 ἓνα σκύλο μπροστὰ στοὺς μα-
 θητὲς του, «γὰρ παραδειγμα-
 τισμό, ἐπειδὴ τὸ ζῶο εἶχε
 περάσει ἀπὸ τὴν πρᾶσιὰ
 τοῦ σχολικοῦ κήπου».

Ζ ω ό φ ι λ ο ι,

Ὅπως εἰλέπετε, ἡ ΦΟΒΕΡΗ
 αὐτὴ κατάστασι καὶ τὸ ΜΙΣΟΣ
 πρὸς τὰ ζῶα, ξέφυγαν ἀπὸ τὰ
 ὅρια τῆς Ἑλλάδας καὶ διέρρευ-
 σαν πρὸς τὸ διεθνὴ χωρὸ. Δὲν
 θὰ πῆτε ὅτι εἶναι «υπερβολές»
 ὅ,τι γράφεται στὸ ξένο περιο-
 δικό. Εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ δική
 σας ἐμπειρία εἶναι ἐπίσης πλού-
 σια στὰ θλιβερά αὐτὰ γεγονό-
 τα (γάτα πού «δαφτίζετα!» στὸ
 μίνιον, σκύλοι μὲ ἐξουρηγιένα
 μάτια, σκύλοι πνιγμένοι μὲ
 ἀγκαθωτὸ σύρμα κλπ., κλπ.).

Φύλοι μας,

Δὲν νομίζομε ὅτι ἀρκοῦν οἱ διαπιστώσεις. ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΔΡΑΣΟΜΕ, νὰ σταματήσουν οἱ φρικαλεότητες κατὰ Ζώων.

Πρέπει τὸ θέμα «ΖΩΑ» νὰ γίνῃ «Συνειδήσις»: Νὰ παύσουν οἱ μικροὶ νὰ τυραννοῦν τὰ Ζῶα «γιά πλάκα» καὶ οἱ μεγάλοι «γιά νὰ παίξουν τὰ παιδιά».

Ὁ λόγος μας καὶ ὁ καθεὶς χωριστὰ πρέπει νὰ δοῦσῃ, νὰ ἐκλείψῃ ἡ ντροπὴ τῆς Ἑλλάδας, ὅτι σ' αὐτὴ τῇ Χώρα τυραννιοῦνται τὰ Ζῶα κατὰ τρόπον εἰδεχθῇ καὶ ἀπάνθρωπο.

— Σᾶς περιμένουμε γιὰ μιὰ μάχη, ὅπου ἡ καλὴ προσπάθεια θὰ θριαμβεύσῃ.

— Τὰ ζῶα σὴν Ἑλλάδα νὰ μὴν εἶναι πιά «Μάρτυρες». Νὰ εἶναι οἱ σύντροφοι τῆς χαρᾶς καὶ τοῦ πόνου μας.

— Μὴν ἀρνηθῆτε στὸν ἑαυτό Σας τὴν τιμὴ καὶ τὴν ικανοποίηση τῆς ὑπερασπίσεως **ΑΝΤΙΠΕΡΑΣΙΠΙΣΤΩΝ ΥΠΑΡΕΞΩΝ**,

«Τῶν Φτωχῶν, μικρότερόν μας ἀδελφῶν».

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΚΑΤΡΑΜΠΑΣΑΣ, Ἰατρός

Πρόεδρος «Στέγης Ζώων»

ΖΩΟΦΙΛΟΙ,

Μὲ τὴν ἰδίαν εὐκαιρίᾳ, τὸ Σωματεῖο παρακαλεῖ νὰ σημειωθῇ:

— Τὸ Ταμεῖο ἔχει ἀνάγκη ἀμέσου ἐνισχύσεως, λόγω τοῦ ἀριθμοῦ τῶν περιθαλπομένων Ζώων καὶ τῆς αὐξήσεως τοῦ Τιμαρίθμου.

(«ΣΤΕΓΗ ΖΩΩΝ», Αἰγίνης 54, 812)

Ἡ διάθεση τῶν Ζώων τῆς «Στέγης» εἰς πραγματικὰ Ζωοφίλους, ἀποτελεῖ καθήκον ὅλων μας.

“ ΣΤΕΓΗ ΖΩΩΝ ΑΓΙΟΥ ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ ΑΣΣΙΖΗΣ ”

Μὲ ἰδιαιτέραν εὐχαρίστησιν ἀναγγέλλομε τὴν ἴδρυσιν τοῦ νέου Ζωοφιλικοῦ Σωματείου,

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ ΖΩΟΦΙΛΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ

μὲ ἔδρα τὰς Ἀθήνας. Τὰ Γραφεῖα τοῦ Σωματείου στεγάζονται ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Σοφίας Σλημῶν 30, εἰς τοὺς Ἀμπελοκήπους, Στάσις Ἀγίας Τριάδος, Τηλέφωνα: 69.25.704 — 69.25.654.

Στὸ Ἀδελφὸν Σωματεῖον εὐχόμεθα πραγματοποιήσιν σκοπιῶν καὶ ἐπιδιώξεων.

ΕΚΑΤΟΜΒΕΣ ΖΩΩΝ

Πέντε εκατομμύρια ζώα θυσιάζονται στη Γαλλία κάθε χρόνο για επιστημονικά πειράματα δοκιμής φαρμάκων, αλλά και... καλλυντικών. Τα πειράματα είναι βασανιστικά μέχρι θανάτου. Η ουσία που χρησιμοποιείται για τον χρωματισμό των θλαφάρων δοκιμάζεται πρώτα σε λαγούς, με αποτέλεσμα πολλοί να τυφλώνονται...

Ένας μικρός αριθμός αίσθαντικών Γάλλων — όπως έγραψε ή έφημερίδα «Φράνς-Ντιμάνς» — σχημάτισαν μια ομάδα «Κοιμάντος» για την απελευθέρωση

τα εγκαταστήσουν σε ενδιαφερόμενες οικογένειες. Η ενέργειά των είναι, βέβαια, παράνομη: Σύστασε συμμορία, παραδίσεις ασύλου, διακεκριμένη κλοπή, παρεμπόδιζε εργασίας... Προβλεπόμενη ποινή έως δέκα χρόνια φυλάκη. Ωστόσο, οι «κοιμάντος» αψήφησαν τον κίνδυνο να υποστούν επίθεση από τους φύλακες των εργαστηρίων, ενώ οι ίδιοι είναι κατά της βίας και ενεργούν άσπλοι. Και επέτυχαν, όπως στο Νοζάν-σύρ-Μάρν. Ένας δημοσιογράφος, μετέχων της ομάδας «κοιμάντος», πήρε φωτο-

τών σκυλιών, που προσρίζονται ως πειραματόζωα. Πένη, κατόρθωσαν με νυκτερινές επιδρομές, σε τέτοια εργαστήρια, να ελευθερώσουν πολλά σκυλιά και να

γραφίες (έτσι φορούσαν κουκούλες) και περιέγραψε την «επιχείρηση Τετράποδα». Μια επιχείρηση παράνομη, αλλά «άνθρωπιστική».

ΤΑ ΖΩΑ ΒΛΕΠΟΥΝ ΟΝΕΙΡΑ;

Τὰ ζῶα ὀνειρεύονται; Οἱ ψυχολόγοι ἀσχολοῦνται ἀπὸ καιρὸ μὲ τὸ πρόβλημα, χωρὶς νὰ μποροῦν ν' ἀπαντήσουν ἀναντίρρητα. Ἐν πρώτοις, δὲν ξέρουν πολλὰ πράγματα γιὰ τὸν ὕπνο τῶν ζώων. Ὁ γάτος ποὺ μισοκοιμάται δίπλα στὴ σόμπα καὶ δὲν κινεῖται ὅταν τὸν φωνάζετε, δὲν εἶναι διόλου κοιμισμένος.

Ἀφοῦ ὅμως τὰ ζῶα, ἰδίως τὰ θηλαστικά, ἔχουν τὸ ἴδιο νευρικό σύστημα καὶ τὶς ἴδιες λειτουργίες μὲ τὸ δικό μας, γιατί νὰ μὴν ὀνειρεύονται; Δυστυχῶς, δὲν θρέθηκε ἀκόμη τρόπος νὰ ρωτήσουμε ἓνα σκυλί γιατί ἔκλαιγε στὸν ὕπνο του, οὔτε ἓνα ἄλογο, γιατί στὸν ὕπνο του ἔκανε κινή-

σεις σὰν σ' ἓνα φανταστικό καλ-πασμό... Ὅπως, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ρωτήσουμε ἓνα θρέφος λίγων μηνῶν, γιατί ὅταν ἦταν κοιμισμένο, ἔδειχνε νὰ παραπονήται ἢ νὰ μειδιᾶ...

Ἐπειτα ἀπὸ πειράματα ποὺ ἔγιναν στὴ Γερμανία, ὁ δόκτωρ Μέντζελ ἐβεβαίωσε ὅτι τὸ σκυλί ἀρχίζει νὰ ὀνειρεύεται ἀπὸ ἡλικίας 8 ἡμερῶν. Ὁ δόκτωρ Σάρις ἐπέτυχε, μὲ βιολογικά διεγερτικά, νὰ προκαλῇ τεχνητὰ ὄνειρα. Σ' ἓνα σκυλί σὲ βαθύ ὕπνο, ἐτοποθέτησαν ἓνα καπνιστὸ λουκάνικο, σὲ ἀπόσταση τριῶν πόντων ἀπὸ τὴ μύτη του καὶ παρατήρησαν ὅτι, ἔπειτα ἀπὸ τριάντα δευτερόλεπτα, τὸ σκυλί ἔκανε κινήσεις μασήσεως ἐπὶ 2 ἢ 3 λεπτά. Ἐπειτα ἡσύχαξε καὶ ὅταν ξυπνοῦσε, ἐνῶ τὸ λουκάνικο ἦταν πάντοτε κοντὰ στὴ μύτη του, ἤθελε πέντε δόλκιμα λεπτά γιὰ νὰ ἐπαναλάβῃ τὶς κινήσεις τοῦ ὕπνου του.

Ὅλα αὐτὰ ὅμως, εἶναι ἀναλογικὴ ἐρμηνεία. Γιὰ νὰ μάθουμε ἀν ἓνα ζῶο πραγματικά ὀνειρεύεται, θὰ ἔπρεπε νὰ τὸ δοῦμε νὰ ἐπιτελῇ στὸν ὕπνο μὴ κίνηση ἐντελῶς ἀσυνήθιστη, ποὺ θὰ τὸ εἶχαμε μάθει νὰ κάνῃ στὸν ξύπνιο του ἔπειτα ἀπὸ ὀρισμένον ἐρεθισμὸ. Δυστυχῶς, ποτὲ δὲν μπόρεσε νὰ γίνῃ ἓνα τέτοιο πείραμα σὲ πλήρη μορφή, ὥστε δὲν μπορούμε ἀκόμη νὰ θέσουμε στὸ ἴδιο ἐπίπεδο τὰ ὄνειρα τῶν ἀνθρώπων (ὡς προϊόντα τῆς φαντασίας ἢ παθητικῆς μνήμης) καὶ τὰ ὄνειρα τῶν ζώων, ἀκόμη καὶ τὰ πλέον ἐξελιγμένα.

Dr Fernand Méry

Στό όρος Σινά: Παγκόσμιο κέντρο ειρήνης με Ναούς τριών θρησκειών

Στις 19 Νοεμβρίου — τρίτη επέτειο του ιστορικού ταξιδιού του στην Ιερουσαλήμ χάριν της ειρήνης στη Μέση Ανατολή — ο Πρόεδρος της Αιγύπτου Άνουαρ Σαντάτ, προτίθεται να καταθέσει θεμέλιο λίθο για ένα Παγκόσμιο Κέντρο Ειρήνης στους πρόποδες του Όρους Σινά, όπου θ' ανεγερθούν τρεις Ναοί: Ένας Ιουδαϊκός, ένας Χριστιανικός και ένας Μουσουλμανικός. Τα σχέδια ξεκινούν τρεις αρχιτέκτονες, ένας για κάθε θρησκεία: ο δόκτωρ Άδνελ Χαλίμ (Ελ Ριμάλ), Αιγύπτιος Μουσουλμάνος, ο Πιέρ Βαγκό, Χριστιανός από τη Γαλλία και ο καθηγητής Άλ Μάνσφελντ από το Ισραήλ. Θά

χρηασθούν για την ανέγερση των Ναών, τρία χρόνια μετά την κατάθεση του θεμέλιου λίθου και θ' απαιτηθώ δαπάνη 70 εκατομμυρίων δολλαρίων.

«Ένας είναι ο Θεός» έδωλεσε ο Πρόεδρος Σαντάτ σε δημοσιογράφους, «και οι έντολαί Του, που έδόθησαν στον Μωϋσή επί του Όρους Σινά, αποτελούν την βάση των τριών μονοθεϊστικών θρησκειών. Γι' αυτό απέφασα να χτίσω σ' αυτό το Ιερό Όρος του Θεού ένα έναίς συγκρότημα των τριών θρησκειών: ενός Τζαμιού, ενός χριστιανικού ναού και μιας συναγωγής».

Ο Πρόεδρος Σαντάτ διέταξε να σχεδιασθή το Κέντρον Ειρή-

νης, σὲ ἱκανὴ ἀπόσταση ἀπὸ τὸ Ὀρθόδοξο Χριστιανικὸ μοναστήρι τῆς Ἀγίας Αἰκατερίνης, γιὰ νὰ μὴ τὸ ἀνταγωνίζεται. Ὁ κ. Σαν-τὰς ζητεῖ ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον νὰ ἐνισχύσῃ χρηματικὰ τὸ ἔργον, ὥστε νὰ πραγματοποιηθῇ χωρὶς καθυστέρησης. Προτίθεται νὰ καλέσῃ στὴν τελετὴ καταθέσε-ως τοῦ θεμελίου λίθου τὸν Πάπα τῆς Ρώμης, τὸν Πρόεδρο τῶν

Ἑνωμένων Πολιτειῶν καὶ ἄλλες διεθνεῖς προσωπικότητες.

Θέλοντας νὰ υπογραμμίσῃ ὅτι αὐτὸ τὸ συμβολικὸ γιὰ τὴν Εἰρήνῃ ἔργον εἶναι «τὸ ἔργον τῆς ζωῆς του», ἐδήλωσε ὅτι περιέ-λαβε στὴ διαθήκῃ του τὴν ἐπιθυ-μιά νὰ ἐνταφιασθῇ μετὰ-τὸν θά-νατό του κάπου κοντὰ στὸ μου-σειατικὸ τῆς αἰμ.

Η ΒΙΒΛΟΣ ΕΙΝΑΙ ΔΙΚΗ ΣΟΥ :

Τὶ κι' ἂν εἶσαι Μωαμεθανός, Χριστιανός
ἢ Ἑβραῖος!

Προλογίζοντας τὴν 17η Παγ-κόσμια ἡμέρα τῆς Βίβλου, στὸ Πνευματικὸ Κέντρο Ἀθηνῶν, στίς 9 Φεβρουαρίου 1981, ἡ κ. Ρόζα Ἀσσέρ εἶπε, μεταξύ ἄλ-λων:

Μιά καὶ τιμᾶς τῇ μητέρα καὶ τὸν πατέρα σου

Μιά καὶ δὲν ἔχεις ἀφαιρέσει τὴ ζωὴ συνανθρώπου σου

Μιά καὶ τιμᾶς τὸ γάμο σου καὶ δὲν ἔχεις λερώσει τὸ στεφάνι σου, ὅπως λέει ὁ λαὸς

Μιά καὶ δὲν κλέβεις

Μιά καὶ δὲν δίνεις ψεύτικες μαρ-τυρίες

Μιά καὶ δὲν ὀρκίζεσαι στ' ὄνομα τοῦ Κυρίου γιὰ ψεύτικα ἢ ἀσήμαντα πράγματα

Μιά καὶ δὲν φθονεῖς τοῦ γείτονα τῇ γυναίκα, τὸ σπίτι, τὰ ζῶα, τοὺς δούλους καὶ ὅ,τιδήποτε εἶναι δι-κό του

Μιά καὶ τηρεῖς τὴν ἑβδομαδιαία ἀργία, ὅχι μόνο γιὰ σέ, ἀλλὰ καὶ γι' αὐτοὺς ποὺ ἔχεις στὴ δούλε-ψή σου,

— ὅπως λένε οἱ ἐντολές

— Καὶ ἐφ' ὅσον θεωρήσεις Ιε-ρό σου καθήκον κάθε μέρα νὰ δι-δάσκεις γι αὐτὲς τὰ παιδιά σου (Δευτερονόμιο 6 - 7)

— Καὶ ἐφ' ὅσον κατορθώσεις ν' ἀγαπήσεις τὸ συνάνθρωπό σου σὰν τὸν ἴδιο σου τὸν ἑαυτό,

Τότε ἡ Βίβλος εἶναι δική σου, τί κι ἂν εἶσαι Μωαμεθανός, Χριστιανός ἢ Ἑβραῖος.

Τὴν ἀπαράγραπτη σταθερότη-τα τῶν παραπάνω, ἔρχεται κάθε χρόνος καὶ θέλει νὰ τονίσει ἡ Παγκόσμια ἡμέρα τῆς Βίβλου.

Καθερώθηκε πρὶν 17 χρόνια.

Χωρὶς «Φιλιόκβε»

«Πιστεύομεν εἰς τὸ πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ Κύριον, τὸ Ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυ-νούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν».

Μὲ αὐτὰ τὰ λόγια εἰπωμένα στὰ ἑλληνικά, ὅπως τὰ εἶχε δια-τυπώσῃ πρὶν δεκαεῖς αἰῶνες τὸ 381 ἡ Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἄρχισε ὁ Πάπας Ἰωάννης Παῦλος ὁ Β' στὴ βαρυσήμαντὴ δημῶνιά του στὸν καθεδρικό ναὸ τοῦ Ἁγίου Πέτρου

στό Βατικανό, όπου εορταζόταν ή μεγάλη αυτή επέτειος για την χριστιανοσύνη, επ' ευκαιρία της Πεντηκοστής των Καθολικών, στις 7 Ιουνίου.

Η Σύνοδος της Κωνσταντινουπόλεως, το 381, είχε διακηρύξει τη θεϊκή ουσία του Αγίου Πνεύματος και είχε αναγνωρίσει στον επίσκοπο της Κωνσταντινουπόλεως ίση σπουδαιότητα με εκείνον της Ρώμης. Πενήντα χρόνια αργότερα, το 431, η Σύνοδος της Εφέσου, που είχε συγκαλέσει ο αυτοκράτορας Θεοδοσίος διακήρυξε την πίστη της Εκκλησίας στην Παναγία Θεωτόκο.

Οι δύο αυτές επέτειοι γιορταστήκαν στη Ρώμη και την Κωνσταντινούπολη με μεγαλοπρεπείς τελετές.

Ιστορικό χαρακτήρήσθηκε το γεγονός της απαγγελίας του σιμβόλου της Πίστεως στο Ναό του Αγίου Πέτρου της Ρώμης, στα ελληνικά από τον Πάπα Ιωάννη - Παύλο Β' την Κυριακή, κατά τρόπο απόλυτα ορθόδοξο, αφού είχε αφαιρεθεί ή προσθήκη του «Φιλιόκο» δηλαδή: ή εκπόρευση του Αγίου Πνεύματος και εκ του Υιού».

Στο Οικουμενικό Πατριαρχείο, εξ άλλου, όπου με πανορθόδοξη συμμετοχή γιορτάσθηκε ή 1600ή επέτειος της Β' Οικουμενικής Συνόδου, ο Πατριάρχης Δημήτριος διάβασε ιστορικού περιεχομένου εγκύκλιο που διακηρύσσει την πίστη των Ορθοδόξων με βάση το σύμβολο της πίστεως των Οικουμενικών Συνόδων Εφέσου και Κωνσταντινουπόλεως.

Αναφερόμενος στην προσθήκη

του «Φιλιόκο», είπε πως αυτό έγινε θέμα διχοστασίας, ερίε επί αιώνες άλλοτριώσας τάς δύο Εκκλησίας και κατά τον Τερβι Φώτιο των κακών κορώνις», διά την Εκκλησία του Χριστού, και ως τουαύτη είναι παντάπασι απαράδεκτος και απόβλητος».

Ο Οικουμενικός Πατριάρχης εκφράζει την ευχή ότι οι κατά τόπους Εκκλησίες, με την ευκαιρία και αυτής της επέτειου, θα αποκαταστήσουν το αρχικό κείμενο, «εις την ανόθευσον πρωταρχικήν αυτού σύνταξιν και μορφήν άνευ της προσθήκης».

Αλλά ή απάλειψις του Φιλιόκο δεν ήταν παρά μια ελπίδα φιλοφροσύνης για τον εορτασμό της επέτειου. Διόλου δέν σημαίνει ή προσωνίζις την απάρεση του άγκυθιού αυτού στις σχέσεις των δύο Εκκλησιών.

Πίθηκοι,

οί πρόγονοί μας;

Δικαιολογημένα ανημέτρησις έγινε στο Σακραμέντο της Καλιφορνίας ανάμεσα σε φανατικούς χριστιανούς και διάφορους επιστήμονες, σχετικά με την καταγωγή του ανθρώπινου είδους. Το γεγονός ότι οι πλευρές παραδέχτηκαν πως ή θεωρία για κοινή προέλευση ανθρώπου και πιθήκου δέν είναι δυνατό να αποδεχθεί, δέν καθησύχασε τις δύο πρώτες παρατάξεις, που συγκρούστηκαν επανειλημμένως.

Οι χριστιανοί κατέφυγαν στο δικαστήριο για να επαναφέρουν το μάθημα της Γενέσεως, που περιλαμβάνεται στα σχολικά έγ-

χειρίδια. ὅπως ἀκριβῶς περιγράφεται στήν Ἀγία Γραφή. Ἀντίπαλοί τους εἶναι οἱ ἐπιστήμονες τοῦ κέντρου ἐρευνῶν γιά τή δημιουργία, πού ἐδρεύει στό Σάν Ντιέγκο. Ἡ δίκη ἐκαλύπτετο μέ ἐκτεταμένα ρεπορτάζ σέ ὅλες τίς μεγάλες ἀμερικανικές ἐφημερίδες.

Λοιπὸν, ὑπάρχουν οἱ «ἐξωγήϊνοι»;

Ὁ Γαλαξίας στὸν ὅποιον ἀνήκει ἡ Γῆ, ἔχει περισσότερα ἀπὸ ἑκατὸ δισεκατομμύρια ἀστέρια. «Κατοικεῖται» κάποιος ἀπὸ αὐτά; Ἡ μὴπως κατοικοῦνται πολλά; Ἡ πάλι, μὴπως δὲν κατοικεῖται κανένα; Κι ἔξω ἀπὸ τὸ μικρὸ γαλαξία μας; Στὸ ἄπειρο Σύμπαν, ὅπου ἀμέτρητοι — σέ ἰλιγγιώδεις ἀριθμούς — ἄλλοι Γαλαξίες, πολὺ μεγαλύτεροι ἀπὸ τὸν δικὸ μας, ἀποτελοῦν τὴν ἐπέκταση τοῦ ἀπείρου. τί συμβαίνει ἐκεῖ;

Υπάρχει «ζωή», ἢ μὴπως ὁ ἄνθρωπος καὶ τὰ ζῶα τοῦ πλανήτη μας, τὰ φυτὰ καὶ τὰ πουλιά, εἶναι οἱ μοναδικοὶ ζωντανοὶ ὄργανισμοὶ στὸ Σύμπαν; Τὸ ἐρώτημα δὲν εἶναι καθόλου καινούργιο, ἀλλὰ πολὺ καινούργια εἶναι ἢ ἐκθέσει πού μὲντας πρὶν λίγες μέρες ὑπέβαλαν στὸν Ὀργανισμὸ Ἠνωμένων Ἐθνῶν διαπραγματῆς ἐπιστήμονες, ὑποστηρίζοντας ὅτι «ὕπάρχει ζωὴ στὸ Σύμπαν—πέρα ἀπὸ τὴ γῆ». Καὶ ὅχι μόνον «ὕπάρχει ζωή», πού θὰ μπορούσε νὰ υποθέσει κανένας πῶς βρίσκεται σέ μιὰ πρωτόγονη μορφή, ἀλλὰ σέ μερικὲς περι-

πτώσεις — ὅπως ἰσχυρίζονται οἱ ἐπιστήμονες αὐτοὶ—ὕπάρχει «ἀκόμη καὶ πολιτισμὸς ἀνεπτυγμένος καὶ ἐξελιγμένος ὅσο καὶ ὁ δικὸς μας, ἢ καὶ ἀνώτερος...».

Ὁ Ὀργανισμὸς Ἠνωμένων Ἐθνῶν, μέ τίς ἀνάλογες ἐμάδες ἐρευνητῶν του καὶ εἰδικῶν, ἔχει ἀσχοληθεῖ ἀπὸ πολλὰς δεκαετίες μέ τὸ θέμα τῆς «ζωῆς στὸ σύμπαν», καθὼς καὶ μέ τὴν ἐξερεύνηση τοῦ σύμπαντος μέ τὰ τεχνολογικά μέσα πού διαθέτουμε σήμερα. Μιὰ ἐμάδα ἀπὸ 15 ἐπιστήμονες ἀπὸ τίς Ἠνωμένες Πολιτείες, τὴ Σοβιετικὴ Ἑνωση, τὴ Βρεταννία, τὴ Γαλλία, τὴν Τσεχοσλοβακία, τὴν Πολωνία, τὴν Οὐγγαρία, τὴν Ἰαπωνία, τὴν Ἰνδονησία, καὶ τὴν Ἰνδία, ἀνέλαβε νὰ συντάξει γιὰ λογαριασμὸ τοῦ Ὀργανισμοῦ Ἠνωμένων Ἐθνῶν μιὰ ἐκθεση, στὴν ὁποία θὰ περιληφθῶνταν οἱ ἀπόψεις καὶ τὰ πορίσματα τῶν εἰδικῶν, προκειμένου νὰ γίνουν σχετικὲς ἀνακοινώσεις καὶ συζητήσεις, κατὰ τὴ δευτέρη διάσκεψη τοῦ ΟΗΕ γιὰ τὴν ἐξερεύνηση καὶ τὴν εἰρηκτικὴ χρῆση τοῦ Διαστήματος, πού θὰ συγκληθεῖ στὴ Βιέννη, ἀπὸ τίς 9 ὡς τίς 22 Αὐγούστου 1982.

Τὸν Αὐγούστο τοῦ 1982, θὰ γίνῃ τρόπον τινά, ἢ «ἐπιστημονοποίηση» τῶν ἀπόψεων τῆς ἐμάδας τῶν 15 ἐπιστημόνων, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ὑποβάλει ἤδη τὴν ἐκθέσιν τους, πού παρουσιάζει ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἀναμένεται ὅτι θὰ προκαλέσει μιὰ νέα σειρά συζητήσεων καὶ «διαμάχης» γύρω ἀπὸ τὸ θέμα τῆς ὑπαρξῆς ἢ ὅχι ζωῆς στὸ σύμπαν, τὸ ὁποῖο εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ οὐσι-

ώδη που περιλαμβάνονται στην έκθεση. Στην Βιέννη θα γίνει η επίσημη ανάγνωση ελόκληρης της έκθεσης και του κεφαλαίου, η ανάγνωση εξογλήνης νομιμοσύνης. Ξέρουμε από τώρα τις απόψεις της επιστημονικής ομάδας του ΟΗΕ.

Οι επιστήμονες του ΟΗΕ έχουν τώρα να ενισχύσουν την πίστη για την σκοπιμότητα της επιστήμης και της επαφής με τους «ουράνιους πολιτισμούς». Πρώτα όμως, πρέπει να τολμήσουν να απαντήσουμε έτσι στο έρωτήμα, αν «υπάρχουν».

‘Ο «ἀρχάνθρωπος»

700.000 έτων

Σημαντική αναφορά στα ευρήματα των Πετραλώνων Χαλκιδεικής, έγινε από τους όμιλητές, κατά την τελευταία μέρα του Συμποσίου της ΟΥΝΕΣΚΟ, που πραγματοποιήθηκε από 2-5 Απριλίου στην Πάρισι, και από τα γεγονότα εξελίχθηκε σε ανθρωπολογικό συνέδριο.

Μεταξύ των όμιλητών, ο ανθρωπολόγος Γυδός καθηγητής Α. Βινυάρντι, διεδίδαξε, ότι η ήλιαια του ἀρχάνθρωπου δεν είναι μικρότερη από 700.000 χρόνια, δηλ. τόσο παλιά, όσο άλλα ανθρωπολογικά τεκμήρια της Αφρικής και της Ασίας.

‘Ο Μεξικανός ανθρωπολόγος καθηγητής κ. Σαντιάγκο Γκενοδές εξέθεσε, από προσωπικές του διαπιστώσεις και αὐτοψία στο πηγάδι των Πετραλώνων, τις απόψεις του, σύμφωνα με τις ό-

ποιες, ο Πετραλώνιος άνθρωπος είναι: μέχρι της στιγμής ο παλαιότερος πρόγονος των Εὐρωπαίων και άνηκει στην κατηγορία των χόμις έρέκτους (ἀρχάνθρωπων). Θεώρησε την ανακάλυψη τόσο μεγάλης σημασίας, ίσης με την ανακάλυψη της πενικιλίνης, η την κατάρτιση της σελήνης από τον άνθρωπο.

‘Ο Συναγαλλέας ανθρωπολόγος καθηγητής κ. Σάιν Άντα Ντιπ παραδέχθηκε, πως η ήλιαια του ἀρχάνθρωπου πρέπει να φτάνει στις 750.000 χρόνια και έπίδεσάιτε πως η Ελλάδα δεν είναι μόνον λίκνον του κλασσικού πολιτισμού αλλά και του Εὐρωπαϊκού ανθρώπου.

Κατά του καρκίνου

Εδουλεύθη (από τον κ. Γεώργ. Σταματάκη, Άριστοτέλους 126, Αθήνα), με πρωτότυπη πρόταση:

Έάν στα μεγάλα νεκροταφεία της περιοχής πρωτεύουσας και (θεο) νίκης εγκατασταθεί μονίμως ένας υπάλληλος, δίπλα στο τραπέζι του γραφείου τελετών, με δύο μπλόκ, ένα για την Αντικαρκινική Έταιρία και ένα για τον Ερυθρό Σταυρό, η και με ένα τρίτο για άλλα Ίδρύματα, θα διευκολύνονται όσοι θέλουν να καταθέσουν δωρεές αντί στεφάνων. Έξ άλλου, όσοι θέλουν τις δωρεές τους υπέρ άλλου Ίδρύματος, θα τις καταθέσουν απ’ ευθείας εκεί, η μέσω των εφημερίδων, η και στον ίδιο υπάλληλο.

Μνήμη όλοκαυτώματος

Πολύς κόσμος παρευρέθη στα εγκαίνια του Παιδότοπου της όδοϋ Πάφου, στη δημιουργία του οποίου συνέβαλαν οι κυρίες της Ισραηλιτικής Κοινότητας Αθηνών. Ο παιδότοπος έγινε στα πλαίσια του Έτους του Παιδιού, για να μνημονευθούν τα 13.000 Έλληνόπουλα - Εβραίοπουλα θύματα της ναζιστικής κατασχής.

Κατά την τελετή, μίλησαν ο ύπουργός Βιομηχανίας και Ενέργειας κ. Στ. Μάνος, ο δήμαρχος Αθηναίων κ. Δ. Μπέης και η κ. Ρόζα Άσέρ.

Στην έμψιλία του, ο κ. Μάνος είπε ότι οι κυρίες της Ισραηλιτικής Κοινότητας Αθηνών διάλεξαν μία από τις πιο πυκνοκατοικημένες περιοχές της Αθήνας και θέθεσαν μεγάλο πηήμα της δαπάνης για τη διαμόρφωσή του. «δείγμα μιας ευγενικής και χρήσιμης ιδιωτικής πρωτοβουλίας και για να θυμόμαστε ότι 13.000 Έλληνόπουλα έβραϊκής καταγωγής θυσιάστηκαν στον πόλεμο στο πιο άσθβαρο όλοκαύτωμα που γνώρισε η ιστορία. «Ας θυμούνται οι μεγαλύτεροι — τόνισε ο ύπουργός — σε τι φρικαλεότητες μπορούν να οδηγηθούν οι λαοί, όταν λησιμονούν να ζωντανή την Δημοκρατία τόπο τους».

Στην έμψιλία της η κ. Ρόζα Άσέρ ανέφερε ότι, στα χρόνια έκείνα της συμφοράς, 67.000 έφυγαν για να μην ξαναγυρίσουν, το 87% του έβραϊκού πληθυσμού της χώρας. Από αυτούς, 13.000 ήταν παιδιά».

Κόμμα οικόλόγων

Ο γνωστός συγγραφέας και σχολιαστής της τηλεόρασης κ. Ζάχος Χατζηφωτίου προτείνει να ιδρυθή ένα νέο κόμμα: των Οίκολόγων. Καί στην Ελλάδα, όπως και στη Γαλλία και άλλες χώρες της Ερώπης. Η Οικολογία μεριμνά για την διατήρηση της ισορροπίας μεταξύ των οικοσυστημάτων και εξασφάλιση συνθηκών βιωσίμων για τον άνθρωπο. Συγκεκριμένα, για καθαρή ατμόσφαιρα, ήμελυντη και αδιάβρωτη γή, καθαρές θάλασσες και ποταμούς με παράλληλη προστασία της χλωρίδας (φυτών) και της πανίδας (των ζώων).

«Στις τελευταίες προεδρικές εκλογές της Γαλλίας — γράφει — το κόμμα των Οικόλόγων πήρε 1.126.000 ψήφους, σ' ένα τόπο που οι συνθήκες ζωής είναι ύψηλότατου επιπέδου και δεν έχουν καμμία σχέση με τις δικές μας άπάνθρωπες και δηλητηριαιμένες. "Αν λοιπόν στη Γαλλία το κόμμα των Οικόλόγων πήρε 4 τοίς εκατό, στη Γαλλία πρέπει να πάρη 14. Να μπή στη Βουλή και να ασκήση με τη δύναμή του μία σκληρή αντιπολιτευτική κριτική στη μολυσματική κομμουνική ρουσφετολογία.

Πυρήνες ύπάρχουν έτοιμοι. Είναι κατ' αρχήν οι Σύλλογοι των Ζωοφίλων, με χιλιάδες δραστήρια μέλη. Είναι επίσης τα μέλη του Ίνστιτούτου Καταναλωτών. Είναι ο Σύλλογος Προστασίας Περιβάλλοντος. Είναι οι Σύλλογοι του «πρασίνου». Είναι οι φυτολατρικοί και άλλοι και άλλοι.

Ο Χρονογράφος

Μεταξύ μας

ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΜΑΣ

Τὰ Γραφεία τοῦ «Ἰλισοῦ», Δραγατανίου 6, ὄροφος 6ος, (Πλατ. Κλυθυμῶνος), εἶναι ἀνοικτὰ καθημερινῶς, πλὴν Σαββάτου, 9-12.30 π.μ. Τηλ. Γραφείων: 3246-837.

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Παρακαλοῦμεν, ἀποστέλλετε μὲ ταχυδρομικὴν ἢ τραπεζικὴν ἐπιταγὴν εἰς τὴν διεύθυνσιν: «Κωστὴν Μελισσαρόπουλον, Δραγατσανίου 6, Ἀθήνας, 122». Ἀποστολαί μὲ τραπεζικὰς ἐντολὰς μᾶς δυσκολεύουν.

ΑΛΛΑΓΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΩΝ

Τεύχη ἀποσταλέντα στοὺς κατωτέρω συνδρομητὰς μας, ἐπεστράφησαν ἀπὸ τὸ Ταχυδρομεῖον μὲ τὴν σημείωσιν: «μετάκλησε» ἢ «ἄγνωστος». Παρακαλοῦνται ὅσοι τοὺς γνωρίζουν νὰ τοὺς εἰδοποιήσουν ἢ νὰ μᾶς δώσουν τὰς διευθύνσεις των:

ΑΘΗΝΩΝ

Γ. Βασιλείου, Πλειάδων 32, Π. Φ.
Ἀρ. Βουδούρης, Βενάδρου 15, Πεύκη

Κων. Καρατζᾶς, Σκουφᾶ 11

Νικ. Κατσιαδάκος, Β. Κων(ν)ου 54, Πειραιεύς

Γ. Μαραμῆνος, Ἀδριανοῦ 127

Ἀν. Πλαταρᾶς, Ρόδου 42, Αἰγάλ.

Ἀρ. Ρωμαῖος, Ραιδεστοῦ 20, Πειρ

Κοσμ. Σταυρίδης, Βασ. Σοφίας 59, Ν. Ἡράκλειον

Ἀφρ. Χαρίτου, Φιλελλήνων 9, Πειρ.

ΕΠΑΡΧΙΩΝ

Θεοδ. Ἀγγελόπουλος, Καρτάλη 105, Βόλος

Θεολ. Βησσαρίδης, Δενδρινοῦ 11, Ρόδος

Γ. Ζαχάρης, Δράμα

Β. Ἰωαννίδης, Ρουσβελτ 61, Δράμα

Δ. Κῶης, Ἀρίωνος 8, Ψαροφάι-Πάτραι

Στ. Μουρωνᾶς, Ἱατρός, Λ. Ἀλεξάνδρας 38, Κέρκυρα

Β. Ραντόπουλος, Δικηγόρος Φράγκων 20 Θεσσαλονίκη

Χρ. Σταυρόπουλος, Παπαπαύλου 68' Σέρραι

Ἀν. Τρότζις, Ἀγ. Θεοδώρων 8, Θεσσαλονίκη

Μεν. Χασιρτζόγλου, Κασσανόρου 1, Καβάλα

Β. Χρυσόμαλλος, Βόλος

Σωτ. Ξιοῦρος, Λευκωσία

Ἀντ. Βλασσόπουλος, Τορόντο, Καναδά

Καίτη Μαγνήσαλη, Γαλλία

ΕΓΚΑΤΕΛΕΙΨΑΝ ΤΟΝ ΓΗΙΝΟΝ ΒΙΟΝ

Βασ. Δαδαρούκας, Ν. Σμύρνη

Στυλ. Ηλιάδης, Κηφισιά

Στέφ. Παπαδόπουλος, Θεο(ν)ίκη

Κατίνα Φράγκου, Ἀθήναι

Δημ. Φράγκος, Μεξικό

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

(Μὲ τὴ σειρὰ λήψεως)

Βολιώτες Ποιητὲς (Ἀλέκα Δήμου, Νίκος Ζούμπρος, Σόφη Μαρκογιαννοπούλου, Μανώλης Μηπαλῆς, Λίτσα Οἰκονόμου, Τοξότης, Γιάννης Τσιγκρας)

Πέτρ. Ἀλ. Παναγιωτίδης: Ἐλπίδες καὶ ὄνειρα, κοράγιο καὶ πίστις. Ἀθήνα 1981

Διονύσιος Β. Κουλεντιανός: Στὸ ζωδιο τῶν Διδύμων (ποίημα). Κορυδαλλὸς 1981

Θύμιος Χριστόπουλος: Ὁ Καντηλανάφτης (διήγημα). Δελφοί 1980

Θάναος Κιτσικόπουλος: Φωνὲς κοντὰ στὸ χῶμα (ποίηματα). Κέδρος 1981

«ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΙΛΙΣΟΣ»

της Θεοσοφικής Έταιρίας
 ἐν Ἑλλάδι, Δραγατσανίου
 6. Έκδότης - Διευθυντής: Κω-
 στῆς Ν. Μελισσαρόπουλος,
 Πλατ. Ἐθνικῆς Τραπεζῆς 3,
 Φιλοθέη. Προϊστάμ. Τυπογρα-
 φείου: Ε. Σωτηρόπουλος &
 Σία, Κερατσινίου 72, Τ.Τ.
 209-Τηλ. 5224728.

Τιμὴ τεύχους δρχ. 60
 Ἰούλιος — Ὀκτώβριος

Ἀγγελικὴ Ἀρμύρα: Ἡ ζωὴ καὶ τὸ
 ἔργο τῆς Λούλας Κωνσταντινίδου.
 Ἀθήνα 1981

Κώστας Οἰκονόμου: Ἀναδυομένη σι-
 ωπὴ (ποιήματα). Ἀθήνα 1981

Θεόδωρος Μαρσέλος: Οὐτοπία (νου-
 βέλα). Λευκωσία 1981

Ρόγης Παπαγγέλου: Διτὰ (θέατρο).
 Ἀθήνα 1981

Δημ. Νεστορίδης: Βιώματα (ποιή-
 ματα). Ἀθήνα 1981

Δημοσθ. Κόκκινος: Ὁ Παλαιὸς τῶν
 ἡμερῶν (Ποιητικὴ Σύνθεση), Ἰ-
 ωάννινα 1980

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Βωμὸς Τέχνης (Μάρτ. - Ἀπρίλ.)

Κριτικὴ Ἑστία (Μάρτ. - Ἀπρίλ.)

Ἡπειρωτικὴ Ἑστία (Μάρτ.-Ἀπρ.)
 (Μάιος-Ἰούν.)

Ἰσραηλινὰ Νέα (Μάρτ.)

Ὁ Κόσμος τῆς Ψυχῆς (Μάρτ.-Ἀπρ.)

Κρίκος (Μάρτ.-Ἀπρ., Μάιος-Ἰούν.,
 Ἰούλ.-Αὔγ.)

Πνευματικὴ Κύπρος (Μάρτ. - Ἀπρ.,
 Μάης - Ἰούλ.)

Ἀνοικτοὶ Ὁρίζοντες (Ἀπρ., Μάιος,
 Ἰούν.)

Ἐλευθέρη Σκέψη (Ἀπρ., Μάιος,
 Ἰούν.)

Σύγχρονη Σκέψη (Μάιος, Ἰούν., Αὔγ.)
 Σμύρνη (Ἀπρ. - Ἰούν.)

Περιοδικὸν Ἑλληνίδων Βορ. Ἑλλά-
 δος (Μάιος-Ἰούν.)

Διώνη (Τεύχος 2ον)

Χρονικὰ (Ἰούν.)

Λαογραφικὴ Κύπρος (Γεν.-Δεκ. 81)

Προβλήματα (Ἰαν. - Μάρτ.)

Ἡ Φιλολογικὴ (Ἰούλ.)

Σταθμοὶ (Μάιος, Ἰούν., Ἰούλ. -
 Αὔγ.)

Τριφυλικὴ Ἑστία (Ἀπρ. - Μάης,
 Ἰούν. - Ἰούλ.)

Ὁ Φυσιολάτρης (Ἰούλ. - Αὔγ.,
 Σεπτ. - Ὀκτ.)

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ
 ΤΟΥ «ΙΛΙΣΟΥ»

Ἀλεξανδρούπολις: Ἑλ. Γιαννῶτας

Βόλος: Γ. Κουκουβίνος

Δράμα: Φιλ. Τζάλλας

Ζάκυνθος: Ν. Ταμπαλῆς

Ἡράκλειον: Λ. Κουντής

Θεσ/νίκη: Εὐ. Ψαρᾶς, Βιβλιοπωλεῖ-
 ον Ἱπποδρομίου 10, τηλ. 265 042

Ἰωάννινα: Μιχ. Πραπίδης

Καβάλα: Πέτρος Φραγκίδης

Καλαμάτα: Π. Γκλεγκλές

Κέρκυρα: Κ. Ἀγιοῦς

Κομοτινὴ: Ἰω. Σαμουρκασίδης

Λαμία: Κ. Φαλίδας

Λάρισα: Βασ. Παπαζήσης

Μυτιλήνη: Αρ. Ἀρμούντας

Πάτραι: Ἀθ. Κοντοσάκης

Σύρος: Π. Ζαραφωνίτης

Χαλκίδα: Γ. Λάμπρου

Χανιά: Βασ. Σπυριδάκης

Ἀμμόχωστος: Ἀνδρ. Τσόκκος

Λεμεσός: Ἀντ. Στυλιανοῦ

Λευκωσία: Ἀχ. Ζαβαλλῆς, Π. Δε-
 κατῆς

Πάφος: Κ. Καθητζιώτης

Βίβλια Krishnamurti

Στά πόδια του Διδασκάλου (Έκδ. 1966)	70
Έκλογαί από τον Κριшнаमूर्ति (Κ. Μελισσαροπούλου)	150
Ο Κριшнаमूर्ति για τον Διαλογισμό (Κ. Μελισσαροπούλου)	80
Εκπαίδευσι και σημασία ζωής — 1953	150
Ελευθερία — η άρχη και τὸ τέλος — 1954	300
Στοχασμοί πάνω στη ζωή (Α' σειρά) — 1956	250
Στοχασμοί πάνω στη ζωή (Β' σειρά) — 1958	250
Στοχασμοί πάνω στη ζωή (Γ' σειρά) — 1960	350
Ομιλίες στην Εύρωπη — 1967	250
Στη σιγή του Νοῦ — 1970	200
Ἡ ἀναγκαιότητα τῆς ἀλλαγῆς — 1970	200
Τὸ πέταγμα τοῦ ἀπτοῦ — 1971	200
Τὰ πρῶτα βήματα τῆς μάθησης — 1975	300

Ἐγγράψετε νέους συνδρομητάς

Συνδρομή 1981 δρχ. 300 ἑξωτερικοῦ \$ 10
ἁεροπορικῶς \$ 15

«Ἐπιλογαί» ΙΑΙΣΟΥ

Α' Τριετίας 1956—1957—1958

Β' Τριετίας 1959—1960—1961

Γ' Τετραετίας 1962—1965

ἐκάστη χρυσόδετη πρὸς δρχ. 250

Αἱ συνδρομαὶ ἢ ἀντίτιμον διδλίων νὰ ἀποστέλλονται με-
ταχυδρομικὴν ἢ τραπεζικὴν ἐπιταγὴν —ὄχι με ἐπιτολὴν— ἐπὶ
ὀνόματι Κωστῆ Μελισσαροπούλου ἢ ΙΑΙΣΟΥ, Δραγατσωνίου 6,
Ἀθήνας 122.

ΧΡΙΣΤΟΥ Α. ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΥ

Βασικὲς πληροφορίες περὶ Τεκτονισμοῦ
καὶ τὸ ἐπεριβόλιον τοῦ Ἀντιτεκτονισμοῦ στὸ διδλίο:
ΟΙ ΤΙΤΛΟΙ ΤΩΝ ΚΥΠΡΙΑΚΩΝ ΣΤΟΩΝ Δρχ. 200.—

Τύπος: Ε. Σαμπράπουλος & Σία, ὁδ. Καρατσωνίου 72, Ἀθήνα

ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

**ΤΑ ΒΗΜΑΤΑ
ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ**

**Ἀπὸ τὴν Ἀναγέννηση
ὥς τοὺς σημερινούς**

ΜΕ 46 φωτογραφίες Φιλοσόφων

Τιμᾶται δρχ. 150